

Kunskapsunderlaget tematiska tillägg 2021

Innehåll

1. Inledning	3
1.1. Syfte och mål	3
1.2. Revidering och uppdatering av kunskapsunderlaget	3
1.3. Rapportens struktur	4
2. Sammanfattning och slutsatser	5
3. Tematiska tillägg	6
3.1. Coronapandemin, regional utveckling och omställning	6
3.2. Svag ställning på arbetsmarknaden	31
3.3. Eget företagande – möjlighet eller nödvändighet	44
3.5 Ekonomiska effekter av hälsofrämjande insatser	57
3.6 BRP+	65
3.7. EUs fonder och omställningsbidrag	72
4. Utvärdering av Kunskapsunderlaget	78
5. Bilagor	83

1. Inledning

1.1. Syfte och mål

Syftet med kunskapsunderlaget är att samla in, analysera och presentera relevant kunskap om förutsättningar för ett friskare, tryggare och rikare liv och en hållbar utveckling i Kalmar län.

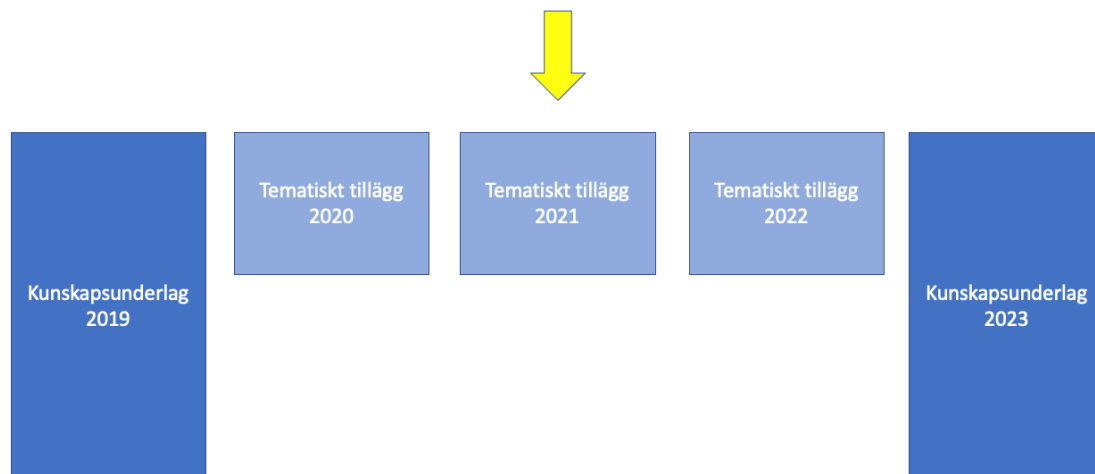
Kunskapsunderlaget utgör ett underlag till kommande regionplan som bygger på Region Kalmar läns övergripande mål: Nöjda invånare och samarbetspartners, Sveriges bästa kvalitet, säkerhet och tillgänglighet, Stärkt innovationsförmåga och ökad förnyelse i länet, En av Sveriges bästa arbetsplatser samt God ekonomisk hushållning.

Utgångspunkten för Region Kalmar läns treårsplan är länets gemensamma prioriterade utvecklingsområden som ingår i den regionala utvecklingsstrategin (RUS); Delaktighet, hälsa och välbefinnande; God miljö för barn och unga; Hållbar samhällsplanering, samt Stärkt konkurrenskraft.

Målet är att kunskapsunderlaget ska bidra till god och effektiv planering och styrning av verksamheten inom Region Kalmar län.

1.2. Revidering och uppdatering av kunskapsunderlaget

Kunskapsunderlaget revideras vart fjärde år. Nästa revidering är planerad till 2023. Allt eftersom ny statistik blir tillgänglig uppdateras kunskapsunderlaget på regionens hemsida under rubriken Fakta Kalmar län. Tematiska tillägg görs efter behov en gång om året. Årets tematiska tillägg presenteras i detta PM.

Figur 1: Revidering och uppdatering av kunskapsunderlaget för Region Kalmar län

1.3. Rapportens struktur

I rapporten redovisas årets tematiska tillägg till kunskapsunderlaget 2022. Tillsammans med grundrapporten beskriver underlaget förutsättningarna för hållbar regional utveckling och regionens egna verksamheter. Rapporten inleds med sammanfattande slutsatser, sedan följer redovisning av årets tematiska tillägg. Rapporten avslutas med en redovisning av utvärderingen av användningen av kunskapsunderlaget. I slutet av rapporten ligger referenser och bilagor.

Årets tematiska tillägg består av sju delar.

1. Coronapandemin – regional utveckling och omställning
2. Grupper med svag ställning på arbetsmarknaden
3. Egenföretagande – möjlighet eller nödvändighet?
4. Geo-mapping och den epidemiologiska geografin
5. Beräkning av ekonomiska effekter av hälsofrämjande insatser
6. BRP+ Ett nytt sätt att mäta regional utveckling
7. EUs fonder och omställningsbidrag

2. Sammanfattning och slutsatser

Årets tematiska tillägg bygger vidare på det material som presenterades i huvudrapporten 2019 om förutsättningarna för utvecklingen av den regionala ekonomin och om möjligheterna att finansiera befolkningens behov av välfärdstjänster på lång sikt.

Detta är rapportens viktigaste slutsatser:

- Coronapandemin påverkar företagandet i Regionen på olika sätt. En del företag ser ökad efterfrågan medan andra verksamheter, särskilt inom besöksnäring och tillverkningsindustri tappar stora delar av sina kunder på grund av slängda gränser och social distansering. Vimmerby är den kommun som tappat mest under perioden.
- Coronapandemin riskerar också att leda till ökade ojämlikheter i folkhälsan när skillnaderna mellan olika socioekonomiska grupper förstärks. Utvecklingen måste följas noga med fokus på olika socioekonomiska grupper och inomregionala skillnader.
- Den digital omställningen har påskyndats som ett resultat av coronapandemin. Vi räknar med att efterfrågan på digital kompetens kommer att öka i spåren av den teknikdrivna strukturomvandlingen. Omställningen till att arbeta mer på distans kan utöka arbetsmarknaden och öka chansen att kunna rekrytera kompetens utanför länets huvudorter.
- Regionens utspridda bebyggelse ställer krav på transportsystem, elektrifiering och utbyggnad av laddinfrastruktur om den gröna omställningen ska lyckas.
- Situationen för grupper med svag ställning på arbetsmarknaden före pandemin ser ut att förvärras. Nästan 7000 personer riskerar långvariga perioder utan arbete. Samtidigt finns det en fortsatt stor brist på arbetskraft i länet och en matchningsproblematik mellan vad arbetsgivare efterfrågar och arbetslösas kompetens.
- Motiv till att driva eget företag, möjlighet eller nödvändighet, behöver analyseras ur ett länsperspektiv.
- Geo-mapping av kronisk sjukdom som diabetes, cancer, hypertoni och KOL skapar en utförligare bild av vårdbehovet i länet. Resultatet kan användas som underlag för hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser tillsammans med andra aktörer.
- De ekonomiska effekterna av hälsofrämjande insatser kan beräknas med hjälp av Hälsokalkylatorn. Resultatet av den första studien visar att betydande besparingar kan göras i hälso- och sjukvården, kommunerna, och Försäkringskassan om andelen dagligrökare minskar. Fler analyser behöver göras för övriga levnadsvanor.
- BRP+ erbjuder ett nytt sätt att följa regional utveckling som inkluderar livskvalitet och hållbarhet.
- EUs fonder och omställningsbidrag ger möjligheter att finansiera utvecklingsprojekt både inom regional utveckling och inom hälso- och sjukvård. Regionen behöver bli bättre på att utnyttja de medel som finns tillgängliga.

3. Tematiska tillägg

3.1. Coronapandemin, regional utveckling och omställning

Inledning

Coronapandemin är inte enbart en global hälsokris utan har också lett till en snabb nedgång i ekonomisk aktivitet. Vissa länder och regioner har drabbats i en betydligt större omfattning än andra. En lärdom från tidigare kriser är att effekten av en kris skiljer sig mellan olika regioner¹. Pandemin har också lett till en påskyndad digitalisering och en snabb omställning av hur människor arbetar, reser och konsumerar². Om dessa förändringar blir permanenta så kan de få en stor påverkan på hur vi bor och arbetar i framtiden.

Ett utmärkande drag för pandemins påverkan på ekonomier runt om i världen är kombinationen av djup osäkerhet och långsamhet³. Ur ett ekonomiskt perspektiv utgör pandemin en yttre chock mot ekonomin som bland annat lett till nedstängningar av hela ekonomier, social distansering och skyddsåtgärder. Detta har medfört omfattande minskningar i efterfrågan inom flera sektorer och har i förlängningen också påverkat utbudssidan i ekonomin.

Det är för tidigt att dra långtgående slutsatser om Coronapandemins ekonomiska följdverkningar. Vilka effekter som hanteringen av pandemin och olika skyddsåtgärder kommer att ha på ekonomi och samhälle har genomgående präglats av djup osäkerhet. Detta begränsar i sin tur företags och människors förmåga att planera för framtiden. Kombinationen av osäkerhet och långsamhet innebär att företag inte vet vad som kommer att hända och inte heller när läget kommer att förändras. Varje företag måste avgöra om man ska avvakta i väntan på att kunna återgå till ordinarie verksamhet eller försöka anpassa sin verksamhet till det förmodade nya normaltillståndet efter pandemin.

Finanskrisen 2008/09 och regionala effekter

Tillverkningsdominerade regioner drabbades avsevärt hårdare än andra regioner i Sverige under den globala finanskrisen 2008/09. Den ekonomiska aktiviteten föll kraftigt under krisåret 2009 i mer tillverkningsintensiva län såsom Norrbottens län, Södermanlands län, Jönköpings län och Kalmar län (figur 1). I Kalmar län minskade BRP med omkring 12 procent. En studie från Tillväxtanalys visar på betydande skillnader både i hur djup nedgången var och hur lång tid som återhämtningen tog⁴.

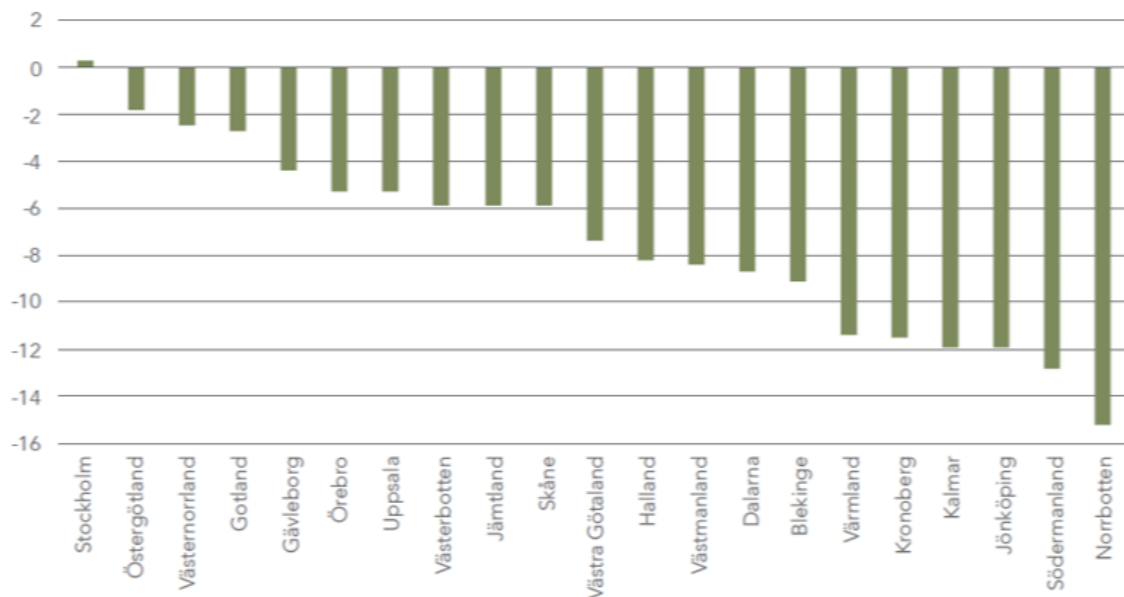
¹ https://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2020/11/SEF_Rapport_2020_Web.pdf

² <https://www.pts.se/globalassets/startpage/dokument/icke-legala-dokument/rapporter/2021/uppdrag-digital-omstallning-till-foljd-av-covid/bilagor/bilaga-4---adl-slutrappport-2020-12-04.pdf>

³ https://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2020/06/Kronika_3_Wernberg.pdf

⁴ <https://www.tillvaxtanalys.se/publikationer/pm/pm/2013-05-27-strukturforandringar-under-finanskrisen-----en-kartlaggning.html>

Tillverkningsindustrin påverkas särskilt när krisen är av global karaktär, samtidigt kan återhämtningen gå trögt om tillverkande enheter läggs ner eftersom faktorer såsom patent, miljötillstånd, råvaror, med mera snabbt kan bli till stora inträdeshinder. Det finns också tecken på att krisen fick betydande permanenta effekter i vissa regioner.

Källa: SCB.

Anm.: Avser förändring i bruttoregionalprodukt (BRP).

Figur 1. Förändring i BRP under finanskrisen 2008-2009.

I en studie av finanskrisens regionala effekter i Europa framgår det att regioner med hög tillgänglighet, utbildningsnivå och ekonomisk utvecklingsnivå i utgångsläget står bättre emot ekonomiska kriser⁵. Det motsatta förhållandet gäller för de regioner som i utgångsläget har sämre förutsättningar för ett konkurrenskraftigt näringsliv. De riskerar att drabbas mer av en ekonomisk nedgång, vilket i sin tur kan påverka den framtida konkurrenskraften.

Återhämtningen efter finanskrisen 2008 var ännu mer ojämn. Det fanns en stor skillnad i återhämtningstakt mellan regioner (figur 2). Regioner som Stockholm, Östergötland och Västerbotten återhämtade sig inom 0-3 år. Det kan jämföras med exempelvis Kalmar och Blekinge, där det tog 9 respektive 11 år att komma tillbaka till samma BRP-nivå som år 2007. Krisen fick därmed mer permanenta effekter i dessa regioner, sannolikt både för att humankapitalet och sysselsättningen påverkades av nedgången men också för att investeringarna påverkades mer negativt.

⁵https://www.researchgate.net/publication/288073640_Economic_crisis_and_regional_resilience_Evidence_from_Greece/link/57135a3308ae4ef745276d50/download

Stockholm	0	Örebro	4
Östergötland	3	Västra Götaland	4
Västerbotten	3	Värmland	5
Uppsala	3	Kronoberg	6
Halland	3	Skåne	7
Jämtland	3	Gotland	8
Västernorrland	3	Västmanland	8
Gävleborg	3	Jönköping	8
Södermanland	3	Dalarna	9
Norrbottn	3	Kalmar	9
		Blekinge	11

Källor: SCB och egna beräkningar.

Figur 2. Återhämtningstakt hos BRP efter finanskrisen.

Coronapandemin och näringslivet i Kalmar län

Näringslivet i Kalmar län består av ett stort antal små företag i många olika branscher och domineras av ett fåtal stora företag inom tillverkningsindustrin. En näringsstruktur bestående av många små företag är både en styrka och en svaghet för länet. Små företag står för en stor del av de nya arbetstillfällena som skapas, men också för en stor del av de som försvinner. Industrins dominans medför också en större konjunkturkänslighet eftersom industrin påverkas mer av konjunkturen än tjänstesektorn.

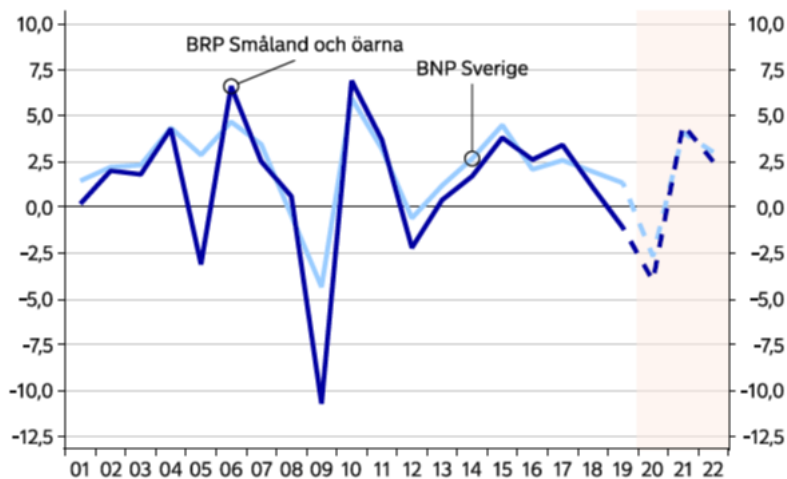
Många företag påverkas direkt eller indirekt av Coronapandemin. En del företag får ökad efterfrågan, till exempel inom livsmedel och IT (digitala möten.) Andra företag har tappat stora delar av sina kunder på grund av stängda gränser och social distansering. Exempel på detta är besöksnäring och tillverkningsindustri.

Tjänster tillhandhålls inte alls eller begränsas. Det har införts ett stort antal restriktioner vad gäller offentliga evenemang med ett maxtak på antalet personer som får närvara. Även verksamheter inom handel och hotell och restaurang har drabbats av kraftiga inskränkningar. Efterfrågan på restaurangbesök, kurser och konferenser har som en följd minskat. Myndigheter har också uppmanat till att inte genomföra annat än absolut nödvändiga resor för att förhindra smittspridning.

Nordea beskriver ett förbättrat läge inom det småländska näringslivet under inledningen av 2021. Fordonsindustrin ligger klart högre än för ett år sedan, medan möbelindustrin haft en svacka under hösten. Möbelindustrin väntas dock återhämta sig under 2021. Både tjänstesektorn och detaljhandeln indikerar ett bättre läge än normalt, även om förväntningarna på försäljningar inom detaljhandeln ligger lägre än normalt. Nordea bedömer att effekterna av pandemin kommer att bli betydligt mildare än finanskrisen och räknar med att den småländska ekonomin kommer att växa med fyra procent under 2021 (figur 3)⁶.

⁶ Nordea Regionala utsikter 2021

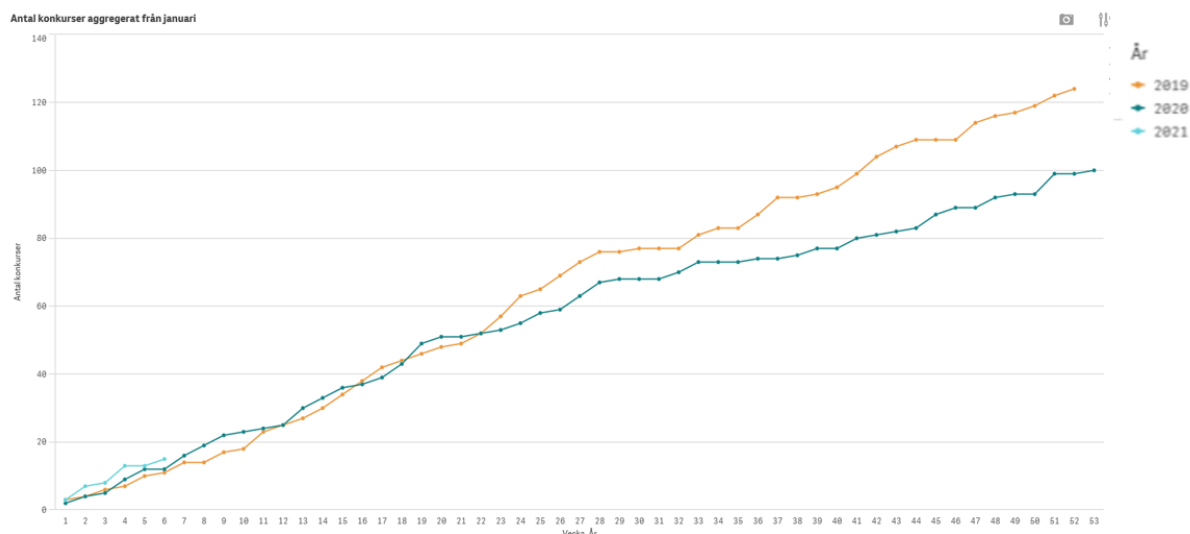

Figur 3. Prognos över BRP Småland och öarna och BNP Sverige 2022.

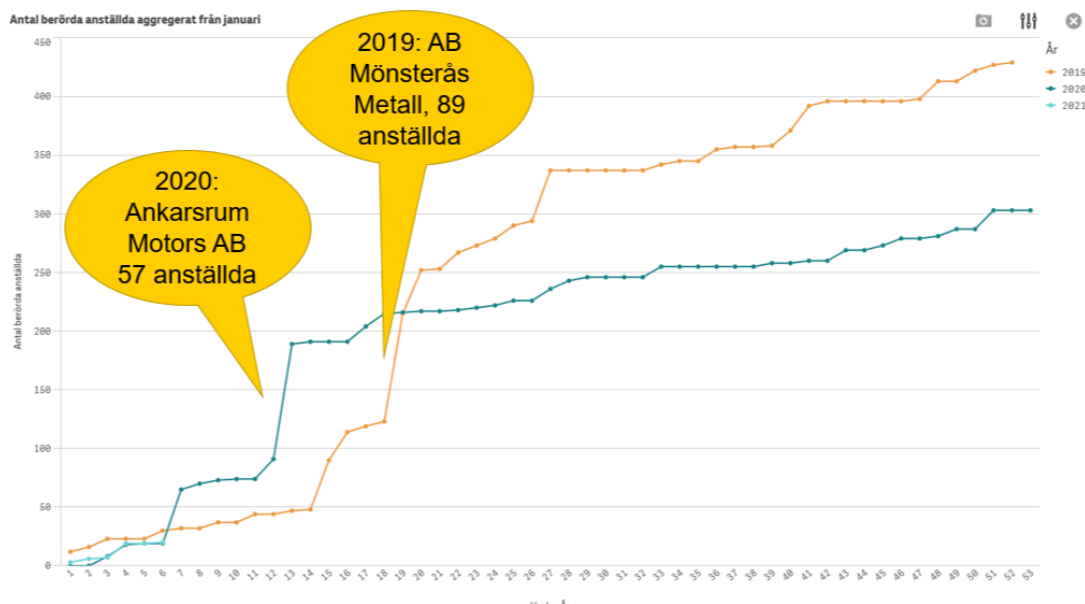
Konkurser

Det finns en stor risk att företagens konkurser kommer att öka på grund av Coronakrisen. När kunderna helt eller delvis försvinner och intäkterna faller kraftigt har företagen svårt att klara av att betala löner och räkningar. Stat, region och kommuner har gått in med olika åtgärder för att stödja företagen.

Figur 4. Antal konkurser i Kalmar län 2019-2021.

Figur 4 visar att antalet konkurser i Kalmar län blev färre 2020 än 2019. Konkurserna i riket blev ungefär lika många 2020 som 2019. Konkurserna på riksnivå ökade mest inom besöksnäring, partihandel, företagstjänster och logistik under 2020. Antalet konkurser fram till och med vecka 6 under 2021 är 7. Antalet anställda som berörts av konkurser var också färre under 2020 jämfört med 2019 (figur 5).

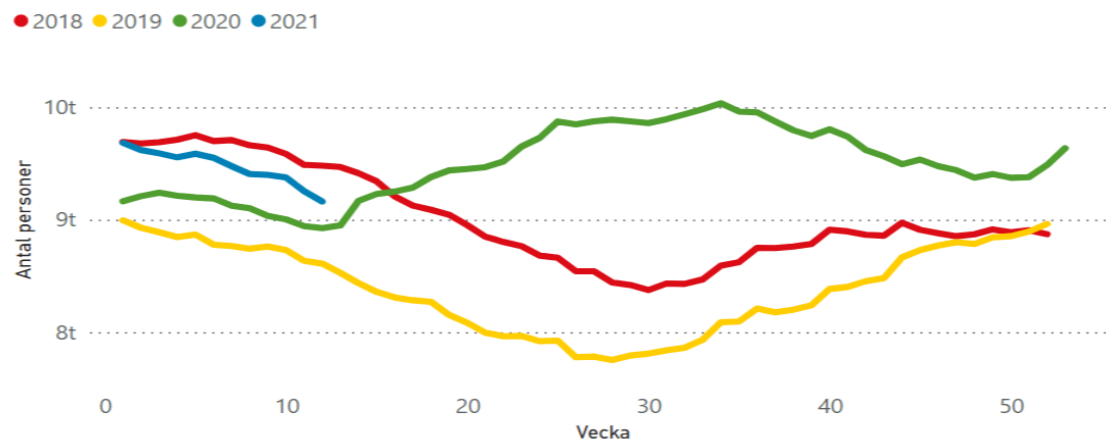

Figur 5. Antal anställda som berördes av konkurser 2019-2021.

Arbetslöshet

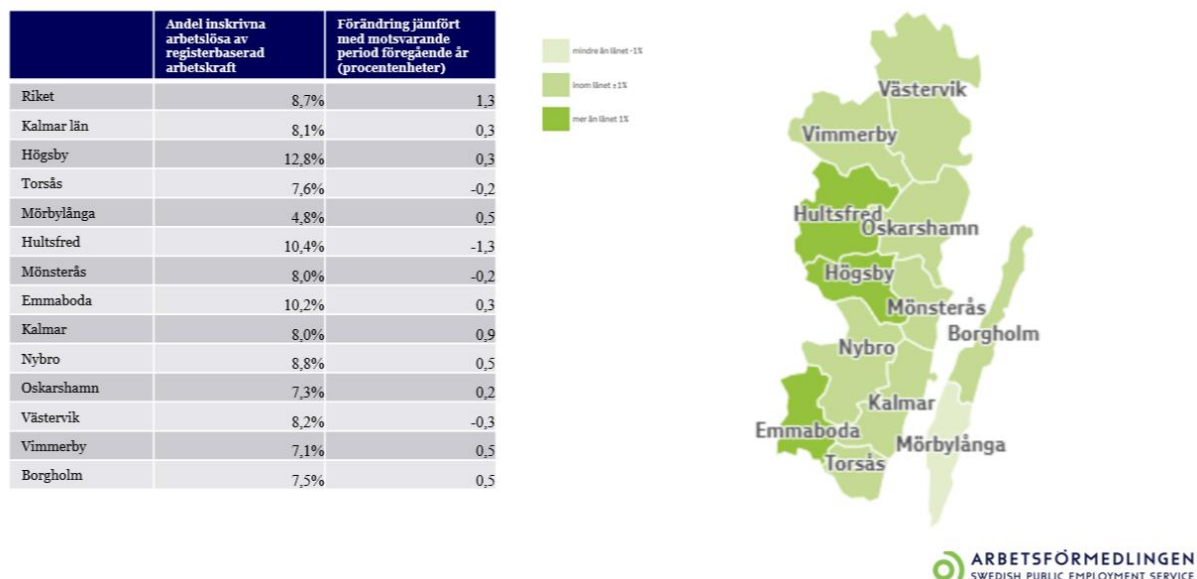
Sysselsättningen nådde en topp under 2018 och har fallit sedan dess⁷. Under 2020 är det framför allt jobb inom hotell och restaurang, handel och kultur som försvunnit. Anställningsplanerna har däremot skruvats upp både inom tjänstesektorn och industrin, vilket enligt Nordea talar för en vändning redan under inledningen av 2021. Sysselsättningen bedöms dock inte vara tillbaka på toppnivåerna under 2018 ens i slutet av prognosperioden fram till 2022. Arbetslösheten i länet började stiga under pandemins inledning och runt vecka 10 för att sedan nå en topp vecka 30-32. Då var drygt 10 000 personer öppet arbetslösa eller sökande i program i Kalmar län (figur 6). Arbetslösheten har sjunkit något i inledningen av 2021 då drygt 9 500 personer var arbetslösa i februari månad. Figur 7 visar inomregionala skillnader i arbetslöshet under februari månad 2021.

Antal öppet arbetslösa och sökande i program

Figur 6. Antal arbetslösa och i program i Kalmar län 2018-2021.

⁷ <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/samhallets-ekonomi/arbetsloshet-i-sverige/>

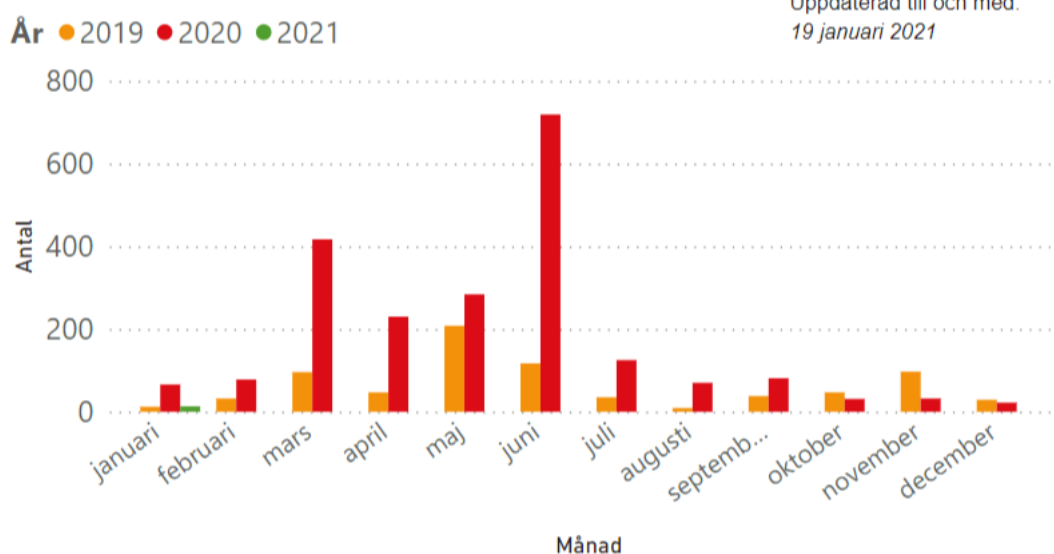
Figur 7. Andel inskrivna arbetslösa per kommun i Kalmar län februari 2021

Pandemin har satt djupa spår på den svenska arbetsmarknaden. Sedan sensommaren har arbetslösheten minskat något, men är fortfarande på en högre nivå än tidigare år.

Varsel

Antal varsel om uppsägning var historiskt höga under våren och början av sommaren 2020 men minskade under hösten. Det stora antalet varsel i krisens inledning var en följd av politiska beslut både i Sverige och andra länder om stängda gränser, nedstängning och social distansering. Utbudet av varor minskade på grund av svårigheter att få fram material när produktion låg nere och gränserna var stängda. Efterfrågan på varor minskade också på grund av osäkerhet i ekonomin.

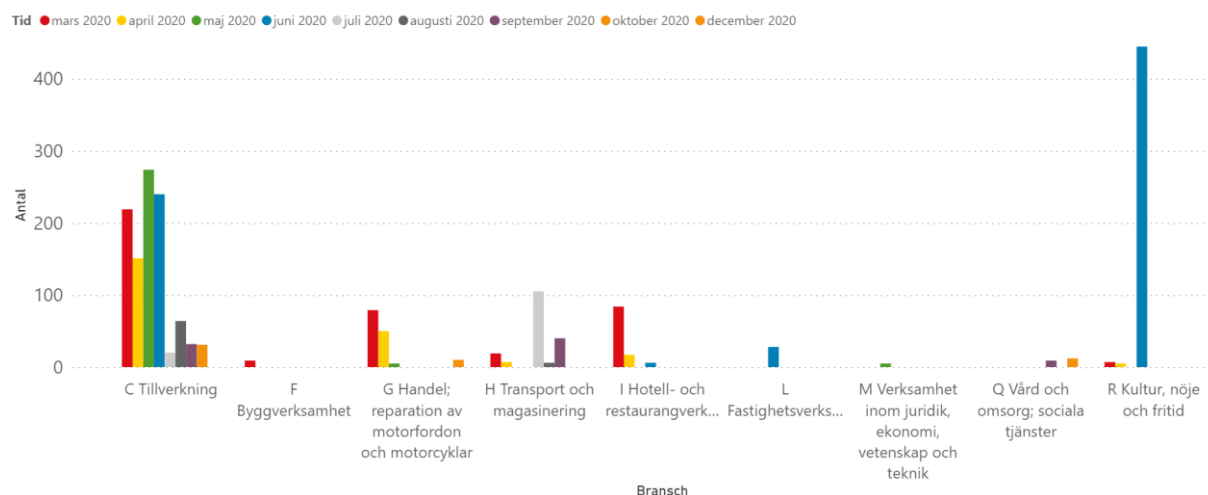
Varsel per månad i Kalmar län

Figur 8. Antal varsel i Kalmar län under perioden 2019-2021.

I Kalmar län har 1 957 personer varslats om uppsägning under perioden mars till december 2020 (figur 8). Störst antal varsel ägde rum under perioden mars till och med juni. Det är främst industrin (1 031 personer) och kultur, nöje och fritid (445 personer) som har varslat personal (figur 9). Det är bland annat en följd av att industrin står för en stor del av näringslivet och att länets företag är underleverantörer till stora företag som tvingats införa produktionsstopp.

Branschen kultur, nöje och fritid har drabbats hårt av inställda och uppskjutna kulturevenemang. Många evenemang har ställts in eller skjutits upp på grund av att de omfattas av de föreskrifter om förbud mot att hålla allmänna sammankomster och offentliga tillställningar som regeringen eller länsstyrelse har meddelat för att motverka spridningen av covid-19. Kalmar läns besöksnäring har en stor del säsongsanställd personal under sommaren. Därför blev varslen här inte lika stora inom besöksnäringen. Däremot kan antalet säsongsarbeten påverkats.

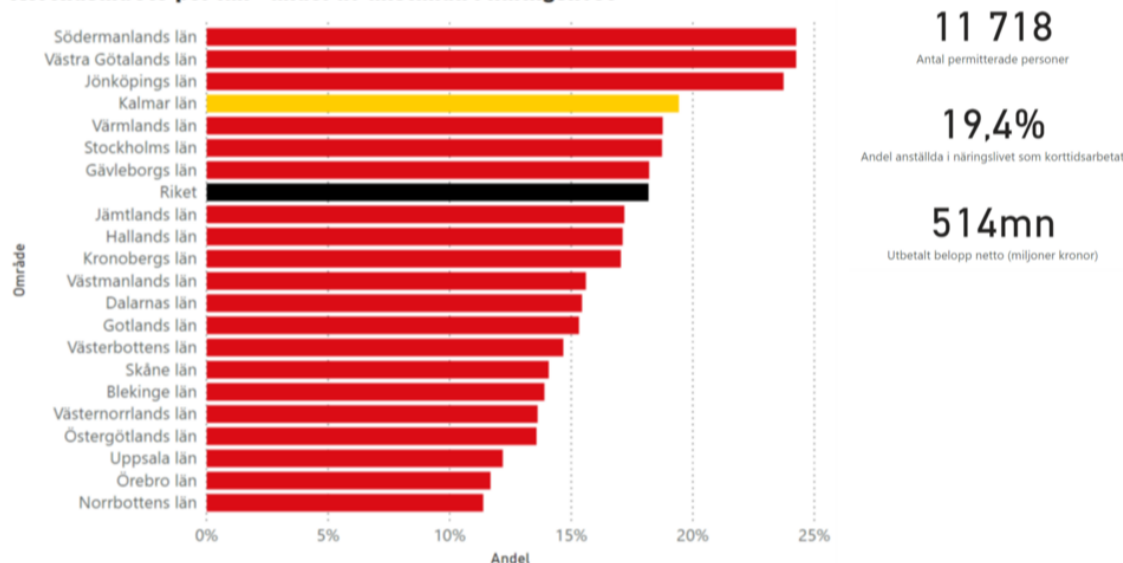

Figur 9.

Korttidsarbete

Korttidsarbete är arbete där arbetstiden är kortare än den ordinarie arbetstiden. Det statliga stödet innebär att arbetsgivarens lönekostnader kan minska med hälften samtidigt som arbetstagaren får behålla större delen av lönen. För att använda korttidspermitteringen måste både arbetsgivare och arbetstagare vara överens om det. Företagen har kunnat permittera från mitten av mars 2020 och systemet har både förstärkts och förlängts. Det gäller fram till och med 30 juni 2021.

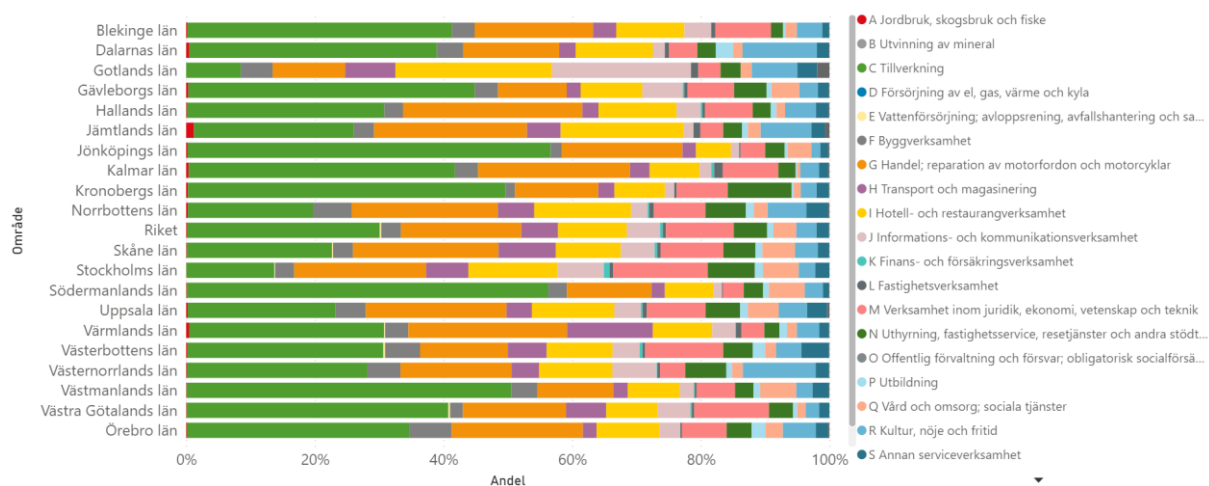
Korttidsarbete per län - andel av anställda i näringslivet

Uppdaterad 25 januari 2021

Figur 10. Andel korttidsarbete per län 2020.

I figur 10 visas korttidsarbete per län och andel av anställda i näringslivet under 2020. Konsekvenserna av pandemin är olika för olika delar av landet. Kalmar län hör till ett av de län där högst andel korttidsarbetat (omkring 20 procent). Bara Södermanlands län, Västra Götalands län och Jönköpings län har en högre andel. I Kalmar län har korttidsarbete varit vanligt för anställda inom tillverkning och handel, men också andra branscher har påverkats i olika utsträckning (figur 11).

Figur 11. Andel korttidsarbete per län och bransch 2020.

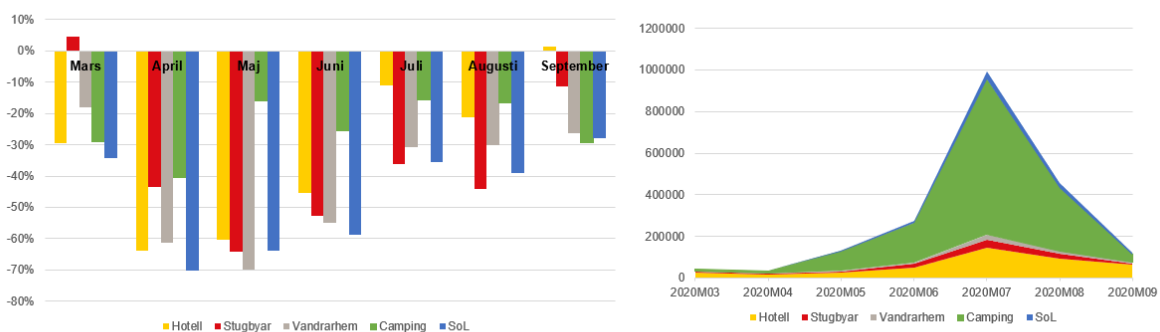
Besöksnäringen

Besöksnäringen är en bransch som påverkats kraftigt av pandemin. Turismforskningscentrat ETOUR har utifrån internationell turismforskning tagit fram tre möjliga scenarier för turismen efter pandemin⁸. I det första scenariot återgår resandet tillbaka till det tidigare. I både scenario två och tre spår man ändrade resmönster som är tillfälliga respektive bestående. Dessa båda scenarier pekar dock på ett mer lokalt och inhemskt resande samt fokus på friluftsliv. ETOUR betonar dock själva att det är svårt att förutspå hur pandemin kommer att påverka resandet framåt, men framhåller att det ligger en stor möjlighet i att utveckla en mer långsiktigt hållbar näring både för klimat och entreprenörer.

Besöksnäringen i länet

Coronapandemin har lett till en kraftig minskning av turismen i Sverige. Preliminär statistik för 2020 visar att gästnätter på hotell, camping, stugbyar och vandrarhem minskade med 36 procent jämfört med 2019⁹. Samtliga anläggningstyper inom ramen för inkvarteringsstatistiken visar på en förändrad beläggning. Campingverksamheten har bland annat påverkats på så sätt att utländska säsongscampare inte har haft möjlighet att utnyttja sina säsongplatser på samma sätt som tidigare säsonger.

Figur 12 beskriver förändringen i uthyrning per typ under 2020 jämfört med 2019. Samtliga typer (hotell, stugbyar, vandrarhem, camping och SoL) uppvisar stora tapp under hela 2020.

Figur 12. Uthyrning per typ 2019 och 2020.

Bokningsläget för sommaren 2020 var lågt, men hittills är bokningarna ännu lägre 2021. Gästnätterna minskade med omkring 675 000 i Kalmar län 2020 i förhållande till 2019 (figur 13). Störst var minskningen i april 2020 (-57,2 procent). Fram till oktober skedde en återhämtning, men sedan kom ytterligare restriktioner i november. Även resandet till Gotland minskade 2020, men oktober månad var faktiskt bättre än året innan. I december halverades dock resandet jämfört med 2019.

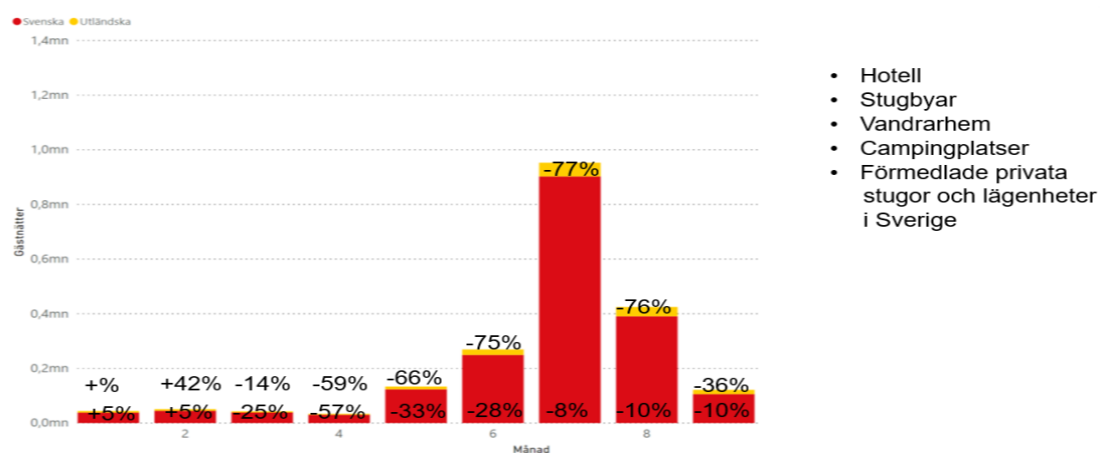
⁸ <https://www.miun.se/Forskning/forskningscentra/etour/nyheter/nyhetsarkiv/2020-5/sa-bliur-turismen-efter-corona/>

⁹ <https://tillvaxtverket.se/statistik/vara-undersokningar/resultat-fran-turismundersokningar/2020-10-06-fortsatt-minskning-av-gastnatter-under-augusti.html>

Typ	2019	2020	Diff	Diff %
Hotell	774 243	582 853	-191 390	-25%
Stugbyar	195 669	121 439	-74 230	-38%
Vandrarhem	124 813	78 688	-46 125	-37%
Camping	1 727 767	1 427 692	-300 075	-17%
SoL	156 277	94 448	-61 829	-40%
Totalt H, S, V, C och SoL	2 978 769	2 305 120	-673 649	-23%

Figur 13. Förändring i antal gästnätter 2019 och 2020.

Övernattningar på stugbyar, vandrarhem och hotell har ökat stadigt över tid och nådde en topp under 2019. Juni, juli och augusti står ett normalår för 75 procent av årets gästnätter hos hotell, stugbyar, vandrarhem, camping samt förmedlade privata stugor och lägenheter. Men på grund av pandemin har övernattningarna i år minskat. Antalet gästnätter i Kalmar län minskade kraftigt under perioden mars till september 2020 jämfört med året innan (figur 14)¹⁰. Inför årets sommar fanns en förhoppning om att de försämrade förutsättningarna att resa utomlands skulle öka intresset för att resa i Sverige. Det har sett olika ut i länen, men totalt minskade svenska övernattningar under samma period. Under den populäraste sommarmånaden juli minskade antalet gästnätter med 8 procent för inhemska gäster och 77 procent för utländska gäster.

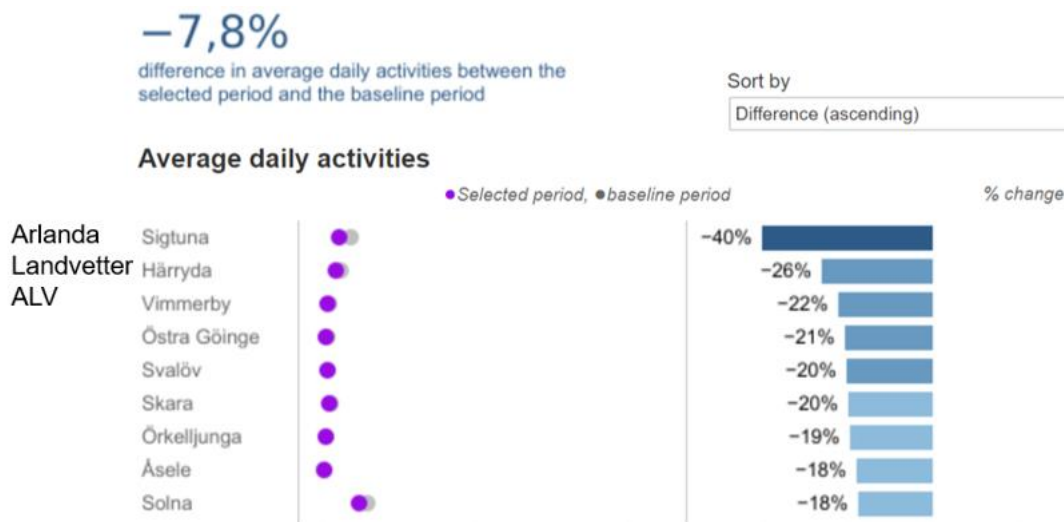

Figur 14: Förändring av aktiviteter 2020 jämfört med 2019

¹⁰ <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2020/farre-overnattningar-i-sverige-an-vanligt/>

Ett sätt att mäta besök är att titta på aktiviteter. Som en aktivitet räknas ett uppehåll på minst 20 minuter på en och samma plats. Besöksnäringen är i huvudsak koncentrerad till Ölandskommunerna, Kalmar och Vimmerby kommun. Figurer 4-6 (se bilaga) ger en bild av hur antalet aktiviteter förändrats i Kalmar län under 2020 jämfört med 2019. Det framgår tydligt att Vimmerby kommun är den kommun som tappat mest i aktiviteter (-19 till -25 procent under perioden juni till augusti 2020), vilket förklaras av stängningen av Astrid Lindgrens värld. Samtliga kommuner i länet utom Torsås kommun tappade i aktiviteter under denna period, även om en viss återhämtning skedde i Mörbylånga kommun mot slutet av sommaren.

Figur 15 visar att Vimmerby kommun sticker ut även ur ett nationellt perspektiv när det gäller dagliga aktiviteter. Siffrorna gäller för sommarmånaderna juni-augusti och är liksom föregående figurer en jämförelse med 2019. Det är bara två kommuner med stora flygplatser, Sigtuna och Härryda, som uppvisar ett större tapp än Vimmerby kommun (-22%).

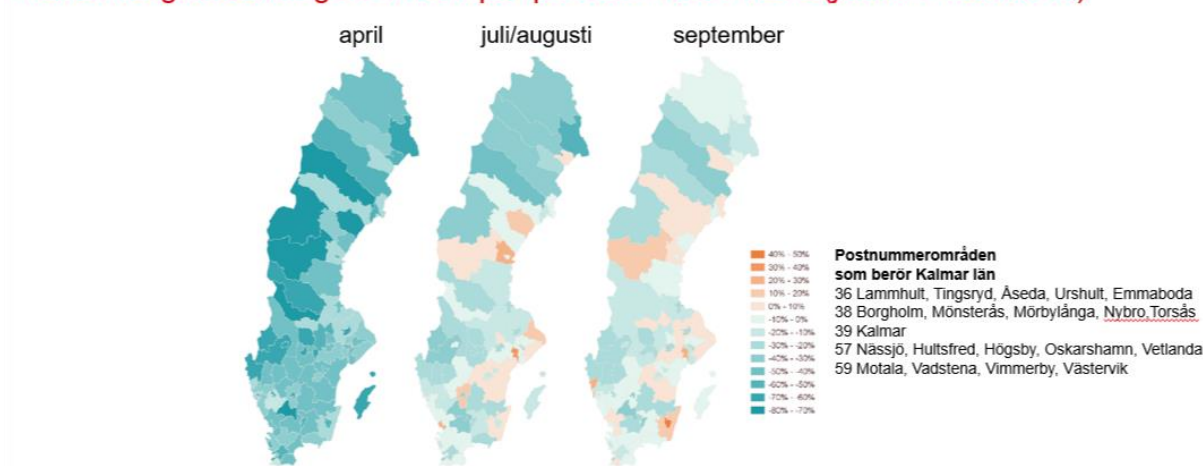

Figur 15. Störst minskning av dagliga aktiviteter i landet under juni till augusti 2020.

Figur 16 ger en bild av restaurangomsättningen under månaderna april, juli/augusti och september 2020 jämfört med samma period 2019. Indelningen är efter postnummer. Bilden visar hur restaurangverksamhet i den norra delen av länet, däribland Vimmerby kommun, tappat kraftigt i omsättning under april, juli, augusti och september jämfört med samma period 2019. Bilden visar ett tapp på mellan 20 och 50% för de olika månaderna. Övriga kommuner i länet har klarat sig lindrigare och till och med haft en större omsättning under 2020 jämfört med föregående år.

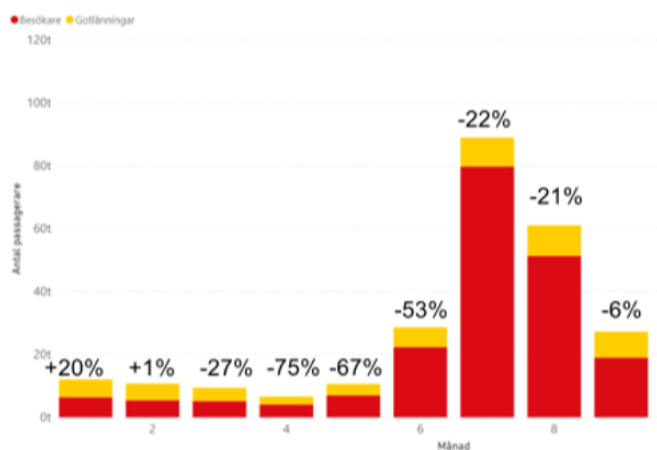

Restaurangomsättning årstillväxt per postnummerområde (jämfört med 2019)

Figur 16. Förändring av restaurangomsättning i landet 2019 och 2020

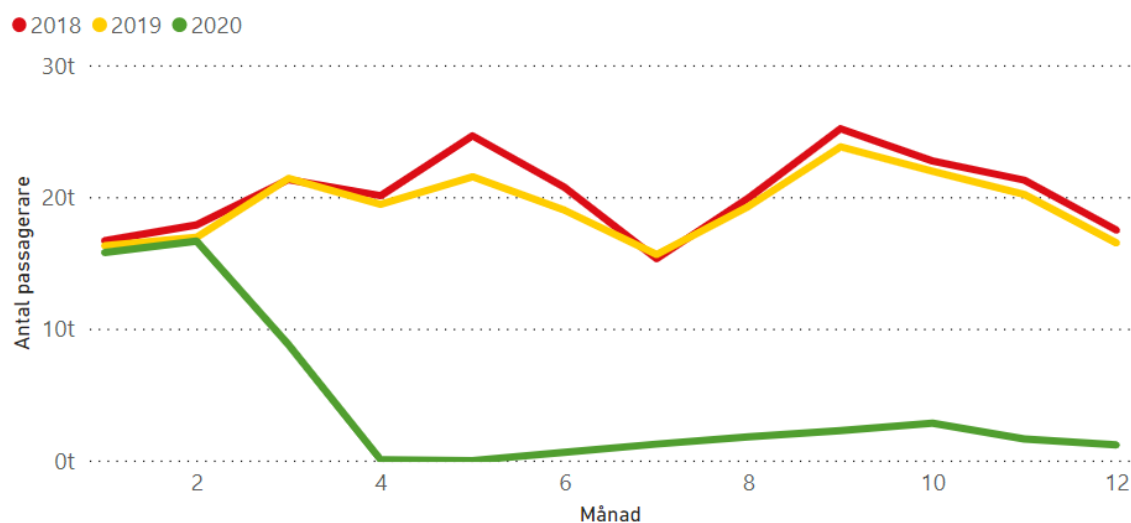
Även färjetrafiken mellan Oskarshamn och Visby har minskat under 2020 (figur 17).

Figur 17. Resande till Gotland från Oskarshamn 2020 jämfört med 2019.

Antalet personer som reser med flyg har minskat kraftigt till följd av coronapandemin. Råd och rekommendationer från myndigheter har präglats av begränsningar för resor. Normalt brukar omkring 20 000 passagerare ankomma och avresa från Kalmar-Öland Airport varje månad. Under april och maj 2020 var det nästan inga passagerare alls (figur 18). Därefter har antalet resenärer ökat, dock i en ytterst begränsad omfattning.

Antal passagera - ankommande och avresande - Kalmar-Öland Airport

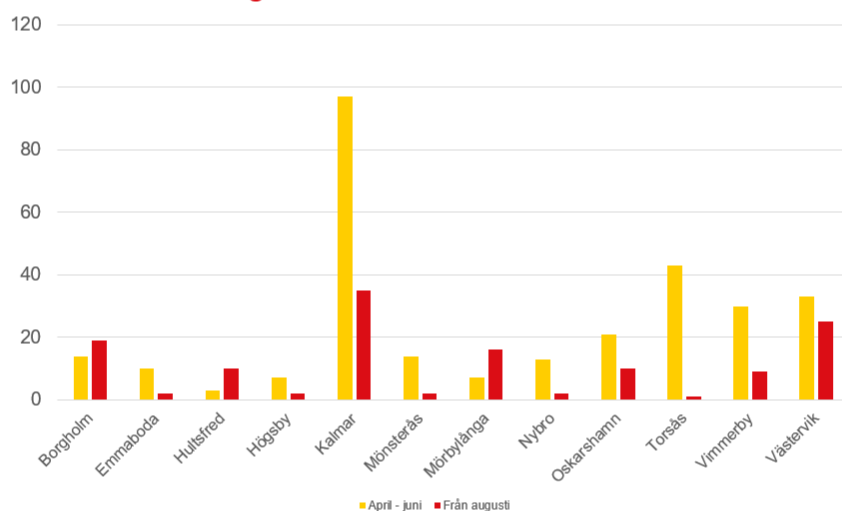

Figur 18. Antal passagerare Kalmar-Öland Airport 2018-2020.

Nationella och regionala stöd

För att stötta företag som drabbats av Coronapandemin har olika typer av stöd till företag betalats ut. Ett exempel är regionalt extrastöd (figur 19) Den gula stapeln visar utbetalat stöd under perioden april-juni och den högra stapeln visar stöd utbetalat från augusti månad 2020.

Regionalt extrastöd till företag

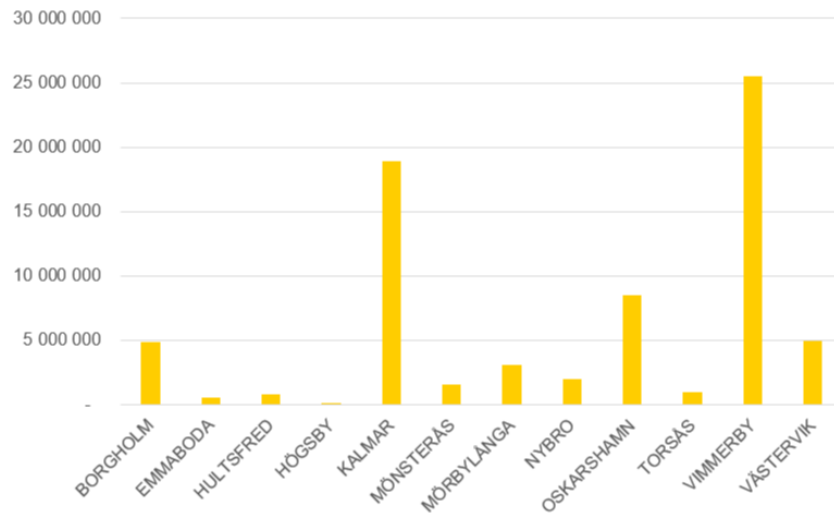

Figur 19. Regionalt extrastöd till företag i Kalmar län 2020.

Omställningsstödet är ett stöd till företag vars omsättning har minskat i väsentlig utsträckning under stödperioderna augusti-oktober 2020, november-december 2020 och januari-februari 2021, jämfört med motsvarande månader under 2019. Den minskade omsättningen ska så gott som uteslutande vara en konsekvens av coronapandemin. Stödet kan användas av företag som haft ett omsättningstapp på minst 30, 40 eller 50 procent beroende på vilken stödperiod

företaget ansöker om. Den maximala så kallade subventionsgraden, det vill säga storleken på stödet, är mellan 70-90 procent av företagets fasta kostnader eller icke-täckta fasta kostnaden. I Kalmar län har störst belopp betalats ut till företagare i Vimmerby kommun (25 miljoner) och Kalmar kommun (20 miljoner) under 2020 (figur 20).

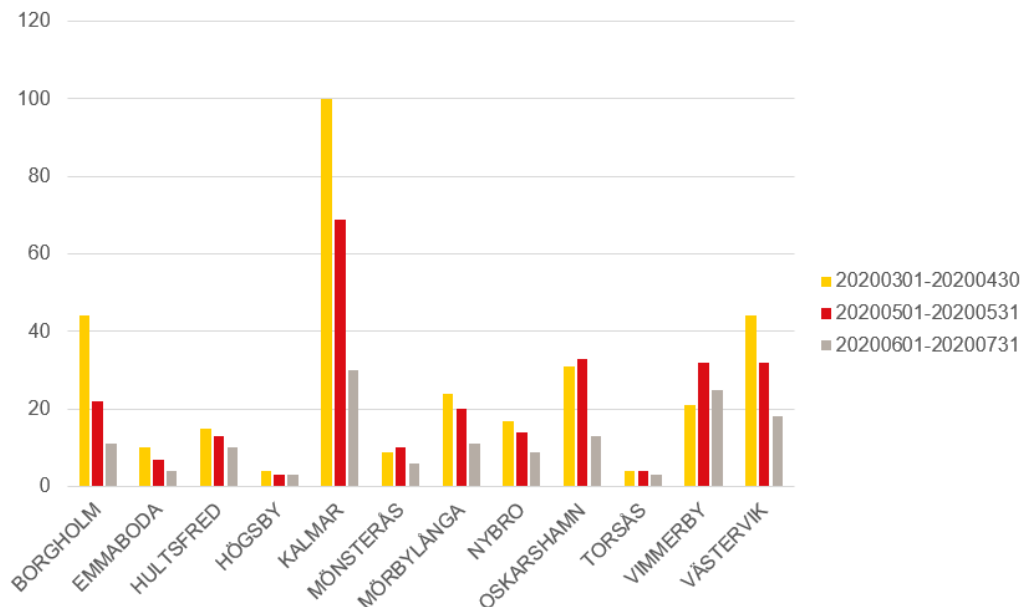
Omställningsstöd per kommun - belopp

Figur 20. Omställningsstöd per kommun i Kalmar län.

I figur 21 visas omställningsstöd per kommun och antal företag under perioden 200301-200430 (gul stapel), 20200501-20200531 (röd stapel) och 200601-200731 (grå stapel).

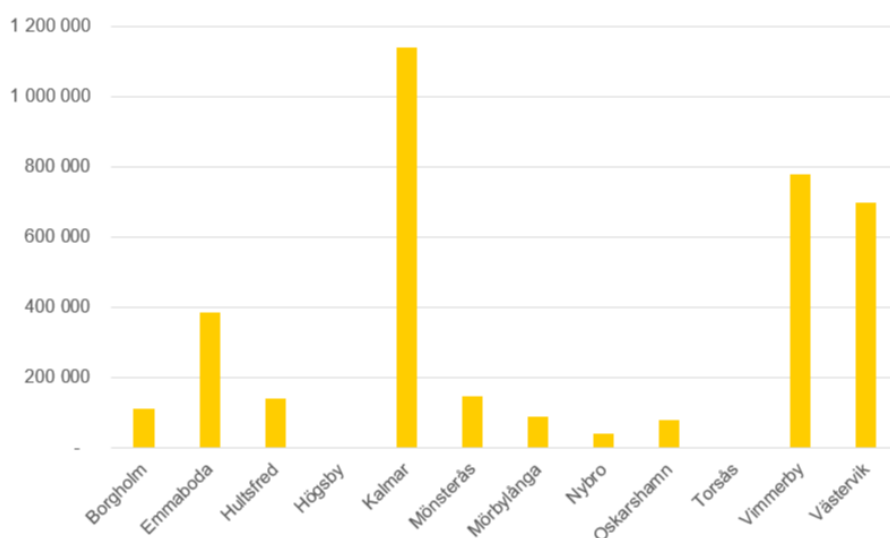
Omställningsstöd per kommun - antal företag

Figur 21. Omställningsstöd per kommun och antal företag i Kalmar län.

Coronapandemin innebär en stor påfrestning för länets många yrkesgrupper inom konst- och kulturområdet. Kulturrådet har beviljat krisstöd för inställda och uppskjutna evenemang med anledning av pandemin. Krisstödet har kunnat sökas för inställda och uppskjutna kulturevenemang som har ställts in eller skjutits upp på grund av att det omfattas av de föreskrifter om förbud mot att hålla allmänna sammankomster och offentliga tillställningar som regeringen eller en länsstyrelse har meddelat för att motverka spridningen av sjukdomen covid-19. I figur 22 visas utbetalt stöd för inställda evenemang under perioden juni till december under 2020.

Stöd från Kulturrådet för inställda evenemang (juni och december)

Figur 22. Utbetalt stöd för inställda evenemang inom kultur Kalmar län.

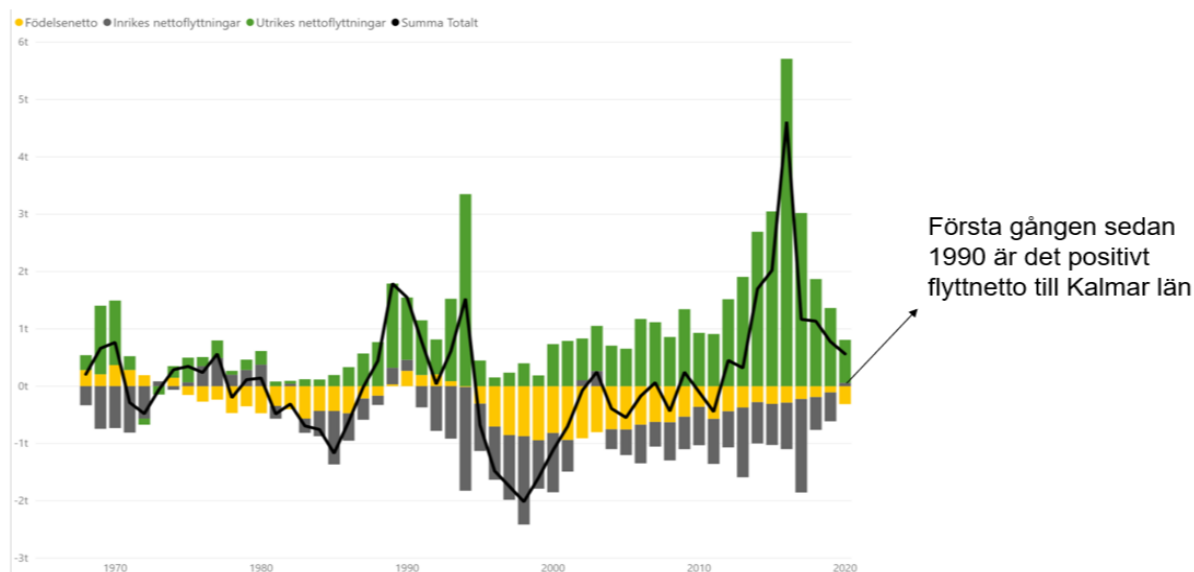
Befolkning

2020 har sett den lägsta befolkningsökningen i Sverige på 15 år (0,5 procent) till 10 379 295 personer 31 december 2020. Orsaken till låg befolkningsökning är ökad dödlighet, oförändrade födelsetal och färre invandrade. Kalmar län har däremot den högsta årliga befolkningen någonsin, 246 010 personer (figur 23). Länets befolkning ökade med 564 personer (0,2 procent) och 49,5 % var kvinnor och 50,5% män.

Figur 23. Befolkningsförändringar Kalmar län under perioden 2010-2020.

Kalmar län hade under föregående år ett positivt flyttnetto för första gången sedan 1990 (figur 24).

Figur 24. Flyttningar till och från Kalmar län under perioden 1970-2020.

När det gäller befolkningsförändringar per kommun kan det konstateras att de sker ojämnt i länet (figur 25). Kalmar kommun har för första gången har en befolkning på över 70 000 personer. Högsby kommun har den största minskningen i landet, sett till andel (-3,2 procent). Mörbylånga kommun har den högsta befolkningsökning i länet sett till andel (+1,6 procent)

Kommun	2020	Diff 1968	%	Senaste året
Borgholm	10 836	201	1,9 %	-3
Emmaboda	9 360	-2 308	-19,8 %	-85
Högsby	5 731	-2 838	-33,1 %	-190
Hultsfred	14 107	-5 355	-27,5 %	-117
Kalmar	70 329	18 850	36,6 %	862
Mönsterås	13 264	-71	-0,5 %	-166
Mörbylånga	15 487	5 548	55,8 %	238
Nybro	20 273	-1 793	-8,1 %	-45
Oskarshamn	27 147	2 165	8,7 %	45
Torsås	7 149	-634	-8,1 %	24
Västervik	36 655	-5 430	-12,9 %	-24
Vimmerby	15 672	-1 480	-8,6 %	25
Totalt	246 010	6 855		564

Figur 25. Befolkningsförändringar per kommun i Kalmar län 2020.

Folkhälsa, digital omställning och grön omställning

Områden som folkhälsa, digitalisering och grön omställning har redan idag har stor betydelse för människor, investeringar och företagsetableringar på regional nivå och att deras betydelse kan komma att öka i spåren av pandemin. De förutsättningar som regionen har att anpassa sig till och dra nytta av förändringarna inom dessa och andra områden kan påverka regionens framtida konkurrenskraft och tillväxt.

Folkhälsa

Coronapandemin har påverkat folkhälsan på olika sätt. Äldre personer, män, personer med sämre socioekonomiska förutsättningar, personer födda i vissa länder och boende i vissa bostadsområden har drabbats hårdare än andra¹¹. Pandemin kan påverka folkhälsan på kort och lång sikt med potentiella effekter på psykisk hälsa¹². Analyser tyder på att inkomst och bakgrund är de socioekonomiska variabler som förklarar mest variation i covid-19-dödlighet i befolkningen vid pandemins inledande skede under våren 2020¹³. Hushållsstorlek och trångboddhet tycks också spela viss roll för sambandet med inkomst, men en påtaglig skillnad mellan inkomstgrupper kvarstår även när man kontrollerar för dessa och andra faktorer. Det fanns också ett visst samband mellan utbildningsnivå och covid-19-dödlighet. Det kan nog bäst förstås som en indirekt effekt genom utbildningens betydelse för yrke, inkomst och allmän hälsa¹⁴.

Pandemins effekter på arbetsmarknaden slår hårt mot redan utsatta grupper med svag ekonomi. Det finns risk för en sämre folkhälsa på grund av minskade försörjningsmöjligheter för lågkvalificerad arbetskraft. De som drabbas hårdast av arbetslöshet är främst unga och utrikes födda då vanliga ingångsbranscher inom till exempel hotell och restaurang och handel har drabbats hårt av samhällets nedstängningar. Folkhälsan är beroende av hur coronapandemins direkta effekter på hälsan hanteras men också på vilket sätt som den slår mot redan utsatta grupper på arbetsmarknaden och deras försörjningsmöjligheter. Den tudelning mellan svagare och starkare grupper som existerade på arbetsmarknaden i regionen redan innan pandemin riskerar nu att förstärkas och det är angeläget med insatser som motverkar detta.

I rapporten *Regional and Local Barometer* varnar den Europeiska regionkommittén för att pandemin kan öka de sociala och ekonomiska ojämlikheterna inom EU:s territorier¹⁵. Enligt rapporten riskerar krisen att skapa en "Covid-förlorad generation" av ungdomar och lyfter fram att ökade inomregionala skillnader mellan stad och land utgör ett tydligt hot mot EU:s sammanhållning.

Vårdpersonal och personer som intensivvårdas för coronaviruset covid-19 löper stor risk för nedsatt psykisk hälsa¹⁶. En stor andel väntas få posttraumatiskt stressyndrom. Det är också sannolikt att våld mot barn, depression och oro i befolkningen ökar till följd av den

---

¹¹ https://www.folkhalsoguiden.se/globalassets/verksamheter/forskning-och-utveckling/centrum-for-epidemiologi-ochsammansamhallsmedicin/folkhalsoguiden/rapporter-och-faktablad/rapport-2020.10-socioekonomiska-faktorer-och-covid-19-i-stockholms-lan_november-2020_.pdf

¹² <https://www.folkhalsomyndigheten.se/fokus-psykisk-halsa/coronapandemin/covid-19-pandemins-effekter-pa-den-psykiska-halsan--det-vi-vet-sa-har-langt/>

¹³ <https://lakartidningen.se/klinik-och-vetenskap-1/nya-ron/2021/01/risken-att-do-i-covid-19-storre-for-utrikesfodda-och-utsatta-grupper/>

¹⁴ https://ces.sll.se/globalassets/verksamheter/forskning-och-utveckling/centrum-for-epidemiologi-och-sammansamhallsmedicin/folkhalsoguiden/rapporter-och-faktablad/rapport-2020.10-socioekonomiska-faktorer-och-covid-19-i-stockholms-lan_november-2020_.pdf

¹⁵ <https://cor.europa.eu/en/news/Pages/EU-Regional-and-Local-Barometer.aspx> ,

¹⁶ <https://www.folkhalsoguiden.se/material/rapporter/rapporter-om-covid-19/>

ekonomiska krisen i pandemins spår. Tidigare samhällskriser har till viss del påverkat förekomst av rökning, framför allt i socioekonomiskt utsatta grupper. Alkoholkonsumtion kan såväl öka risken för smitta och för att en covid-19-infektion får ett mer allvarligt förlopp. Den sociala isoleringen som coronapandemin för med sig, med effekter som nedstämdhet, stress och oro, riskerar att öka alkoholkonsumtion och riskdrickande, framför allt bland dem som drabbas av ekonomisk nedgång och arbetslöshet. I samhället i stort tenderar däremot en ekonomisk nedgång att minska den totala alkoholkonsumtionen, troligtvis på grund av minskade inkomster.

De åtgärder som införts på samhällsnivå för att minska smittspridning av pandemin kan leda till en minskning i fysisk aktivitet. På kort sikt ökar risken för felaktig information om kosttillskott i marknadsföringssyfte som ett skydd mot virus. Ungdomars matvanor kan påverkas negativt av gymnasieskolans stängning. På lång sikt riskerar socioekonomiska skillnader i matvanor att förstärkas på grund av fallande hushållsinkomster i pandemins och den ekonomiska krisens spår. När gränserna stänger och färre personer rör sig i samhället minskar tillgången till narkotika. Den narkotikarelaterade dödligheten riskerar att öka på sikt om resurserna till hälso- och sjukvård och socialtjänst minskar till följd av den ekonomiska krisen till följd av coronapandemin.

- Regionens aktörer behöver noga följa utvecklingen med fokus på olika socioekonomiska grupper och inomregionala skillnader.
- Region Kalmar län kan mobilisera i arbetet med samverkan i Kalmar län och bidra till att regionala aktörer kan driva sina återhämtnings- och utvecklingsprojekt med finansiering genom relevanta EU-fonder och instrument.

Digital omställning

Coronapandemin har inte enbart haft direkta effekter på hälsan hos befolkningen. Den har också förändrat människors beteende- och rörelsemönster med bland annat ökat digitalt distansarbete och ett förändrat resande, vilket kan komma att påskynda digital och grön omställning¹⁷. Om dessa förändringar blir permanenta så kan de få en stor påverkan på hur människor bor och arbetar i framtiden. Den digitala omställningen öppnar upp för utveckling av nya teknologier, innovationer och företag i Kalmar län. Det kan betyda nya konkurrensfördelar och affärsmöjligheter om företagen förmår att utnyttja detta.

Distansarbete i hemmet ställer nya krav på arbetsgivare och kan påverka hälsan negativt på grund av social och yrkesmässig isolering, sämre fysisk arbetsmiljö och risk för ökad utsatthet för missbruk och våld i nära relationer¹⁸. Men distansarbete och digitalisering innebär också att människor blir mindre bundna till en viss geografisk plats och mindre

---

¹⁷ https://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2020/11/SEF_Rapport_2020_Web.pdf

¹⁸ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/p/paverkar-covid-19-pandemin-befolkningens-psykiska-halsa/?pub=78907>.

beroende av dagliga resor. Livssituationen blir mer flexibel och ett minskat pendlande frigör mer tid till andra aktiviteter och man kan till exempel vistas utomhus i större utsträckning. Närheten till rekreation och attraktiva miljöer i regionen är en positiv livsmiljöfaktor. Ett ökat intresse för naturen och tillgång till tätortsnära rekreation kan ses i spåren av pandemin, vilket främjar folkhälsan och kan utveckla viktiga grönområden och ekosystemtjänster¹⁹.

Digital omställning inom besöksnäringen

Besöksnäringen är viktig för Kalmar läns ekonomiska utveckling och attraktivitet och är dessutom en viktig arbetsmarknad för många med lägre utbildningsnivå. Under pandemin har besöksnäringens många små företag drabbats hårt av restriktioner och det är viktigt med insatser för att stödja näringens överlevnad. Digital omställning och nya affärsmodeller behöver utvecklas för att branschen ska bli mer robust och hållbar. Baserat på internationell forskning beskriver Mittuniversitetet tre tänkbara scenarier för turismen efter corona²⁰. Ändrade resmönster är svåra att förutspå men det finns en inriktning mot ett mer lokalt, inhemskt resande och fokus på friluftsliv. Detta möjliggör en mer långsiktigt hållbar näringsutveckling för både klimat och entreprenörer.

Digital omställning inom industrin

Inom industrin pågår en strukturuomvandling där antalet anställda minskar samtidigt som förädlingsvärdena ökar till följd av att produktionen blir allt mer automatiserad. Detta medför en förändrad efterfrågan på kompetens, där färre anställda behövs inom produktionen totalt sett men behoven av spetskompetens ökar.

I Kalmar län finns stora företag inom fordonsindustri, som Scania, vilka satsar stora summor på digitalisering och automatisering av produktion och tjänster. Små och medelstora företag har inte samma förutsättningar att satsa på omställning och innovation som större företag. Den stora majoriteten av företag i Kalmar län är små och medelstora och dessa företag är ofta viktiga underleverantörer till de större produktionsföretagen. De skapar också betydande skatteintäkter.

Små och medelstora företag har i regel små marginaler för att experimentera med ny teknik i sina verksamheter. Samtidigt har dessa företag mycket att vinna på ökad digitalisering. I Entreprenörsforums *Små och medelstora företags digitala omställning efter pandemin*²¹ presenteras en ny undersökning med över 5 300 små och medelstora företag bland Företagarnas medlemmar i hela Sverige. Resultaten visar att det finns ett tydligt behov av förändrade arbetssätt efter pandemin och att ytterligare digitalisering är åtminstone en del av lösningen.

---

¹⁹ <https://sverigesradio.se/artikel/7632524>

²⁰ <https://www.miun.se/Forskning/forskningscentra/etour/nyheter/nyhetsarkiv/2020-5/sa-bli-turismen-efter-corona/>

²¹ https://entreprenorskaforum.se/wp-content/uploads/2020/10/Rapport_Digital_omstallning_web.pdf

Det är viktigt att små och medelstora företag klarar av den tekniska omställningen med digitalisering, automatisering, robotisering, elektrifiering av fordonsflottan och e-handel. Risken är annars att dessa företag tappar konkurrenskraft och slås ut, med ökad arbetslöshet och minskad export för länet som resultat. Stora företag har också andra möjligheter att kompetensutveckla sin personal.

Kompetensförsörjning är avgörande för tillväxt och konkurrenskraft hos näringslivet i Kalmar län. Efterfrågan på digital kompetens kommer med största sannolikhet att växa av den teknikdrivna strukturomvandlingen till följd av pandemin. Den beräknas öka inom samtliga utbildningsnivåer men särskilt inom yrken med krav på gymnasieutbildning²². Efterfrågan gäller framförallt yrkesutbildningar och yrken där teoretisk specialistkompetens på högskolenivå är ett krav. Regionen behöver även fortsättningsvis understödja innovations- och företagssystemet för att höja kompetensen på arbetsmarknaden och bidra till ett livslångt lärande.

Små och medelstora företag behöver ges förutsättningar att ställa om när behovet av nya kunskaper växer i takt med att arbetsuppgifter blir mer robotiserade och ställer andra kognitiva krav på den anställde²³. Här kan regionen bidra genom samverkan med näringslivet och andra aktörer. Exempel på detta är Tech tanks och Science Parks. Samverkan mellan näringslivet och lärosätena måste också öka för att stärka kompetensen. Även satsningar på yrkeskompetens inom teknik och tillverkning är viktigt både vad gäller gymnasiet och yrkeshögskolorna, anser Sydsvenska Handelskammaren²⁴.

Regionala förutsättningar påverkar möjligheten till en digital omställning av näringslivet, och inomregionala skillnader i bredbandsutbyggnad påverkar i vilken grad som företag kan digitaliseras²⁵. Företag i länet har också olika förutsättningar att möta den ökade digitaliseringen eftersom tillgång till snabbt bredband skiljer sig åt mellan kommuner i länet (figur 26). Tillgången till bredband är avgörande för digital transformation och de regionala bredbandskoordinatorerna har en nyckelroll i att bidra till en effektiv utbyggnad och uppnå bredbandsmålen. Uppdraget är att identifiera hinder för utbyggnad, analysera möjliga lösningar och bidra till en god samverkan mellan aktörerna i utbyggnaden. Regeringen har nyligen beslutat om fortsatt stöd till regionala bredbandskoordinatorer²⁶.

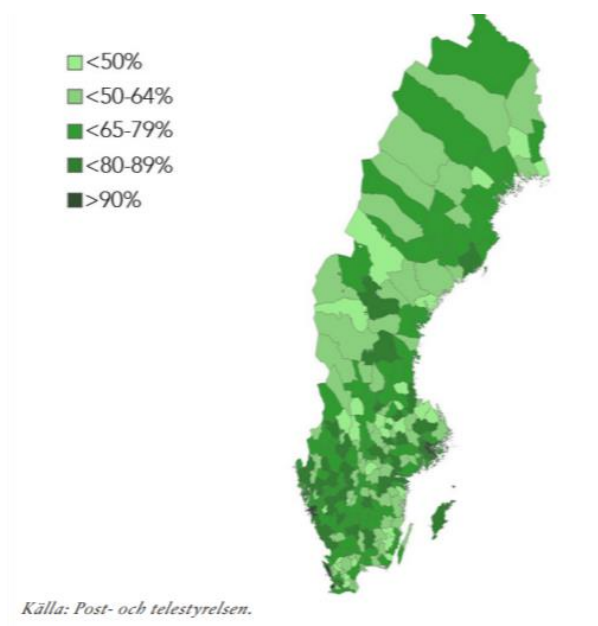
²²https://www.scb.se/contentassets/3fbf2376d5aa43d6a8c52b7911bd3f59/uf0515_2020i35_br_am85br2101.pdf

²³ <https://arbetsformedlingen.se/statistik/analyser-och-prognoser/analys-och-utvardering/kompetensutvecklingen-pa-arbetsmarknaden-till-ar-2030---i-sparen-av-automatiseringen>

²⁴ <https://handelskammaren.com/>

²⁵ https://entreprenorsforum.se/wp-content/uploads/2020/11/SEF_Rapport_2020_Web.pdf

²⁶ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/11/fortsatt-stod-till-regionala-bredbandskoordinatorer/>

Figur 26. Tillgång till fast bredband om minst 100 Mbit/s i svenska kommuner 2019.

Pågående projekt

I Kalmar län pågår ett antal insatser vars syfte är att kompetensutveckla företagen och höja den digitala mognaden för en ökad affärsutveckling och stärkt konkurrenskraft. Bland annat projektet Smart Industri Kalmar län (SMINK) med ett antal aktiviteter riktade till Kalmar läns teknikföretag. Projektet DigiBusiness hjälper många företag med affärsutveckling och att utvecklas digitalt. REDIT med projektledning hos Linnéuniversitetet gör både inventeringar och analyser samtidigt som de digitalt kompetensutvecklar. ALMI är aktiv i flera insatser där bland annat Digitalisering 2020 är en viktig satsning för företagen på landsbygden.

Dessutom pågår projektet eHealth Arena där näringslivsdelen ska främja förutsättningar för såväl start av nya bolag, stärkt tillväxt bland etablerade bolag samt nyetableringar i regionen av redan befintliga bolag. Additiv Tekniknod i Kalmar län är ett projekt som syftar till att öka intresset för teknik och teknikinriktade utbildningar. Detta bland annat genom att stimulera spridning och användning av additiv teknik hos länets näringsliv.

Sammanfattande slutsatser:

- Den digitala omställningen möjliggör utveckling av nya teknologier, innovationer och företag i Kalmar län, vilket innebär nya konkurrensfördelar.
- Satsningar på de starka sektorerna i länet som tillverkningsindustri, kulturella och kreativa näringar och besöksnäringen. Tillverkningsindustri är ett styrkeområde som är mycket viktigt för Kalmar läns innovations- och attraktionskraft.

- Regionala och nationella tillväxtmedel samt ERUF-medel kan stärka och stötta regionens näringsliv i spåren av coronapandemin, till exempel inom smart specialisering. Genom regional samordning kan medlen användas effektivt under regionalfondernas programperiod 2021–2027.
- Omställningen till att arbeta mer på distans kan utöka arbetsmarknaden och öka chansen att kunna rekrytera kompetens utanför länets huvudorter. En större möjlighet att arbeta digitalt och bo var som helst kan öka förutsättningar för perifera delar av länet att stärka underlag för service och kan förstärkas av digitala satsningar.
- Öka hastigheten på bredband på landsbygd och säkerställ en fortsatt utbyggnad i de områden som saknar nödvändig uppkoppling.

Grön omställning

Kalmar län har som mål att länet år 2030 ska vara en fossilbränslefri region och frågan är en viktig del i det regionala utvecklingsarbetet. Länet har ett högt bilberoende och med bara 9 år kvar till år 2030 innebär det en stor omställning. En stor del av bilparken behöver helt förnyas inom nio år (en personbil i Sverige har en medellivslängd på 17 år). Det kommer också medföra ett kraftigt ökat beroende av elenergi, elnätskapacitet och säkring av effektbehovet i elnätet.

Skogs- och jordbruket sätts allt mer i fokus för klimatfrågan inom EU, både som en möjlighet och som ett problem. I en nyligen utgiven rapport problematiseras hållbarheten i att förbränna skogsråvara för att producera energi. Rapportförfattarna utgår från ett klimatperspektiv och pekar på behovet av att ta större hänsyn till skogens olika funktioner²⁷. Jordbrukets roll i energiproduktion diskuteras också med fokus på balansen mellan produktion av energiråvara och föda, liksom nötköttsproduktionens inverkan på klimatet. Jord- och skogsbruket är viktiga näringar i Kalmar län och kommer att påverkas av resultatet av dessa diskussioner på EU-nivå.

En grön omställning kan inte ske enbart med tekniska lösningar. Den kommer i hög grad kräva förändrade beteendemönster. Med pandemin har redan pågående trender med grön omställning förstärkts när människors beteende- och rörelsemönster förändrats. Utvecklingen kan medföra en viss minskad klimatpåverkan och det skulle kunna stärka regionens förutsättningar att nå klimatmålen.

Coronapandemins effekter visar på möjligheterna för grön omställning av transportsystemet till följd av förändrade beteenden och förstärkning av redan pågående trender med minskad klimatpåverkan:

- möjlighet till distansarbete för vissa yrkesgrupper

---

²⁷ Kalmar län – tillväxtmotorer och regionförstoring: Underlag till strukturbild. Sweco 2021.

- ökad näthandel, även av dagligvaror.
- minskat resande med flyg och färjetrafik
- utveckling av elflyg och fossilfritt flyg

Grön omställning och kollektivtrafik

Det är ännu för tidigt att säga i vilken utsträckning som nya resmönster som kommer att bestå efter pandemin. I Trafikanalys' rapport *Ekonomiska krisers betydelse för transporter och transporteffektivitet* redovisas en analys av hur resmönster och transportkedjor påverkades av finanskrisen 2008–2009²⁸. Rapportförfattarna menar att det är svårt att kunna påvisa en mer långtgående och bestående effekt för resmönster eller transportkedjor till följd av en ekonomisk kris.

Med distansarbete ökar också möjligheten att bosätta sig längre utanför tätort städer och behovet av kollektivtrafik kan förändras till följd av detta. Efterfrågan på småhus och fritidshus är stor i länet. Det är kanske inte sannolikt att människor permanent kommer att arbeta heltid på distans och behovet att ta sig till arbetet bedöms finnas kvar. Här kan kollektivtrafiken behöva anpassas, liksom andra typer av transportlösningar. Det kan bli en utmaning att finansiera och utveckla en resurssmart kollektivtrafik om ett minskat och mer utspritt resmönster kvarstår.

Kalmar län har en utspridd bebyggelse, vilket ger sämre förutsättningar för effektiva tekniska försörjningssystem och genererar mer reserelaterade klimatpåverkande utsläpp än samlad bebyggelse. Det är därför angeläget att på bästa sätt samordna kollektivtrafiken med bebyggelsen och där kanske kollektivtrafiken redan i dag kan konkurrera med bilpendlingen.

Elförsörjning och elektrifiering

Under senare tid har kapacitetsbrister inom elförsörjningen i delar av Sverige uppmärksammas²⁹. Problemet består i att den största andelen el produceras i norra delen av Sverige och konsumeras i södra delen. På vissa platser är nätet inte tillräckligt utbyggt för att kunna leverera den effekt som krävs när elbehovet är högt. En högre grad av elektrifiering ställer också krav på ökad energieffektivisering. Det ökande effektbehovet till följd av en snabb elektrifiering riskerar att förvärra kapacitetsbristen i södra delen av Sverige på kort sikt, innan elnätet byggs ut.

Den fortlöpande elektrifieringen av transportsektorn är en viktig del av omställningen till en fossilbränslefri mobilitet. Att elektrifiering är en högprioriterad fråga blir tydligt

²⁸ <https://www.trafa.se/etiketter/transportovergripande/ekonomiska-krisers-betydelse-for-transporter-och-transporteffektivitet-8252/>

²⁹ <https://www.eon.se/om-e-on/kapacitetsbristen/kapacitetsbrist>

med de nationella satsningar som görs³⁰. Elektrifieringskommissionen ska öka tempot på elektrifieringsarbetet och Trafikverkets har fått uppdrag och gör utlysningar kring elektrifiering och kartläggning av vita vägsträckor³¹.

Omstartskommissionen, som har till uppdrag att göra Sverige starkare efter pandemin, identifierar luckor i stödet till elektrifieringen av transportsektorn, bland annat till tunga transporter. Kommissionen fastslår att elnätskapaciteten inte är tillräcklig för att stödja infrastruktur för elfordon och att utbyggnaden av infrastruktur inte sker jämnt över länen³².

Närmare hälften av Sveriges bilar kan vara laddbara om tio år och utsläppen minska med nästan 60 procent, visar en rapport från Handelskammaren³³. Rapporten understryker behovet av en kraftigt utbyggd infrastruktur där det skulle krävas att Sverige går från dagens 10 300 publika laddpunkter till ungefär 260 000 för att möta efterfrågan för antalet laddbilar år 2030 och vara i linje med EU:s rekommendationer.

Förstudien ”Ladda hela Kalmar län & Glasriket” har under maj till oktober 2020 med slutrapportering i under november³⁴. Syftet har varit att identifiera lämpliga lokaliseringar, finansieringsupplägg och affärsmodell avseende storskalig utbyggnad av laddinfrastruktur för elfordon på landsbygden i Kalmar län och Glasriket. Kartläggningen har resulterat i 211 identifierade intressanta lokaliseringar för etablering av publik laddinfrastruktur på landsbygden i Kalmar län och Glasriket.

Grön forskning, innovation och entreprenörskap ses som centralt för en konkurrenskraftig och grön region³⁵. Projekt som syftar till ett effektivt resursutnyttjande genom att tillgängliggöra forsknings- och innovationsinfrastrukturer till regionens små och medelstora företag och därmed påskynda hållbar tillväxt lyfts fram som en viktig del i arbetet med grön omställning. Partnerskap mellan regioner ses också som viktigt, inte minst för att utbyta kunskap om lämpliga strategiska åtgärder för att påskynda denna omställning.

Sammanfattningsvis finns ett antal utmaningar med grön omställning:

- Kalmar län har en utspridd bebyggelse, vilket ger sämre förutsättningar för effektiva tekniska försörjningssystem och genererar mer reserelaterade klimatpåverkande utsläpp än samlad bebyggelse
- Elektrifiering av transporter och utbyggnad av länets laddinfrastruktur för att möta behoven. Region Kalmar län kan bli en aktiv part i utbyggnationen av länets

---

³⁰ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/09/elektrifieringen-av-sverige-tar-nya-kliv/>

³¹ <https://www.trafikverket.se/om-oss/nyheter/Nationellt/2021-02/rapporter-klara-for-elvagsutbyggnad-och-snabbladdning/>

³² <https://www.chamber.se/urbanisering/>

³³ <https://www.chamber.se/rapporter/elbilar-pa-frammarsch.htm>

³⁴ <https://coompanion.se/wp-content/uploads/2021/01/Slutrapport.pdf>

³⁵ <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/09/industrins-grona-omstallning-i-hostbudgeten/>

laddinfrastruktur och bidra med kunskapsunderlag för att få en god spridning och tillgänglighet till infrastruktur för elfordon och förnybara drivmedel.

- Elförsörjningsfrågan som planeringsfråga för att minska ledtiderna för kapacitetsökning av elnätet. Det kan ske genom att höja kunskapen om kommunernas planeringsprocesser hos nätföretagen, seminarier, samverkansplattformar och vägledningar.

3.2. Svag ställning på arbetsmarknaden

Inledning

Tillägget ger en bakgrund till gruppen med svag ställning på arbetsmarknaden. Det inleds med en beskrivning av situationen för personer med svag ställning på arbetsmarknaden i Kalmar län och vilka som räknas till gruppen. Därefter ges en beskrivning av hur situationen såg ut för denna grupp före pandemin och vilken påverkan som pandemin kan få på gruppen på längre sikt. Avslutningsvis ges exempel på insatser och utbildningar som kan stödja gruppen med svag ställning att komma närmare arbetsmarknaden.

Coronapandemin och arbetsmarknaden

Antalet arbetslösa som räknas till gruppen med svag ställning på arbetsmarknaden har ökat sedan sommaren 2019 och gruppen beräknas öka ännu tydligare i spåren av Coronapandemin³⁶. Redan innan effekterna av pandemin blev tydliga på svensk arbetsmarknad fanns det stora skillnader mellan olika grupper. Personer med arbetslivserfarenhet, utbildning och efterfrågad kompetens har under lång tid haft en gynnsam situation på en arbetsmarknad med låg arbetslöshet och korta arbetslöshetstider. Samtidigt har arbetslösheten i gruppen med svag ställning på arbetsmarknaden varit hög. Dit hör bland andra unga utan gymnasieutbildning, utomeuropeiskt födda och personer med kortare utbildning.

Det är sannolikt att denna tudelning kommer att öka ytterligare i spåren av pandemin. Även om krisen har påverkat många grupper på arbetsmarknaden är sannolikheten stor att återhämtningen kommer att gå snabbare för personer med en stark förankring på arbetsmarknaden, medan återhämtningen för dem med en svagare ställning på arbetsmarknaden kan komma att ta längre tid³⁷.

Att kunna försörja sig är grundläggande för en god hälsa och därför är yrkesarbete en viktig förutsättning för folkhälsan. Pandemins effekter på arbetslösheten slår hårt mot redan utsatta grupper med svag ekonomi. Det finns risk för ett mer segregerat samhälle och sämre folkhälsa på grund av minskade försörjningsmöjligheter för lågkvalificerad arbetskraft. Personer med svag ställning på arbetsmarknaden riskerar att hamna i långvarig arbetslöshet med ökad ohälsa följd. Att människor står utanför arbetsmarknaden medför också stora samhälls-ekonomiska kostnader och utebliven tillväxtpotential.

Svag ställning på arbetsmarknaden

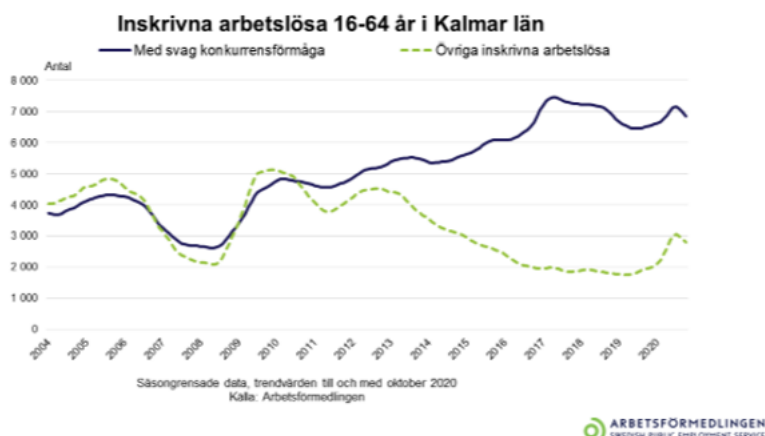
I november 2020 uppgick antalet inskrivna arbetslösa med svag ställning till drygt 311 000 personer i riket som helhet³⁸. Det motsvarar åtta av tio arbetslösa och det är över 40 000 fler än för ett år sedan. Motsvarande siffra för arbetslösa med svag ställning i Kalmar län var 6

³⁶ <https://arbetsformedlingen.se/statistik/analyser-och-prognoser/arbetsmarknadsprognoser/riket/arbetsmarknadsprognos-2020-2021>

³⁷ <https://www.riksbank.se/globalassets/media/rapporter/ekonomiska-kommentarer/svenska/2021/coronakrisen-och-arbetsmarknaden--effekter-pa-kort-och-lang-sikt.pdf>

³⁸ Se fotnot 35.

766 personer oktober 2020, eller drygt sju av tio arbetslösa (figur 1). Det är en ökning jämfört med oktober 2019, då 6 693 personer räknades till gruppen. Siffrorna kan jämföras med gruppen övriga inskrivna som var omkring 3 000 personer i Kalmar län november 2020. Kalmar län hade ungefär samma antal arbetslösa åren 2010 och 2020. 2010 var dock fördelningen ganska jämn mellan gruppen med svag ställning och övriga inskrivna då omkring 5 000 personer ingick i respektive grupp. Utgångsläget hösten 2020 var således ett annat hösten 2020, då drygt 7 av 10 arbetslösa i länet räknades ha en svag ställning.

Figur 1. Inskrivna arbetslösa 16–64 år i Kalmar län 2004–2020.

Gruppen med svag ställning på arbetsmarknaden

Till gruppen med svag ställning på arbetsmarknaden räknas personer med förgymnasial utbildning, personer födda utanför Europa, personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och arbetslösa som är 55 år eller äldre³⁹. Det finns skillnader vad gäller risken för arbetslöshet mellan olika grupper (figur 2). Arbetsförmedlingen har identifierat unga med låg utbildning och utomeuropeiskt födda som särskilt utsatta grupper⁴⁰. Även om arbetslösheten generellt är något högre bland unga än bland äldre är dock risken att bli långtidsarbetslös högre bland dem som är äldre.

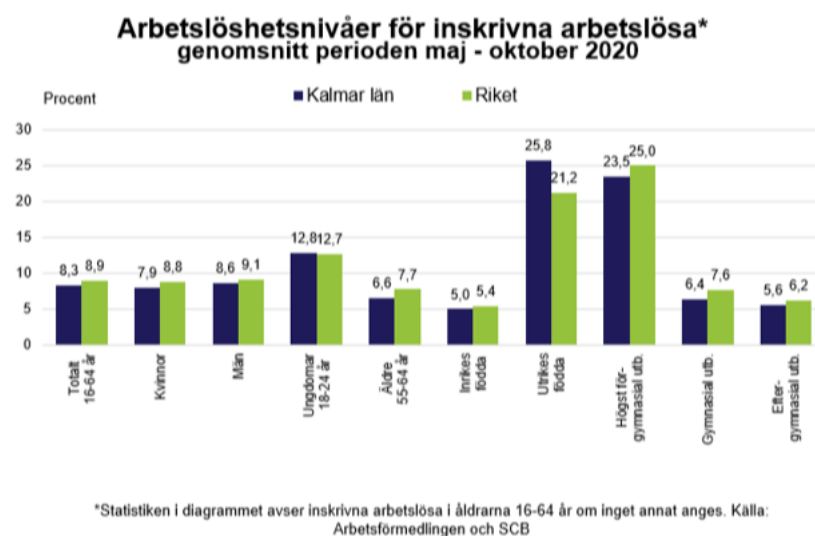
Det innebär att arbetslösa med denna bakgrund i genomsnitt löper en högre risk än andra att hamna i långvariga perioder utan arbete, även om det finns betydande variationer mellan individer. Det visar sig bland annat att drygt 70 procent av inskrivna arbetslösa som varit utan arbete mer än tolv månader finns inom grupper med svag ställning på arbetsmarknaden. Andelen är än högre bland arbetslösa som varit utan arbete längre än två år, där nio av tio bedöms ha en svag ställning⁴¹.

³⁹ <https://www.konj.se/download/18.2f6bcfe715102074335afbb8/1447678475566/Manga-arbetslosa-har-en-svag-forankring-till-arbetsmarknaden.pdf>

⁴⁰ <https://arbetsformedlingen.se/om-oss/press/pressmeddelanden?id=ADF797DE817B1853>

⁴¹ <https://arbetsformedlingen.se/statistik/analyser-och-prognoser/arbetsmarknadsprognoser/riket/arbetsmarknadsprognos-2020-2021>

Figur 2. Arbetslöshet i olika grupper under perioden maj – oktober 2020.

Förgymnasialt utbildade

En stor andel av inskrivna arbetslösa med svag ställning på arbetsmarknaden i Kalmar län saknar en gymnasieutbildning (figur 2). Efter att ha minskat under 2018 och fram till mitten av 2019 började antalet arbetslösa med enbart förgymnasial utbildning återigen att öka. Möjliga förklaringar till detta är avmattningen i konjunkturen samtidigt som antalet extratjänster minskade⁴². I Kalmar län var arbetslösheten drygt 23 procent i gruppen med högst förgymnasial utbildning under mätperioden maj till oktober 2020 (25 procent i riket). Motsvarande siffra för gruppen med gymnasial utbildning var 5,6 procent (7,6 procent i riket).

Kvinnor som saknar en gymnasial utbildning har en särskilt svag position på arbetsmarknaden och har som grupp en mycket låg sysselsättningsgrad och hög arbetslöshet. Deras situation visar sig också genom att närmare hälften inte deltar i arbetskraften alls. Det medför att arbetslöshetsnivåerna som presenteras i olika sammanhang inte ger en fullständig bild av deras situation⁴³.

Ungdomsarbetslöshet

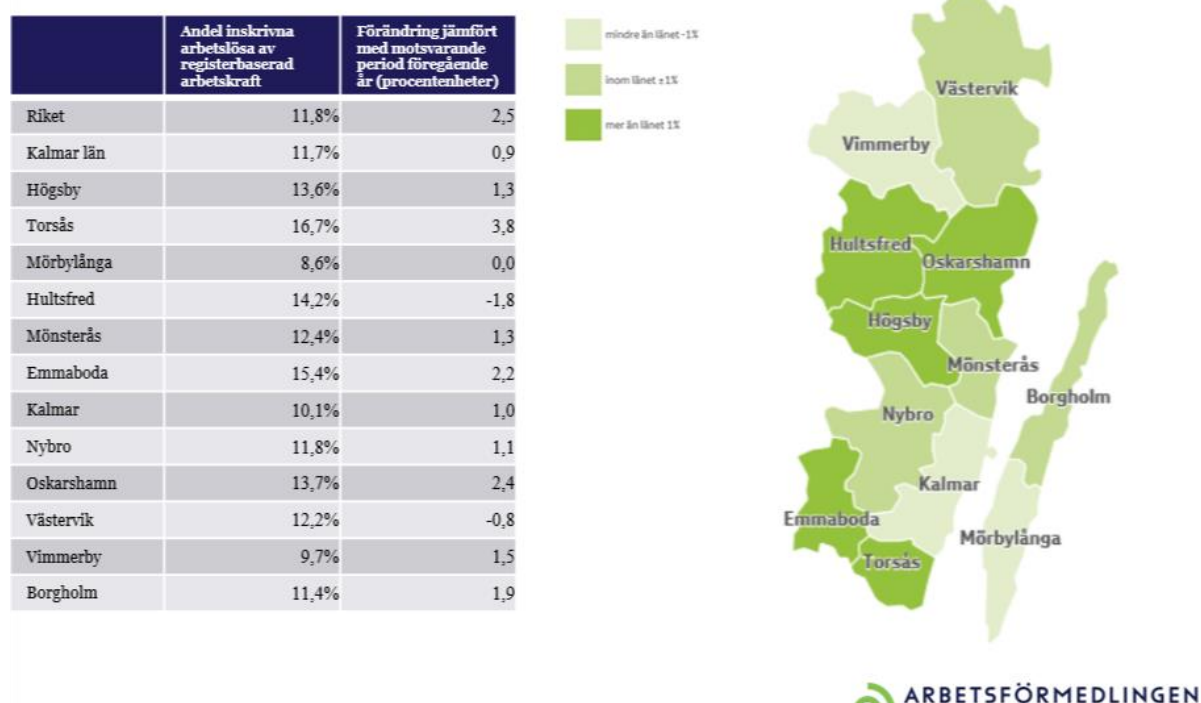
Pandemins effekter på arbetsmarknaden har drabbat ungdomar extra hårt. Det beror på att unga är överrepresenterade inom utsatta branscher (handel, restaurang- och besöksnäringarna) och i större utsträckning än andra har timanställningar och andra tidsbegränsade arbetsformer som lättare kan avslutas. Ett stort antal unga har också drabbats av inställda sommarjobb. Det

⁴²<https://arbetsformedlingen.se/download/18.47a458fb16df81b913372ac/1581065086481/arbetsmarknadsut-sikterna-ht-2019.pdf>

⁴³ <https://www.esf.se/app/uploads/2020/11/Bakgrund-till-framtiden-en-omv%C3%A4rldsanalys-f%C3%B6r-esf-perioden-2021%E2%80%932027.pdf>

innebär både försämrad ekonomi och en förlorad möjlighet att skaffa sig arbetslivserfarenhet inför framtiden.

I Kalmar län har ungdomsarbetslösheten ökat i majoriteten av kommuner under 2020 jämfört med 2019 (figur 3). Undantag är Hultsfreds kommun, Mörbylånga kommun och Västerviks kommun. I november 2020 var ungdomsarbetslösheten i länet helhet 11,7 procent, vilket är en ökning med knappt en procent sedan november 2019. Ungdomsarbetslösheten har ökat mest i Torsås kommun till 16,7 procent medan ungdomsarbetslösheten i Hultsfreds kommun har minskat från en hög nivå till 14,2 procent. Samtliga kommuner i länet utom Mörbylånga kommun och Vimmerby kommun hade en ungdomsarbetslöshet som låg över tio procent i november 2020. I länet finns ett betydande antal arbetstillfällen för ungdomar inom bland annat besöksnäring och tillverkningsindustri, vilka är branscher som drabbats av både korttidspermitteringar och varsel.

Figur 3. Ungdomsarbetslöshet i Kalmar län december 2020 jämfört med samma månad 2019.

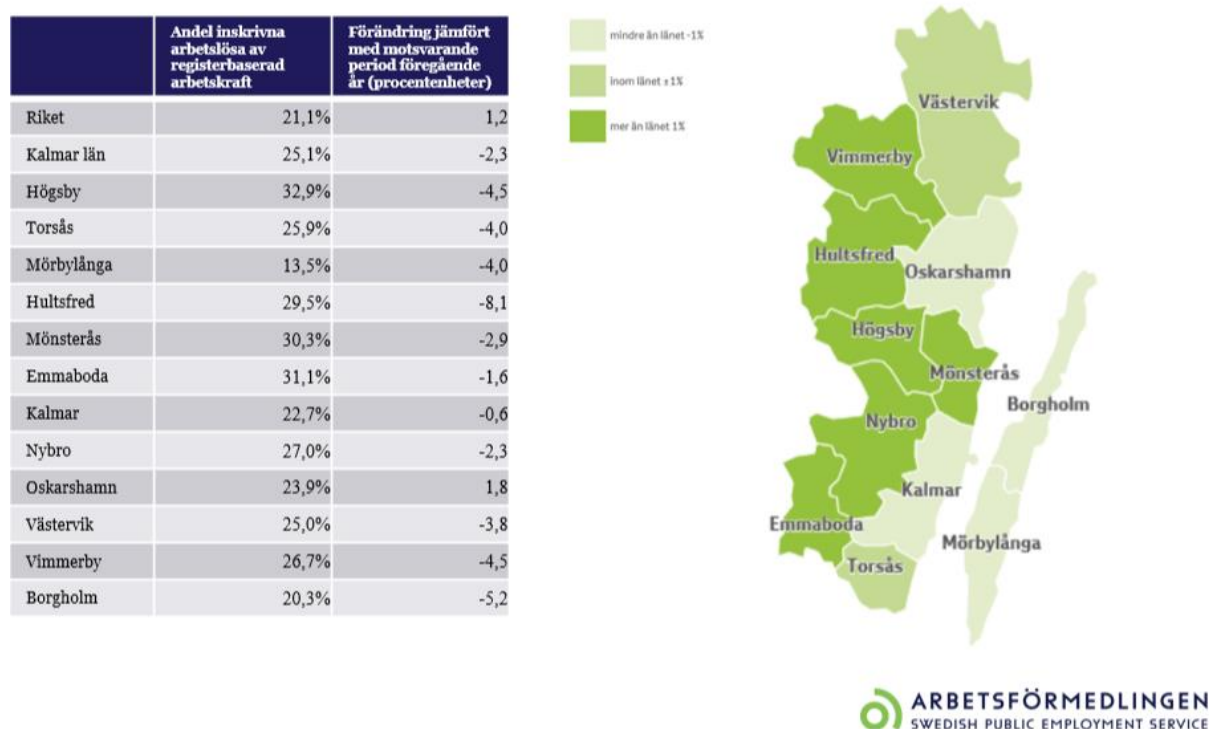
Ungdomar med en eftergymnasial utbildning eller med examen från gymnasieskolans yrkesprogram har bättre framtidsutsikter än ungdomar som har läst teoretiska gymnasieprogram eller som saknar gymnasieexamen. SCB:s arbetsmarknadsprognoser tyder på att efterfrågan på personer utan gymnasieutbildning kommer att sjunka ytterligare i framtiden⁴⁴. Antalet jobb för personer som saknar utbildning minskar när yrken försvinner, arbetsuppgifter förändras och utbildningskraven på många yrken ökar.

⁴⁴ <https://arbetsformedlingen.se/statistik/analyser-och-prognoser/arbetsmarknadsprognoser/riket/arbetsmarknadsprognos-2020-2021>

Utrikes födda

En annan grupp som bedöms ha en svag ställning på arbetsmarknaden är utrikes födda med bakgrund utanför EU. Sysselsättningen bland utrikes födda är generellt lägre än bland inrikes födda och arbetslösheten, inklusive långtidsarbetslösheten, är högre. Den öppna arbetslösheten bland utrikes födda uppgick i november 2020 till omkring 25 procent i Kalmar län, vilket är en liten minskning jämfört med föregående år (figur 4). Det är över riksgenomsnittet på drygt 20 procent. Arbetslösheten bland utrikes födda i Kalmar län har dock legat över riksgenomsnittet under en längre tid och är alltså inte enbart ett utslag av pandemin.

Bland kommuner som har den högsta arbetslösheten bland utomeuropeiskt födda i Kalmar län återfinns Högsby kommun (32,9 procent), Hultsfreds kommun (29,5 procent), Mönsterås kommun (29,5 procent) och Emmaboda kommun (31,1 procent). I uppräknade kommuner har samtidigt arbetslösheten bland utrikes födda minskat jämfört med samma period 2019. Mörbylånga kommun har länets lägsta arbetslöshet bland utrikes födda (13,5 procent).

Figur 4. Andelen arbetslösa bland utrikes födda i december 2020 jämfört med samma månad 2019.

Arbetslöshets- och sysselsättningsnivåerna bland utrikes födda varierar stort mellan olika grupper. Kön och födelse land är två faktorer som har stor betydelse. Personer från länder utanför EU har det betydligt svårare på arbetsmarknaden än personer från Norden eller övriga EU⁴⁵. Kvinnor har överlag en lägre sysselsättningsgrad än män. Statskontoret har i en

⁴⁵ <https://www.riksbank.se/globalassets/media/rapporter/ekonomiska-kommentarer/svenska/2021/coronakrisen-och-arbetsmarknaden--effekter-pa-kort-och-lang-sikt.pdf>

kunskapssammanställning lyft fram flera förklaringar till varför utomeuropeiskt födda kvinnor i större utsträckning står utanför arbetsmarknaden⁴⁶. En bidragande orsak är att många inte uppfyller arbetsmarknadens krav på språkkunskaper och formell utbildning. Traditionella familjevärderingar och att kvinnorna tar ett större ansvar för barn och familj lyfts också fram som bidragande orsaker. Precis som för gruppen ungdomar är utbildningsnivån en annan faktor som har stor betydelse för hur utrikes födda klarar sig på den svenska arbetsmarknaden. Högutbildade utrikes födda klarar sig generellt relativt bra.

Arbetslösa som är 55 år och äldre

Arbetslösheten bland personer 55 år och äldre var under perioden maj till oktober föregående år 5,5 procent i Kalmar län (figur 2). Trots att äldre förefaller ha en stark ställning på arbetsmarknaden finns det faktorer som gör att arbetsmarknaden för gruppen inte fungerar tillfredställande. Det är exempelvis svårt för äldre att återetablera sig på arbetsmarknaden efter en tids arbetslöshet, vilket bidrar till att äldre utgör en omfattande del av de långtidsarbetslösa. Med stigande ålder ökar också den genomsnittliga tiden i arbetslöshet och den är som högst för de allra äldsta⁴⁷.

Många äldre har lång yrkeserfarenhet och hög nivå av förvärvad kunskap inom en specifik bransch, men kan sakna formell eller dokumenterad utbildning. Vid arbetslöshet kan det medföra problem då värdet av tidigare yrkeserfarenhet och informell kunskap kan vara svårt att överföra till andra branscher. Hälsostatus är en annan aspekt relaterad till ett förlängt arbetsliv. I samband med att allt fler äldre kommer att arbeta längre upp i åldrarna kommer också fler att drabbas av sjukdom eller ohälsa. Det kommer i sin tur att medföra att behov av anpassning och flexibilitet kommer att öka.

Personer med funktionsnedsättning och försämrad arbetsförmåga

Med funktionsnedsättning avses både fysiska och kognitiva förmågor. I SCB:s undersökning av situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning framkommer att andelen sysselsatta är mindre bland individer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga än för befolkningen som helhet⁴⁸. I åldern 16–64 år uppskattas drygt 64 procent vara i sysselsättning, vilket ska jämföras med 80 procent för befolkningen i helhet. Sysselsättningsgraden har sedan 2013 ökat bland befolkningen som helhet, från 76 procent till 80 procent, medan andelen sysselsatta med funktionsnedsättning har varit stabilt kring 60 procent.

Regionala skillnader

Arbetsmarknadens utveckling varierar mellan olika län. Variationen beror bland annat på tillgången på arbetskraft, branschbredd och graden av specialisering. Konjunkturinstitutet har visat att storstadsregionernas arbetsmarknader drabbas mer negativt av pandemin i ett

⁴⁶ <https://www.statskontoret.se/globalassets/publikationer/2018/201803.pdf>

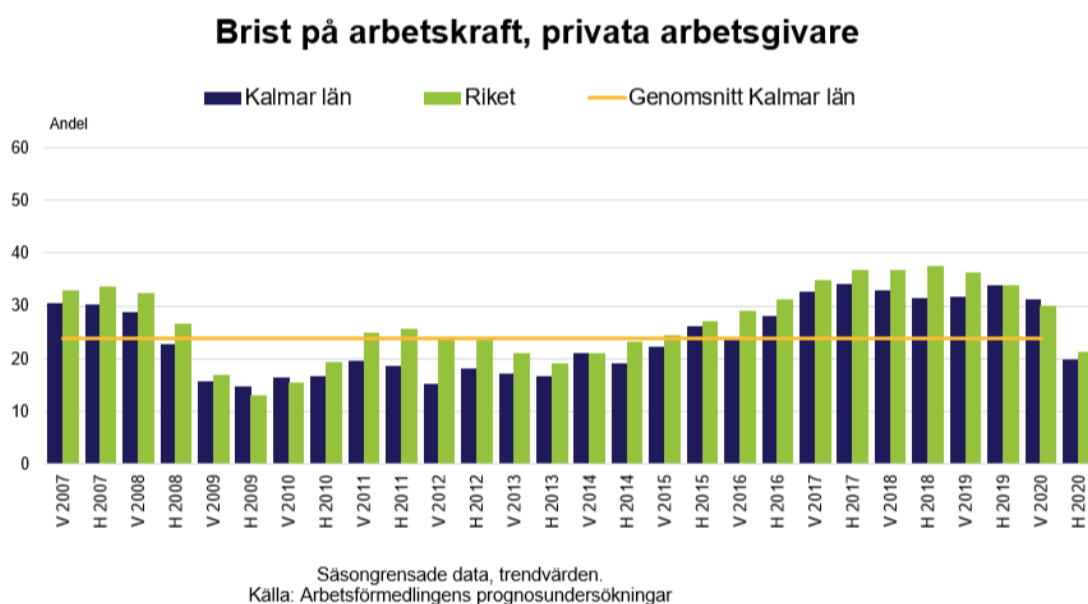
⁴⁷ <https://www.esf.se/app/uploads/2020/11/Bakgrund-till-framtiden-en-omv%C3%A4rldsanalys-f%C3%B6r-esf-perioden-2021%E2%80%932027.pdf>

⁴⁸ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/funktionsnedsattning/situationen-pa-arbetsmarknaden-for-personer-med-funktionsnedsattning/>

inledande skede men väntas också få en snabbare återhämtning⁴⁹. Som en följd av rådande situation bedöms utvecklingen på de regionala arbetsmarknaderna fortsätta i en negativ riktning. Samtidigt väntas skillnaderna på regional nivå förstärkas ytterligare till följd av skillnader i näringsstruktur där vissa branscher har drabbats mer av krisen. Den regionala näringsstrukturen med en förhållandevis stor besöksnäring och tillverkningsindustri gör att arbetsmarknaden i Kalmar län bedöms vara särskilt utsatt vid kriser. Hur utvecklingen på längre sikt kommer att bli är beroende av hur länge krisen varar.

Matchningsproblematik mellan arbetsgivares behov och arbetslösas kompetens

Samtidigt finns det en fortsatt stor brist på arbetskraft i länet och har så funnits under en längre tid (bild 5). Det beror på att det finns en matchningsproblematik mellan vad arbetsgivare efterfrågar och arbetslösas kompetens. Arbetskraftsbrist har funnits både inom privata arbetsgivare och inom offentlig sektor. Yrken inom vård- och omsorg, IT, montörer och transport är några exempel på bristyrken i länet.

Figur 5. Brist på arbetskraft hos privata arbetsgivare i Kalmar län och 2007-2020.

Diagrammet ovan visar hur bristen på arbetskraft bland privata arbetsgivare i Kalmar län sett ut under de senaste åren. De blå staplarna i diagrammet indikerar att nästan var tredje arbetsgivare upplevt brist på kompetens under den senaste femårsperioden.

Coronapandemins påverkan på gruppen med svag ställning

Det finns en betydande skillnad mellan den kris som Coronapandemin utlöst jämfört med finanskrisen 2008. Vid inledningen av finanskrisen i augusti 2008 uppgick antalet inskrivna arbetslösa med svag ställning i Kalmar län till omkring 3 000 personer eller omkring 50

⁴⁹https://www.konj.se/download/18.27928bd3175024f3af44c7d9/1602677263725/Specialstudie%2014%20okt%202020_Covid_del1.pdf

procent av alla inskrivna arbetslösa. Motsvarande siffra för 2020 var 7 000 personer, vilket motsvarade över 70 procent av de inskrivna arbetslösa. Det är med andra ord ett betydligt tuffare utgångsläge inför denna kris, vilket skapar stora utmaningar under 2021 och kommande år. Redan i nuläget möter dessa personer en ökad konkurrens på arbetsmarknaden när det finns färre lediga jobb att söka. Samtidigt ökar konkurrensen ännu mer när fler nya arbetslösa bedöms ha en starkare ställning på arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingen bedömer att belastningen på myndigheten kommer att öka, vilket i sin tur kan leda till längre väntetider för de arbetssökande⁵⁰. Fler arbetslösa kommer också att innebära att konkurrensen om de lediga jobben ökar, samtidigt som arbetsgivarnas efterfrågan på arbetskraft minskar. Många av dem som blivit arbetslösa under krisen har en gymnasieutbildning och bedöms i många fall stå närmare arbetsmarknaden än de som var utan arbete redan före krisen och som hade kortare utbildning än motsvarande gymnasium.

När efterfrågan på arbetskraft så småningom ökar och arbetsgivarna vill anställa igen är det troligt att det i första hand kommer att vara personer med kort arbetslöshetstid, som har tidigare arbetslivserfarenhet från svensk arbetsmarknad och som har minst gymnasieutbildning, som är de som först kommer att anställas. Ett annat sätt att se på det är att de som var utan arbete före krisen hamnar längre bak i kön av arbetssökande. Detta kan möjligen leda till att det kommer att ta längre tid för dem som redan stod långt ifrån arbetsmarknaden att hitta ett arbete. Tidigare forskning visar att ju längre tid en person är arbetslös desto svårare blir det att hitta ett arbete⁵¹.

Flera av de branscher som drabbats hårt under Coronapandemin är också branscher där många som är nya på arbetsmarknaden får sitt första arbete. Krisen har drabbat privata tjänster som hotell, restauranger och handel där tillfälliga anställningar är vanliga och där det finns många ingångsjobb. Det gäller både unga och utrikes födda. Villigheten bland arbetsgivare att anställa i dessa branscher kommer att ha en stor betydelse för hur arbetslösheten kommer att utvecklas framöver både i stort och bland unga och utrikes födda. Den pågående strukturomvandlingen på arbetsmarknaden med bland annat ökad digitalisering och automatisering, kan också medföra att vissa arbeten, till exempel inom handeln, försvinner. Utmaningarna med att minska arbetslösheten bland grupper med en svag ställning på arbetsmarknaden kommer då att kvarstå och om möjligt bli ännu större.

Strukturomvandling och utbildning

Enligt Riksbankens analys kommer Coronapandemin att påskynda strukturomvandlingen på arbetsmarknaden, vilket i sig kan ställa krav på vidareutbildning och kompetensutveckling⁵². Ökad digitalisering och automatisering kommer sannolikt inte att ersätta människan men

---

⁵⁰ <https://arbetsformedlingen.se/statistik/analyser-och-prognoser/arbetsmarknadsprognoser/riket/arbetsmarknadsprognos-2020-2021>

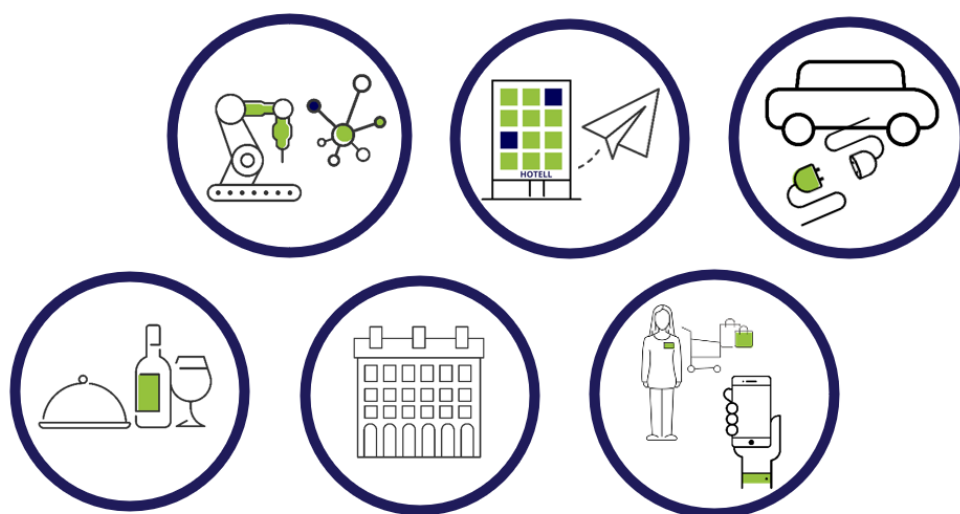
⁵¹ https://www.ifn.se/publikationer/bocker-pa-svenska_1/2010/2018-arbetsmarknadsekonomisk-rapport-olika-vagar-till-jobb

⁵² <https://www.riksbank.se/globalassets/media/rapporter/ekonomiska-kommentarer/svenska/2021/coronakrisen-och-arbetsmarknaden--effekter-pa-kort-och-lang-sikt.pdf>

ställa nya krav på hennes kompetens, vilket i sig kan innebära behov av vidareutbildning och kompetensutveckling⁵³.

Att rusta arbetssökande genom utbildning, framförallt inom yrken där det bedöms finnas ett framtida behov, ses som centralt. Det kan genomföras som yrkesinriktade utbildningar inom olika bristyrken, till exempel i form av arbetsmarknadsutbildning eller deltagande i utbildning vid en yrkeshögskola. Det kan också ske genom att tillhandahålla grundläggande vuxenutbildning för personer utan gymnasiekompetens.

Strukturomvandlingen påskyndas

ARBETSFÖRMEDLINGEN
SWEDISH PUBLIC EMPLOYMENT SERVICE

Figur 6. Strukturomvandlingen.

Gymnasieutbildningens betydelse

Efterfrågan på arbetskraft med endast förgymnasial utbildning bedöms minska kraftigt i framtiden. Många arbetsgivare kräver i dag minst gymnasial utbildning och förgymnasialt utbildade som går i pension väntas i stor utsträckning ersättas av personer med utbildning på minst gymnasial nivå⁵⁴.

Arbetsförmedlingen betonar att en fullföljd gymnasieutbildning är den enskilt viktigaste faktorn för möjligheterna att få en varaktig förankring på arbetsmarknaden⁵⁵. Även om det finns arbetstillfällen som formellt inte kräver gymnasieexamen talar mycket för att en sådan i praktiken utgör ett första sorteringsinstrument i en anställningsprocess⁵⁶. Det visar sig bland annat genom att personer med kort utbildning är överrepresenterade bland de inskrivna

⁵³ <https://www.riksbank.se/globalassets/media/rapporter/ekonomiska-kommentarer/svenska/2021/coronakrisen-och-arbetsmarknaden--effekter-pa-kort-och-lang-sikt.pdf>

⁵⁴ https://www.scb.se/contentassets/3fbf2376d5aa43d6a8c52b7911bd3f59/uf0515_2020i35_br_am85br2101.pdf

⁵⁵ <https://arbetsformedlingen.se/om-oss/press/pressmeddelanden?id=8C8B2B5372A7D698>

⁵⁶ <http://ungdomstorget.nu/wp-content/uploads/2016/10/Utbildning-nyckeln-till-arbete-2015-SKL.pdf>

arbetslösa. Det är också en förutsättning för högre utbildning. Enligt myndigheten kan fler arbetssökande behöva vägledas till det vanliga utbildningssystemet för att stärka sin formella kompetens.

För att hålla tillbaka långtidsarbetslösheten lyfter Arbetsförmedlingen fram en kombination av olika insatser. Det kan dels handla om att fler arbetslösa ska övergå till vuxenutbildning, dels om att betydligt fler ska gå till olika former av subventionerade anställningar. Det kan också handla om att fler arbetslösa som saknar en gymnasial yrkesutbildning eller som saknar vissa efterfrågade kompetenser behöver övergå till vuxenutbildning.

SCB:s prognos över arbetsmarknad och utbildning

I SCB:s prognos över arbetsmarknad och utbildning fram till år 2035 bedöms efterfrågan öka allra mest på personer med examen från en eftergymnasial utbildning⁵⁷. Det beror på flera faktorer. En allt större befolkning medför ett ökat behov av arbetskraft inom välfärds-tjänsterna skola, vård och omsorg samt inom stora delar av näringslivet, som exempelvis den privata tjänstesektorn. En annan faktor som bedöms öka efterfrågan på eftergymnasialt utbildade är utbildningsväxlingen som innebär att kompetenskraven ökar inom många yrken där det tidigare har varit tillräckligt med en kortare utbildning.

Även efterfrågan på arbetskraft med gymnasial yrkesutbildning beräknas öka starkt under prognosperioden. Orsaken till den starka efterfrågetillväxten är både en större befolkning och utbildningsväxlingen, då arbetsgivarna i allt högre grad antas vilja anställa personer med yrkesutbildning. Samtidigt beräknas tillgången minska inom flera inriktningar. Det innebär att det bedöms bli ett växande underskott på personer med gymnasial yrkesutbildning. Det gäller ett flertal utbildningar, både inom teknik och vårdområdet.

Yrkesutbildning

För att klara den framtida kompetensförsörjningen och en demografisk struktur med allt färre i arbetsför krävs det att både unga och utomeuropeiskt födda med svag ställning på arbetsmarknaden kommer i arbete. En del i gruppen utomeuropeiskt födda har inte fullgjort grundskolan och har en lång väg för att klara en gymnasieexamen. Enligt Arbetsförmedlingen behövs insatser för utrikes födda som saknar gymnasieexamen och vägen att utbilda dem för ett specifikt yrke är sannolikt kortare än att fullborda en hel gymnasieutbildning⁵⁸. Språkkunskaper lyfts också fram som en central aspekt för utrikes föddas etablering i arbetslivet.

Yrkesutbildningens dragningskraft har minskat under de senaste decennierna, även om en viss uppgång kan skönjas de senaste åren. Samtidigt ökar efterfrågan på yrkesutbildad arbetskraft på flera områden, inte minst inom byggnadsverksamhet, tillverkningsindustri och vård- och omsorgssektorn⁵⁹.

---

⁵⁷https://www.scb.se/contentassets/3fbf2376d5aa43d6a8c52b7911bd3f59/uf0515_2020i35_br_am85br2101.pdf

⁵⁸ <https://arbetsformedlingen.se/statistik/analyser-och-prognoser/arbetsmarknadsprognoser/riket/arbetsmarknadsprognos-2020-2021>

⁵⁹ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-och-forskning/eftergymnasial-yrkesutbildning/yrkeshogskolan/pong/statistiknyhet/examinerade-fran-yrkeshogskolan-2019/>

Samverkan, utbildning och kompetensförsörjning

Samverkan och samarbete mellan olika politikområden som arbetsmarknads-, utbildnings- och näringspolitiken beskrivs som avgörande i arbetet med att få fler människor i arbete⁶⁰. Även samverkan mellan Arbetsförmedlingen, regioner och kommuner beskrivs som centralt när det gäller utbildningsinsatser inom yrkesutbildning och vuxenutbildning. Kommunerna har ett viktigt ansvar när det gäller att nå en väl fungerande infrastruktur för att i hög omfattning utöka kapaciteten inom utbildningssystemet.

Europeiska socialfonden (ESF) visar i en omvärldsanalys av arbetsmarknaden på behov av insatser för att stödja kompetensförsörjningen och bredda rekryteringsutbudet⁶¹. Både näringsliv och offentlig sektor har stora behov av arbetskraft och svårigheter att hitta lämplig kompetens vid rekrytering. Enligt ESF behövs insatser för att skapa stabila strukturer, nationellt och regionalt. Det kan vara frågan om lokala arbetsmarknadsprognoser och branschspecifika analyser, yrkeskvalifikationer samt läroplaner och valideringsmodeller på nationell nivå.

Inom valideringen föreslås kompetensprofiler, kompetenskriterier och lärandemål formuleras på ett enhetligt sätt och med hög kvalitet. ESF betonar att både kunskapen om nyttan med kompetensanalyser och kännedomen om validering som verktyg för en effektiv rekrytering och kompetensutveckling behöver öka för att fler företag ska kunna arbeta effektivt med sin kompetensförsörjning. Särskilt små och medelstora företag har begränsade möjligheter att avsätta resurser.

Flera frågor beskrivs ha en regional logik då de är relaterade till en geografisk plats och de specifika förutsättningar som råder där, som till exempel regionala arbetsmarknadsprognoser, utbildningsdimensionering inom olika utbildningsformer och vägledning utifrån det regionala arbets- och utbildningsutbudet. Arbetsmarknader i allmänhet är regionala och då krävs flexibilitet och kapacitet att agera utifrån förutsättningarna för platsen. Stödet kan handla om strukturerpåverkande åtgärder, kapacitetshöjande insatser och nya samverkansformer.

Pågående projekt i Kalmar län

Samverkan leder till arbete

*Samverkan leder till arbete*⁶² är ett projekt finansierat av ESF som syftar till att personer som står långt ifrån arbetsmarknaden på sikt ska börja arbeta eller utbilda sig. Projektet syftar också till att skapa en strategisk samverkan mellan deltagande aktörer. Metoderna för projektet bygger på en tätare samverkan genom att samordna lokala och regionala aktörer och insatser för att kunna ge individanpassat stöd som främjar att målgrupperna (unga, nyanlända, långtidsarbetslösa samt personer med funktionsnedsättning) antingen ska komma i arbete,

---

⁶⁰ Se not 20.

⁶¹ <https://www.esf.se/app/uploads/2020/11/Bakgrund-till-framtiden-en-omv%C3%A4rldsanalys-f%C3%B6r-esf-perioden-2021%E2%80%932027.pdf>

⁶² <https://kfk.se/pagaende-projekt/avslutade-projekt/samverkan-leder-till-arbete/>

studier eller ta ett steg närmare mot egen försörjning. I projektet ingår ett fördjupat samarbete med länets företag för att öka möjligheterna till exempelvis praktik.

Projektet är ett samverkansprojekt som drivs av Kommunförbundet Kalmar län i samverkan med åtta av länets kommuner; Emmaboda kommun, Högsby kommun, Mönsterås kommun, Mörbylånga kommun, Nybro kommun, Oskarshamns kommun, Torsås kommun, Västerviks kommun, samt Arbetsförmedlingen, Företagarna, Försäkringskassan och Samordningsförbundet.

Fortsatt samverkan leder till arbete

*Fortsatt samverkan leder till arbete*⁶³ är ett fortsättningsprojekt finansierat av ESF, som syftar till att personer som står långt ifrån arbetsmarknaden på sikt ska börja arbeta eller utbilda sig. Projektet syftar också till att skapa en strategisk samverkan mellan deltagande aktörer. Utgångspunkten för projektet grundar sig till stor del från resultatet och de framgångsfaktorer som framkommit i det tidigare projektet *Samverkan leder till arbete*.

Metoderna för projektet bygger på en tätare samverkan genom att samordna lokala och regionala aktörer och insatser för att kunna ge individanpassat stöd som främjar att målgrupperna (unga, nyanlända, långtidsarbetslösa samt personer med funktionsnedsättning) antingen ska komma i arbete, studier eller ta ett steg närmare mot egen försörjning. I projektet ingår ett fördjupat samarbete med länets arbetsgivare för att öka möjligheterna till exempelvis praktik och arbete.

Avslutning

Den rådande situationen på arbetsmarknaden innebär att de arbetslösa som redan hade en svag ställning före coronapandemin får det ännu svårare i konkurrensen om jobben. Omkring 7 av 10 arbetslösa i Kalmar län räknas till gruppen med svag ställning på arbetsmarknaden. Bland de långtidsarbetslösa utgör dessa mer än 90 procent.

Arbetslösheten i gruppen med svag ställning på arbetsmarknaden kommer att bli en stor utmaning för regionen under året 2021 och de kommande åren. Inte minst med tanke på att många arbetslösa i denna grupp inte lyckats bryta sin arbetslöshet under de senaste åren när efterfrågan på arbetskraft varit hög. En delförklaring till detta är diskrepansen mellan vad arbetsgivarna efterfrågar och de arbetslösas kompetenser. Personer med svag ställning på arbetsmarknaden riskerar att hamna i långvarig arbetslöshet med ökad ohälsa följd.

För att motverka en tudelning av arbetsmarknaden och hålla tillbaka långtidsarbetslösheten krävs en kombination av olika insatser. Det kan innebära att fler arbetslösa behöver övergå till vuxenutbildning. Det kan också handla om att fler arbetslösa som saknar en gymnasial yrkesutbildning eller som saknar vissa efterfrågade kompetenser behöver skaffa sig en gymnasieutbildning, eller i vissa fall en yrkesutbildning för att bättre matcha behoven från arbetsgivare.

---

⁶³ <https://kfkf.se/pagaende-projekt/fortsatt-samverkan-leder-till-arbete/>

Möjligheter till vidareutbildning och kompetensutveckling är av stor betydelse för att detta ska kunna uppnås utgör Region Kalmar län fortsatt en viktig aktör i arbetet med kompetensförsörjning och samverkan med bland andra kommuner och utbildningsaktörer. Behovet av en samverkande funktion kommer sannolikt också att öka mot bakgrund av Arbetsförmedlingens reducerade regionala närvaro. Det finns ett tydligt behov av ökad regional samordning. En fortsatt mobilisering och systematisk dialog och samverkan med nyckelaktörer i regionen för att stärka samsynen på mål och möjliga vägar för att möta utmaningarna krävs. Var och en utifrån sina respektive uppdrag och roller kan då med ökad kraft ta ansvar för, eller identifiera gemensamma regionalt prioriterade insatser som kan genomföras i samverkan.

Det är viktigt att ta tillvara utrikes föddas kompetens och arbetskraft genom insatser som möjliggör inträde på arbetsmarknaden. Region Kalmar län kan underlätta validering genom att samordna och tydliggöra valideringsprocessen för individer samt främja projekt med exempelvis språkstödsinsatser för att underlätta inträdet på arbetsmarknaden. Insatser inom detta område kommer att vara betydelsefulla för att fler ska kunna komma i arbete.

3.3. Eget företagande – möjlighet eller nödvändighet

Inledning

Eget företagande har stor betydelse för regional utveckling i Kalmar län. Företagande ger individer som startar och driver företag egenmakt och försörjning och bidrar till ett levande län. Eget företagande är en anställningsform där individen blir sin egen arbetsgivare och utför arbete på beställning av privatpersoner eller andra företag. Det lyfts ofta fram som ett sätt att öka rörligheten på arbetsmarknaden⁶⁴. Eget företagande beskrivs också som en möjlig väg till självförsörjning för grupper som har svårt att få en anställning, särskilt utrikes födda⁶⁵. Detta tillägg har som syfte ge en bakgrund till eget företagande som möjlighet eller nödvändighet och skillnader i eget nödvändighetsföretagande mellan inrikes och utrikes födda.

Eget företagande som möjlighet eller nödvändighet

När en individ fattar ett beslut om att starta ett eget företag kan hon eller han antas väga avkastningen hos företagande mot avkastningen hos alternativet. Alternativet till eget företagande är ofta en anställning, men det kan också vara arbetslöshet, att utbilda sig eller att helt stå utanför arbetskraften. Man brukar inom forskningen skilja mellan företag som startas för att utnyttja affärsmöjligheter och företag som startas av nödvändighet⁶⁶. Den första typen av företagande benämns som möjlighetsföretagande och den andra som nödvändighetsföretagande.

Motivet till att starta eget företag kan således vara att den förväntade avkastningen av företagande är hög eller att den förväntade avkastningen på alternativen är låg. Eftersom avkastningen kan ligga långt under minimilönerna kan nödvändighetsföretagande vara ett sätt att kringgå avtalsbestämda minimilöner för att komma i sysselsättning. Personerna i fråga blir då sysselsatta och kan nå en högre inkomst än om de skulle stå utan sysselsättning. Detta lyfts fram som ett skäl till att nödvändighetsföretagande i sig inte behöver vara något negativt⁶⁷.

En egenföretagare saknar per definition anställningskontrakt och omfattas inte heller av kollektivavtal. En företagares inkomster och arbetsvillkor beror istället på hur bra verksamheten går. Ett omfattande nödvändighetsföretagande kan innebära att en stor grupp med svag position på arbetsmarknaden inte omfattas av det skyddsnet som kollektivavtalen utgör⁶⁸.

Företagares inkomster jämfört med andra grupper

Företagare är överrepresenterade bland gruppen höginkomsttagande hushåll (hushåll med disponibla inkomster som är mer än dubbelt så höga som medianhushållets). I denna grupp fanns mellan åren 2010–2013 cirka 14 procent av Sveriges företagare (figur 1). Det kan

⁶⁴ <https://www.tco.se/tco-tycker/Arbetsmarknad/>

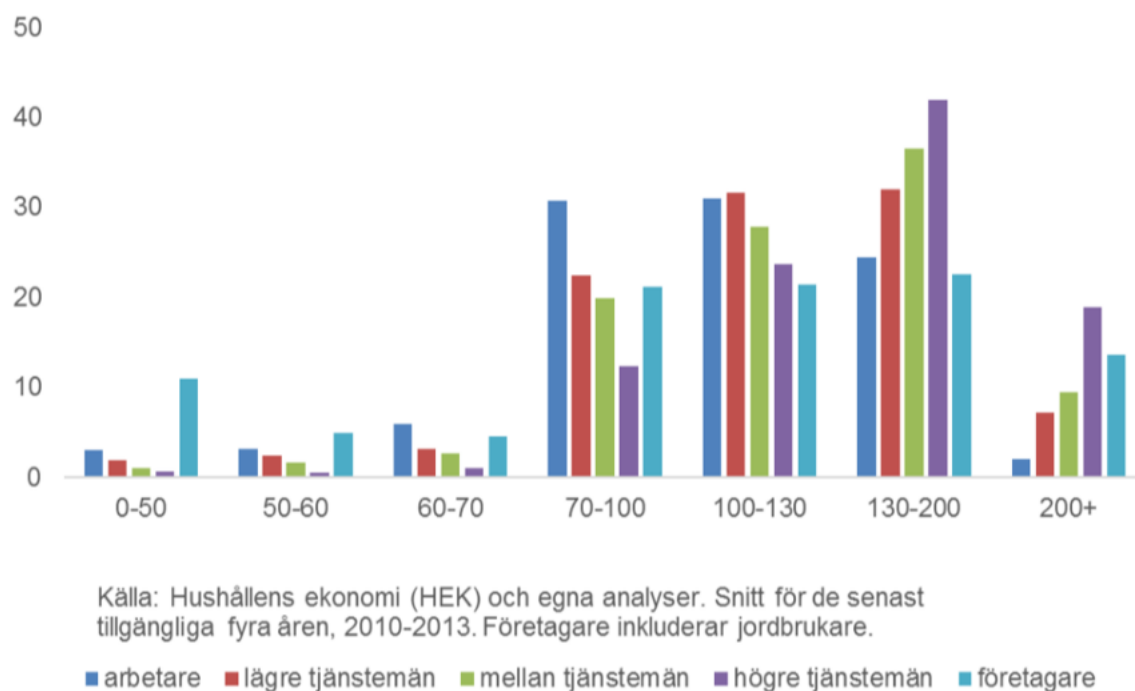
⁶⁵ https://entreprenorsforumsforum.se/wp-content/uploads/2020/12/Vagar_till_sjalvforsorjning_rapport_web.pdf

⁶⁶ https://www.ifn.se/publikationer/bocker-pa-svenska_1/2010/2018-arbetsmarknadsekonomisk-rapport-olika-vagar-till-jobb

⁶⁷ <https://timbro.se/arbetsmarknad/nodvandighetsforetagarna/>

⁶⁸ <https://sverigesradio.se/artikel/6418247>

jämföras med 19 procent av högre tjänstemän, 9 procent av mellantjänstemän, 7 procent av lägre tjänstemän och 2 procent av arbetare. Det existerade samtidigt en betydande inkomstspredning bland företagare. I nästa inkomstgrupp, hushållen vars disponibla inkomster ligger mellan 130 och 200 procent av medianinkomsten, har företagare lägst representation, till och med något lägre än arbetare. Detsamma gäller för gruppen med inkomster som ligger mellan 100 och 130 procent av medianhushållets.

Figur 1. Hushållens disponibla inkomst i procent av medianinkomst mellan 2010–2013.

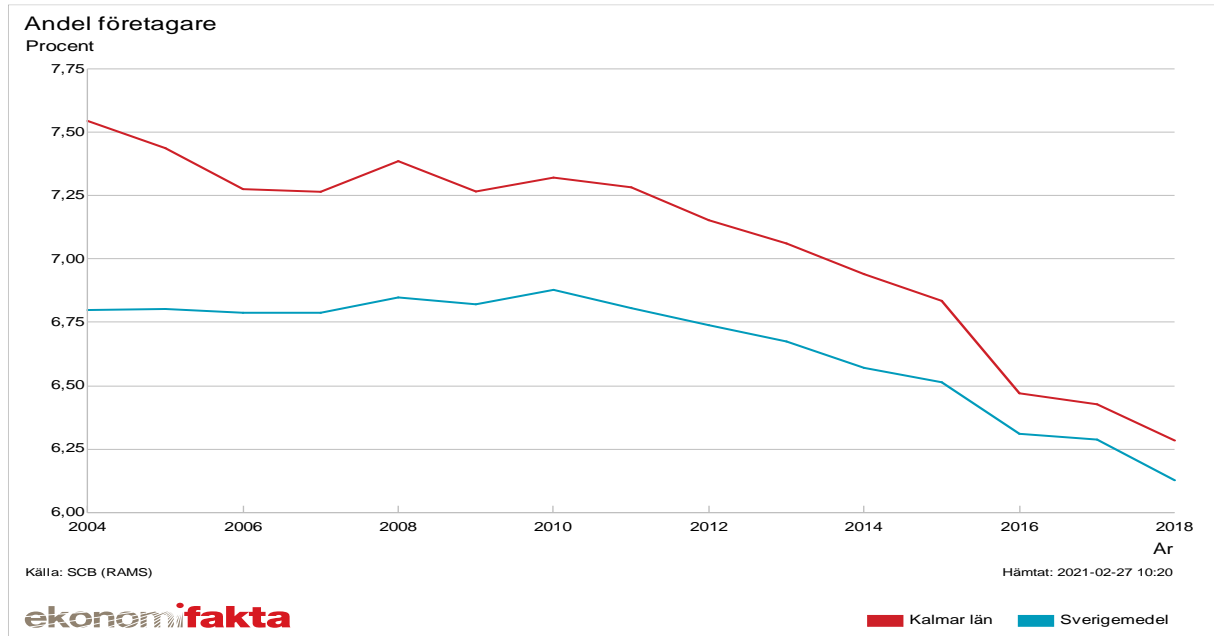
Företagare är kraftigt överrepresenterade bland hushållen med lägst inkomster. I gruppen vars disponibla inkomster är 0–50 procent av medianinkomsten finns 0,6 procent av högre tjänstemän, 1 procent av mellantjänstemän och 3 procent av arbetare. Samma siffra för företagare är 11 procent. Också i nästa grupp, hushåll med 50–60 procent av medianinkomsten, är företagare starkast representerade med 15,9 procent och tillhör således gruppen ekonomiskt utsatta. Samma andel för arbetare är 6,1 procent, bland lägre tjänstemän 4,3 procent, bland mellantjänstemän 2,6 procent och bland högre tjänstemän 1,1 procent.

Företagares överrepresentation bland hushåll med lägre inkomster kan bero på flera saker. Företagare behöver ofta satsa lång tid på sina verksamheter innan de har möjlighet ta ut lön. De kan också spara sina inkomster i företaget och ta ut dem vid senare tillfälle, vilket ger en större spridning i inkomsterna. Slutligen är företagande ofta ett sätt för de personer som annars inte skulle kunnat komma i arbete att etablera sig på arbetsmarknaden. Det kan medföra en lägre timersättning och ofta även lägre total ersättning än vad den effektiva minimiersättningen på arbetsmarknaden är⁶⁹.

⁶⁹ <https://www.foretagarna.se/politik-paverkan/rapporter/2020/foretagarpensioner/inkomst-bland-foretagare/>

Skillnader i företagande mellan inrikes och utrikes födda

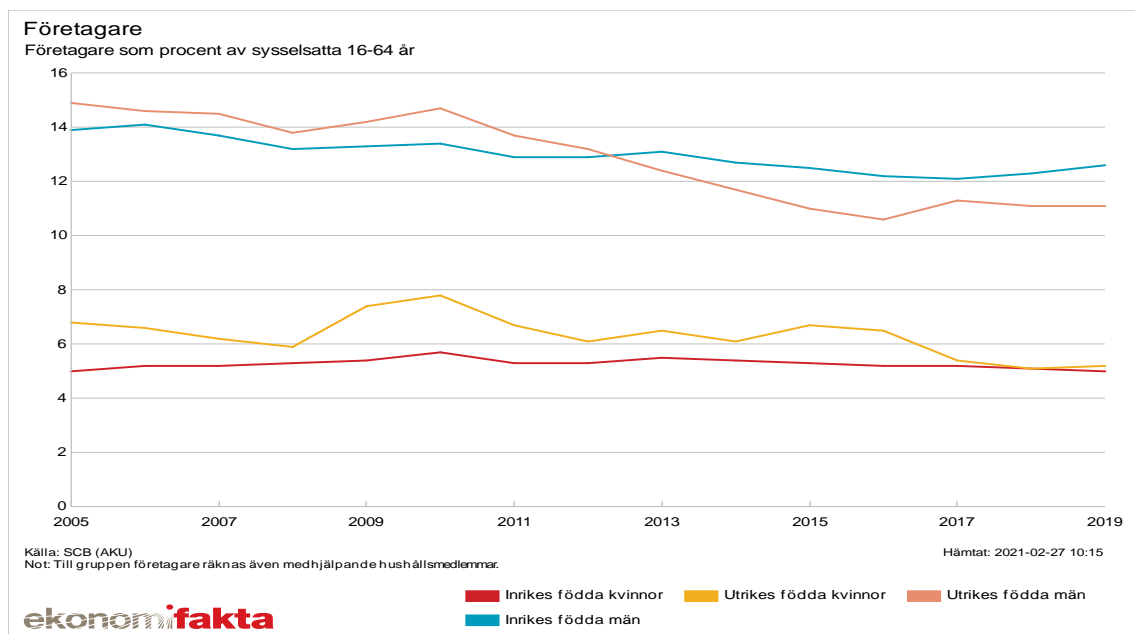
Andelen som driver egna företag av den sysselsatta befolkningen har varit relativt oförändrad det senaste decenniet. Drygt 6 procent av den sysselsatta befolkningen i Kalmar län drev eget företag som enda syssla eller parallellt med en anställning under 2019 (figur 2)⁷⁰.

Figur 2. Andel företagare i Kalmar län och riket åren 2004-2018.

Andelen företagare av sysselsatta bland inrikes födda låg på drygt 12 procent under 2019 (figur 3). Motsvarande siffra för utrikes födda var omkring 11 procent under samma år. För inrikes födda kvinnor och utrikes födda kvinnor var andelen omkring 5 procent.

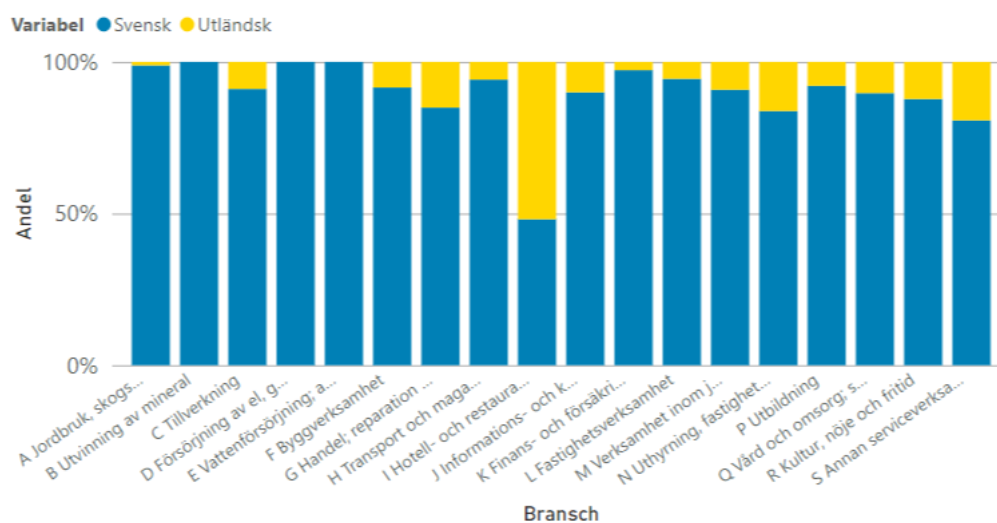
⁷⁰ <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Foretagande/Naringslivet/Antal-foretagare/>

Figur 3. Andel företagare män och kvinnor med inrikes och utrikes bakgrund 2019.

Figur 4 visar hur andelen företagare fördelar sig mellan olika branscher för utrikes och inrikes födda i Kalmar län. En stor andel av utrikes födda företagare i Kalmar län är verksamma inom hotell och restaurang (över 50 procent). I övriga branscher är andelen utrikes födda företagare mycket låg, även om det är något mindre ovanligt med bakgrunden bland personer som driver företag inom serviceverksamhet, uthyrning, fastighet och handel. Branscher som jordbruk och skogsbruk, finans- och försäkringsverksamhet och fastighetsverksamhet består nästan uteslutande av företagare med inrikes bakgrund. Det finns också skillnader i företagandes karaktär mellan inrikes och utrikes födda. Utrikes födda kombinerar mer sällan än inrikes födda sitt företagande med en anställning. De driver också i mindre omfattning än inrikes födda företag i aktiebolagsform⁷¹.

Andel företagare per bransch och grupp, Kalmar län 2018

⁷¹ <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1200038/FULLTEXT01.pdf>

Figur 4. Andelen inrikes och utrikes födda per bransch i Kalmar län 2018.

Det finns även skillnader i andelen företagare beroende på vilken åldersgrupp som studeras. Inrikes födda driver i stor utsträckning företag högre upp i åldrarna, medan utrikes födda i större utsträckning finns representerade bland yngre företagare⁷². Ett flertal faktorer kan bidra till detta. Gruppen utrikes födda består av en högre andel yngre och lägre andel äldre jämfört med inrikes födda. En annan förklaring är att unga med utländskt ursprung i större utsträckning än unga med inhemskt ursprung kan möta problem på arbetsmarknaden, och välja företagande som sätt att kringgå arbetslöshet. Att andelen äldre företagare bland inrikes födda är hög avspeglar delvis att egenföretagande är en anställningsform som individer väljer som vill arbeta efter pensionsåldern. Många äldre företagare driver därtill jordbruk och andra former av familjeföretag som har gått i arv⁷³.

Nödvändighetsföretagande

De enkätstudier som genomförts för att kartlägga nödvändighetsföretagande visar att den typen av företagande är mindre vanligt i Sverige än i andra länder. Mellan 5 och 17 procent av nya företagare under de senaste 15 åren uppgav enligt Global Entrepreneurship Monitor att de startat företag eftersom de saknade alternativ⁷⁴. Siffrorna blir något högre när nödvändighetsföretagare definieras som företagare vilka tidigare var arbetslösa. Av dem som i november 2015 räknades som nya företagare var drygt 20 procent arbetslösa ett år tidigare.

I figur 5 görs en jämförelse av andelen nyföretagare i Sverige, Norden, små och stora EU-länder och USA som under åren 2001-2015 uppgett att de inte kan få en inkomst på något annat sätt än genom nödvändighetsföretagande. Sverige har en låg andel nödvändighetsmotiverade nyföretagare jämfört med övriga länder. År 2016 uppgav 5 procent av svenska företagare att de startat företag av en nödvändighetsmotiverad anledning, vilket kan jämföras med 11 procent år 2001.

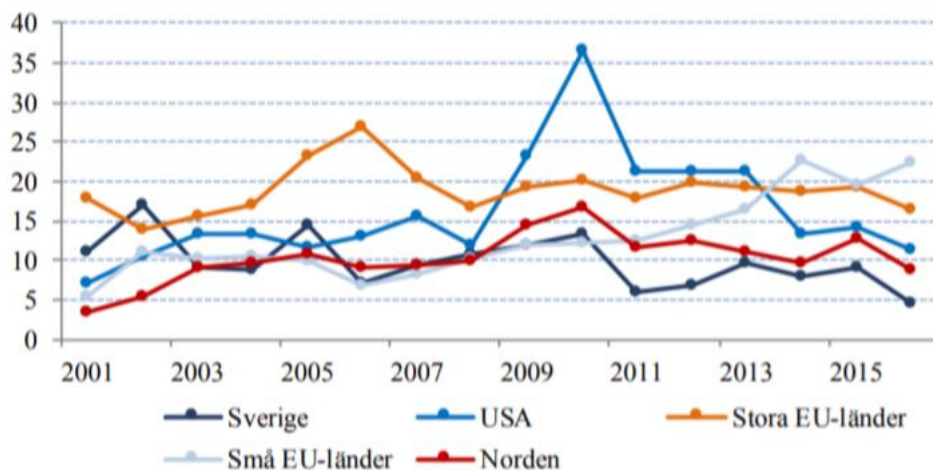
---

⁷² <https://timbro.se/arbetsmarknad/nodvandighetsforetagarna/>

⁷³ <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1200038/FULLTEXT01.pdf>

⁷⁴ <https://www.gemconsortium.org/report/gem-2015-2016-global-report>

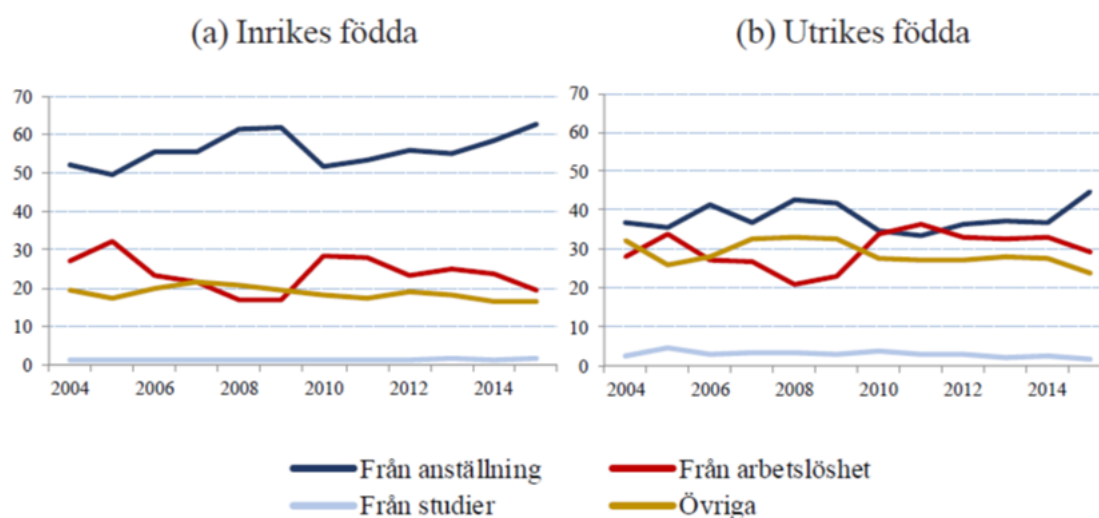
75

Figur 5. Andel nödvändighetsmotiverade företagare bland nya företagare 2001-2016.

I en studie gjord på uppdrag av Stockholms stad framgår det att många av dem som startar företag av nödvändighet lägger snart ned sina företag. Nästan hälften tycks också återgå till arbetslöshet. En nedläggning behöver inte vara ett misslyckande då företagandet hjälpt dem att bygga erfarenheter och ett kontaktnät för anställning hos annan arbetsgivare.

Möjlighets- och nödvändighetföretagande hos inrikes och utrikes födda

Figur 6 nedan visar hur stora andelar av alla nya företagare som tidigare var anställda, arbetslösa, studerande eller inte tillhörde någon av dessa kategorier under åren 2004-2015. Delfiguren till vänster redovisar andelarna för inrikes födda och delfiguren till höger andelarna för utrikes födda. Om en företagare var arbetslös i november året före observationstidpunkten räknas dennes företagande som nödvändighetsmotiverat. Om företagaren året före var anställd betraktas företagandet i stället som möjlighetsmotiverat.

⁷⁵ Wennberg, "Företagande i Stockholm stad: mönster och möjligheter", 2017.

Figur 6. Andelen av nya företagare 20-64 år efter tidigare arbetsmarknadsstatus och födelseregion 2004-2015, procent av den egna gruppen.

Figuren visar på betydande skillnader mellan inrikes och utrikes födda i fråga om motivet för att starta företag, utifrån denna definition. För inrikes födda är möjlighetsföretagandet betydligt högre än nödvändighetsföretagandet. Detta gäller inte alls i samma utsträckning för utrikes födda. När det gäller utrikes födda är det nödvändighetsmotiverade företaget nästan lika högt som det möjlighetsmotiverade. Av de inrikes födda företagare som i november 2015 räknades som nya företagare kom 62 procent från en tidigare anställning, medan motsvarande siffra för utrikes födda var 44 procent. Endast drygt 19 procent av de inrikes födda nya företagarna var tidigare arbetslösa, medan nästan 30 procent av de utrikes födda företagarna. Utrikes födda tycks betydligt oftare än inrikes födda starta företag till följd av bristen på andra alternativ.

Rapportförfattarna jämför också genomsnittliga inkomster av anställning och eget företagande⁷⁶. Och där visar det sig att för inrikes födda är den genomsnittliga inkomsten för eget företagande högre än för anställning, dvs. inrikes födda som egenföretagare tjänar mer än inrikes födda som är anställda. Men det gäller då inte för utrikes födda. Den disponibla inkomsten från företagande överstiger inte den disponibla inkomsten från anställning hos utrikes födda. Det är tvärtom i gruppen inrikes födda. Rapportförfattarna menar att detta är en stark indikation på att nödvändighetsföretagande är vanligare bland utrikes födda än inrikes födda.

Diagrammet visar också tydliga konjunkturmönster för de två typerna av företagande. Möjlighetsföretagandet sjönk kraftigt i samband med finanskrisen 2009 samtidigt som nödvändighetsföretagandet ökade. Det nödvändighetsmotiverade företaget utveckling går genomgående i motsatt riktning till det möjlighetsmotiverade i figuren. Nödvändighetsmotiverat företagande har således en tendens att öka i kristider, vilket också gör frågan aktuell i samband med Coronapandemins effekter på arbetsmarknaden och jobb möjligheter för personer med en svagare ställning på arbetsmarknaden.

Riksrevisionen har genomfört en studie av inkomster för nödvändighetsföretagare som är utrikes födda⁷⁷. Studien kartlägger inkomsten för de utrikes födda som tog del av stöd till start av näringsverksamhet 2003, vilket är ett stöd som ges till dem som går från arbetslöshet till företagande. Resultatet visar att en stor del av gruppen hade mycket låga inkomster som företagare. Under perioden 2005–2010 befann sig i genomsnitt 42 procent av de utrikes födda företagarna som deltog i stöd till start av näringsverksamhet år 2003 under gränsen för ekonomisk utsatthet. Denna siffra kan jämföras med att det vid samma tidpunkt var 12 procent i befolkningen som helhet som var i en ekonomiskt utsatt situation (60 procent av den disponibla medianinkomsten).

---

⁷⁶ https://www.ifn.se/publikationer/bocker-pa-svenska_1/2010/2018-arbetsmarknadsekonomisk-rapport-olika-vagar-till-jobb

⁷⁷ <https://www.regeringen.se/49baec/contentassets/59df03dff25e4c379f37b358a8219557/riksrevisionens-rapport-om-etablering-av-utrikes-fodda-genom-foretagande-skr.-201213146>

I en efterföljande analys ställer Riksrevisionen den disponibla inkomsten från företagande i relation till den från andra arbetsmarknadsutfall⁷⁸. Medan den genomsnittliga inkomsten i eget företagande överstiger den för en anställning för inrikes födda är så inte fallet för utrikes födda. Det förklaras av att inkomsterna i den senare gruppen är ungefär desamma bland företagare och anställda. Eget företagande har med andra ord en högre avkastning jämfört med en anställning för inrikes födda men inte för utrikes födda. Även det tyder på att eget företagande oftare är nödvändighetsmotiverat för utrikes födda än för inrikes födda.

Det saknas utförligare forskning och statistik om inkomsten för egenföretagare baserat på ursprungsland och som dessutom skiljer på möjlighets- och nödvändighetsbaserade motiv till företagande. Andersson och Wadensjö har i en studie från 2004 visat att egenföretagare som är utrikes födda har lägre inkomster än andra grupper av anställda utrikes födda i Sverige⁷⁹. Det kan tyda på nödvändighetsmotiv till företagande och att en grupp som har svagare status på arbetsmarknaden blir företagare. Bland barnen till utlandsfödda finner de dock ingen sådan effekt. I den första men inte andra generationen med utländsk bakgrund tycks företagandet i större utsträckning vara nödvändighetsmotiverat. Detta kan i sin tur förklaras av att barnen till utrikes födda har en starkare etablering på svensk arbetsmarknad än sina föräldrar.

Avslutning

Eget företagande har stor betydelse för en hållbar utveckling i Kalmar län. Företagande ger individer som startar och driver företag egenmakt och försörjning, skapar arbetstillfällen för fler och bidrar till ett levande län. Företag producerar också varor och tjänster som i sin tur levererar stor samhällsnytta och genererar skatteintäkter som möjliggör välfärden.

Genom fler livskraftiga företag kan fler länsbor få möjlighet till sysselsättning samtidigt som individens potential, idéer och kreativitet tas tillvara. Möjligheterna till egen försörjning och en rimlig inkomst är en av de viktigaste faktorerna för människors välbefinnande och självförverkligande. Att kunna försörja sig själv och sina närstående ger möjlighet till ett bättre liv på flera sätt.

Att människor med goda affärsidéer väljer att bli egna företagare är något positivt. Det råder det nog enighet om. Men bör man uppmuntra nödvändighetsföretagande? Att bli egen företagare betyder visserligen att man har en sysselsättning, men vi vet inte vad dessa personer skulle ha gjort om de inte hade blivit egna företagare. En del skulle förmodligen även på längre sikt ha varit utan jobb och i dessa fall kan en sysselsättning som egen företagare betraktas som bra. Men en del skulle troligen efter en tids sökande få en anställning som innebar en högre inkomst och större trygghet än vad de hade haft som egenföretagare.

Eget företagande är ett begrepp som ofta kopplas samman med höga inkomster. Som detta avsnitt visar stämmer det att företagare har högre representation bland höginkomsttagare, men

---

⁷⁸ <https://www.regeringen.se/49baec/contentassets/59df03dff25e4c379f37b358a8219557/riksrevisionens-rapport-om-etablering-av-utrikes-fodda-genom-foretagande-skr.-201213146>

⁷⁹ Andersson, P & Wadensjö, E (2004), *Self-employed immigrants in Denmark and Sweden : a way to economic self-reliance?*. IZA Discussion paper series, nr 1130.

det finns också en annan sida av eget företagande. Företagare är den grupp som har högst representation bland hushåll vars inkomster är så låga att de räknas som ekonomiskt utsatta. Detta avspeglar delvis att eget företagande är svårt, och att många som driver eget måste investera lång tid i verksamheten innan den blir lönsam. Det reflekterar också att företagande är en vanlig strategi bland personer som inte lyckas få en anställning.

Ett motiv att välja eget företagande är för att undgå arbetslöshet eller ekonomisk passivitet. Det är individer som i brist på alternativ på arbetsmarknaden väljer man att bli egen företagare. Ett stort antal i denna grupp föredrar sannolikt en anställning framför eget företagande och skulle välja det om det fanns möjlighet. Är den höga andelen av utrikes födda invandrare bland nödvändighetsmotiverade företagare är positivt eller negativt? Det beror på om det egna företagandet fungerar som en språngbräda in på arbetsmarknaden, eller om det leder till en sämre ekonomisk situation också på lång sikt.

Det är svårt att dra några generella slutsatser om nödvändighetsföretagande utifrån denna begränsade genomgång. Men sammantaget finns det ändå visst stöd för att utrikes födda oftare än inrikes födda startar och driver företag av nödvändighet. Det visar sig genom att utrikes födda nyföretagare i högre utsträckning än inrikes födda företagare kommer från arbetslöshet. Det visar sig också genom att den disponibla inkomsten för utrikes födda företagare inte överstiger den disponibla inkomsten bland anställda som är utrikes födda. Det motsatta förhållandet gäller för inrikes födda företagare. Det kan betyda att en betydande andel företagare med utrikes bakgrund löper risk att tillhöra gruppen företagare med låg inkomst.

Förslag på vidare forskning

För att studera olika motiv till eget företagande och hur utbrett är möjlighetsföretagande respektive nödvändighetsföretagande i Kalmar län idag krävs en fördjupad studie. Det har också visat sig att nödvändighetsföretagande tenderar att öka i kristider, vilket också en anledning att belysa frågan mot bakgrund av den pågående pandemin. En särskilt intressant fråga är vad händer med nödvändighetsföretagare i länet över tid. Hur inkomst och typ av anställning utvecklas över tid är avgörande för om eget företagande är en väg in på arbetsmarknaden för grupper som har svårt att få en anställning.

3.4 Geo-mapping och den epidemiologiska geografin

Bakgrund

I Kunskapsunderlagets huvudrapport från 2019 konstaterade vi att befolkningsutvecklingen i länet medför en ökad risk för ett ökat antal patienter med kronisk sjukdom. De diagnoser som bidrar till störst vårdtyngd i regionen omfattar diabetes, cancer, hypertoni och KOL80.

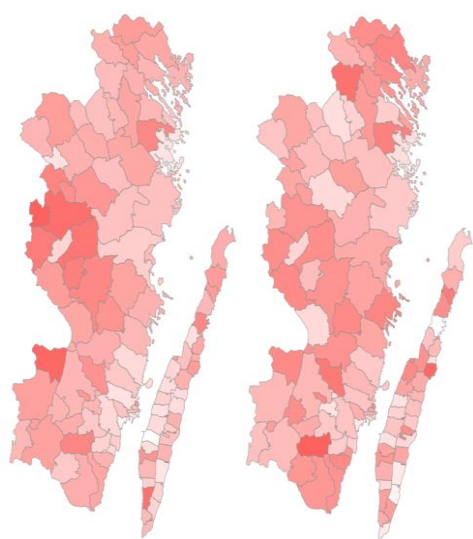
Förekomsten är starkt relaterad till ålder och prognosen är att andelen patienter med kronisk sjukdom förväntas öka med 8 procent till strax under 100 000 patienter fram till 2030. Detta leder till ett ökat vårdbehov och ökade förväntningar på vården. I rapporten konstaterades också att preventiva insatser är ett viktigt verktyg för att påverka utvecklingen och minska förekomsten av kronisk sjukdom i befolkningen.

I huvudrapporten visade vi också på sambandet mellan socioekonomi och ohälsa, och på sambandet mellan levnadsvanor, socioekonomi och självskattad hälsa på individnivå. Till exempel samvarierar förgymnasial utbildning med högre risk för ohälsa i befolkningen. I figur 1 nedan visar de vänstra kartparet andel med förgymnasial utbildning och andel ohälsodagar per år i befolkningen.

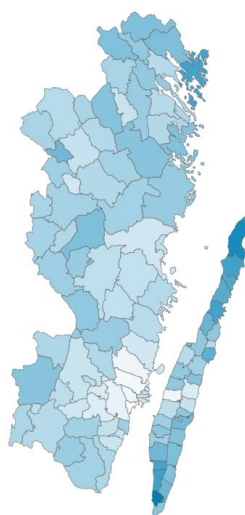
Kartan till höger visar åldersfördelningen i länet med andelen 65+. Andelen är högre i norra delarna av länet, i inlandet samt norra och södra ledarna av Öland, medan kustområdena och centrala delarna av Öland har en lägre andel.

Bilden speglar komplexiteten i arbetet med hälsofrämjande insatser och sjukdomsprevention som behöver ske på flera fronter. För att kunna göra det måste underlaget utvecklas, och bli mer användbart för de olika aktörer som behöver vara involverade. Det är bakgrunden till analysen av diagnoser med hjälp av geo-mapping.

Figur 1 Andel med förgymnasial utbildning (röd vänster), ohälsodagar per person (röd höger) per SAMS-område, samt andelen 65+ i befolkningen (blå)

Källa: Kunskapsunderlaget 2019

Källa: SCB 2020

I årets tematiska tillägg har vi utgått från den epidemiologiska data vi hade 2019 och använt metoden geo-mapping för att visualisera prevalensen av de vanligast förekommande kroniska sjukdomarna i länet: Diabetes typ 2⁸¹, Cancer⁸², Hypertoni⁸³, och KOL⁸⁴.

Geo-mapping kombinerar geografisk informationssystemsteknik (GIS) med epidemiologiska data över sjukdomsförekomst för att skapa en visuell karta över prevalensen av olika diagnoser och hur de fördelar sig över ett geografiskt område. I litteraturen hittar man olika exempel på hur metoden används. Clark et al använder till exempel metoden för att geografiskt beskriva utbud och efterfrågan av vård bland hjärtsviktpatienter i Australien⁸⁵. Laird et al använder metoden för att skapa en visuell karta över D-vitaminstatus bland befolkningen i Dublin⁸⁶. I Sverige har Strömberg et al använt metoden för att beskriva kariesrisk bland barn och unga i Halland och hur man kan använda informationen för att styra preventiva insatser i befolkningen⁸⁷. Holmén et al har använt metoden för att utvärdera riskbaserade ersättningsmodeller inom folktandvården⁸⁸.

Metod

Med hjälp av geo-mapping metoden vill vi göra ett försök att visualisera hur ohälsa och sjuklighet varierar i länet med avseende på de fyra diagnoser av kronisk sjukdom som är mest förekommande. Analysen bygger på samma metod som Strömberg et al använder i sin studie av karies-risk bland barn och unga i Region Halland⁸⁹. Ett mått på relativ risk (RR) har räknats fram per distrikt. RR räknas ut som observerat antal fall dividerat med förväntat antal fall. Observerat antal fall bygger på registerdata från 2019 över konstaterad prevalens på individnivå. Det förväntade antalet fall av patienter inom respektive diagnosgrupp är baserat på konstaterad prevalens för hela studiepopulationen, multiplicerat med populationen per distrikt. Utfallet gäller varje karta för sig och ska inte jämföras mellan de olika diagnoserna.

Med hjälp av måttet Relativ Risk får man en bild av över- respektive underrisk jämfört med medelvärdet för regionen. Resultatet redovisas i figur 2 nedan.

---

⁸¹ ICD-koder: E11.0-9

⁸² ICD-koder: C15, 16, 18, 20, 22, 25, 34, 35, 50, 53, 54, 64, 67

⁸³ ICD-koder: I10-I13

⁸⁴ ICD-koder: J44.0, 1, 8, 9; PV: J441, J449

⁸⁵ Clark R A et al (2007) Inequitable provision of optimal services for patients with chronic heart failure: a national geo-mapping study. *The Medical Journal of Australia, Volume 186, Issue 4, pp 169-173*

⁸⁶ Laird E et al (2017) The benefits of utilizing geo-mapping for visualizing the vitamin D status of Dublin city and the surrounding urban districts. *Ireland Journal of Medical Sciences 2017:186:807-813*

Scully H et al (2020) Geomapping vitamin D status in a large city and surrounding population – exploring the impact of location and demographics. *Nutrients 2020, 12, 2663*

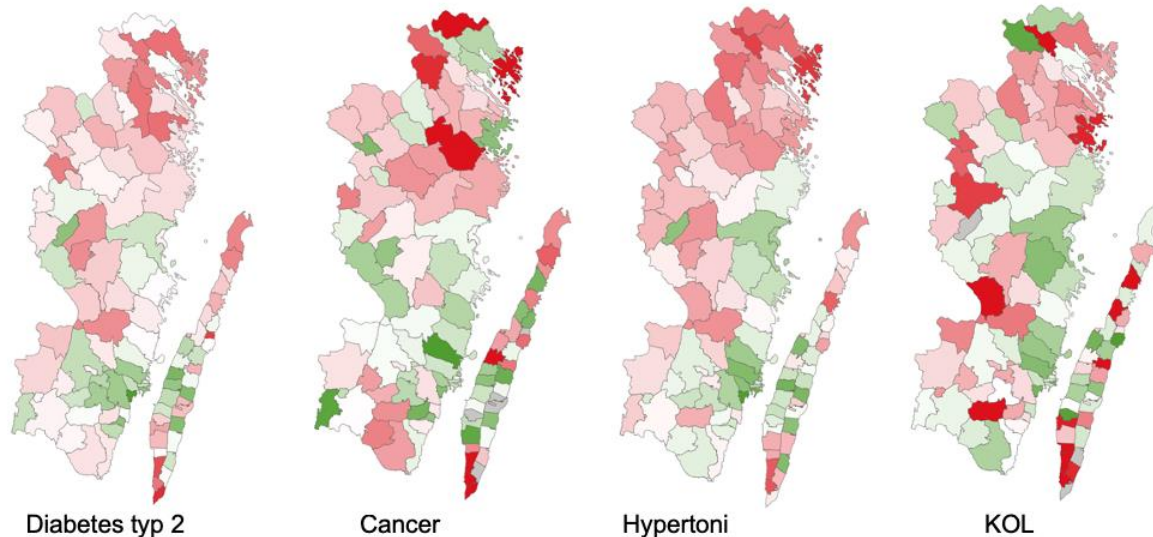
⁸⁷ Strömberg U et al (2011) Geo-mapping of caries risk in children and adolescents – a novel approach for allocation of preventive care. *BMC Oral Health 2011, 11:26*

⁸⁸ Holmén A et al (2018) Effects of risk-based payment model on caries inequalities in preschool children assessed by geo-mapping. *BMC Oral Health (2018) 18:3*

⁸⁹ Strömberg U et al (2011) Geo-mapping of caries risk in children and adolescents – a novel approach for allocation of preventive care. *BMC Oral Health 2011, 11:26*

Resultat

Figur 2, Geo-mapping av RR för fyra kroniska sjukdomar per distrikt, 2019

Källa RKL

Antalet patienter diagnosticerade med diabetes typ2 under 2019 uppgick till 14 419, varav en majoritet var över 65 år. Prevalensen i hela befolkningen uppgick till 5.9%. RR varierar från 0,32 (grönmarkerat) till 1,86 (rödmarkerat). Det är framför allt norra delarna i länet man kan se en överrisk att diagnosticeras med diabetes typ 2, men också norra och södra delarna av Öland, och delar av inlandet. Centrala kustområden samt centrala delar av Öland uppvisar en underrisk.

Antalet patienter diagnosticerade med cancer uppgick 2019 till 2 411 personer. Majoriteten var över 65 år. Cancerprevalensen i hela befolkningen för de specifika ICD koder vi har inkluderat uppgår till 1%. Variationen av RR går från 0,3 till 2,8. Mönstret är det samma som för diabetes typ2, nämligen att norra delarna av länet samt norra och södra ledarna av Öland uppvisar en överrisk, medan kustområdena och centrala delarna av Öland uppvisar en underrisk.

Antalet patienter diagnosticerade med hypertoni uppgick 2019 till 34 368 och för KOL till 4 276. Prevalensen av hypertoni i hela befolkningen uppgick till 14%, och prevalensen för KOL till 2%. Även för denna grupp är majoriteten av patienterna över 65 år. Mönstret för över- respektive underrisk i länet följer det vi kan se för de båda andra diagnoserna med en överrisk i de norra delarna av länet samt norra och södra ledarna av Öland, och en underrisk i kustområdena och centrala delarna av Öland.

Diskussion

Med hjälp av relativ risk (RR) kan över- respektive underrisk att diagnosticeras med någon av de sjukdomar vi undersöker beskrivas. Båda utfallen är intressanta. Geo-mapping metoden ger inte svar på frågan varför det ser ut som det gör men sätter sökljuset på geografiska områden som sticker ut antingen med en överrisk eller med en underrisk. Genom analysen skapas ytterligare ett underlag, som kompletterar det vi redan vet om hur sjuklighet och vårdbehov varierar i länet men i det här fallet baserat på registerdata över specifika diagnoser.

I LEV-projektet⁹⁰ från 2010 diskuterades olika hälsoscenarier där komprimerad sjuklighet är det mest positiva och eftersträvarvärda. Detta scenario innebär att åren med sjuklighet och stort vårdbehov i befolkningen komprimeras genom att hälsan förbättras. På så sätt motverkas den förväntade ökade sjukligheten kopplad till ökad livslängd i befolkningen. Människor lever längre men är också friskare en längre del av livet. Även om inte alla sjukdomsfall kan förebyggas spelar hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser en central roll i arbetet för att minska och komprimera sjukligheten i befolkningen. Eftersom en majoritet av de individer som ingår i studiepopulationen är över 65 år är det i hög grad effekten av åldersfördelningen i länet vi ser på kartorna, vilket är förväntat. Vår analys bekräftar därmed de slutsatser vi drog i huvuddokumentet. Frågan är vilken information vården och andra aktörer behöver för att styra insatser där de gör mest nytta.

Sammantaget med det vi redan har visat om hur socioekonomi samvarierar med ohälsa i befolkningen skapar geo-mapping analysen en utförligare bild av vårdbehovet i befolkningen. Analysen utgör också ett underlag för strategier för hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser, dels kopplat till behov i socioekonomiskt utsatta områden dels till insatser kopplat till hur kroniska diagnoser fördelar sig i länet för att komprimera sjukligheten i befolkningen.

---

⁹⁰ Den ljusnande framtid är vård – Delresultat från LEV projektet, *Regeringskansliet 2010*

3.5 Ekonomiska effekter av hälsofrämjande insatser

Inledning

Rapporten redovisar resultatet av effekterna av minskad daglig rökning på antal nya sjukdomsfall och kostnader för hälso- och sjukvården, kommunerna och Försäkringskassan i Kalmar län fram till 2025.

Om andelen dagligrökare minskar till 5% fram till 2025 visar rapporten att upp till 504 nya sjukdomsfall kan undvikas och kostnadsbesparingar kan göras på totalt 74,1 miljoner kronor. Uppdelat på verksamheter uppgår de förväntade besparingarna inom hälso- och sjukvården till totalt 32,9 miljoner kronor, 17 miljoner kronor för kommunerna och 24,2 miljoner kronor för Försäkringskassan.

Bakgrund

I vår analys av samhällskostnader för rökning har vi använt oss av modellen Riskfaktorer, Hälsa och Samhällskostnader (RHS-modellen). Modellen har utvecklats av Pia Johansson och Inna Feldman, verksamma vid Uppsala universitet respektive Karolinska Institutet. Modellen finns som dataapplikation i form av Hälsokalkylatorn och Cancerpreventionskalkylatorn⁹¹ och används av flera regioner för att beräkna och simulera ekonomiska effekter av preventiva insatser⁹². Modellen utgår från att levnadsvanor är viktiga påverkbara faktorer för några av de stora folksjukdomarna till exempel diabetes, hjärt-kärlsjukdomar, KOL och cancer, och att förändrade levnadsvanor bidrar till minskade samhällskostnader. I den här rapporten analyseras effekterna av minskad rökning i Kalmar län.

Epidemiologiska data visar att det finns ett samband mellan riskfaktorer och förekomst av viss sjukdom. Relativ risk beräknas som incidensen i en exponerad grupp dividerat med incidensen i en oexponerad grupp, det vill säga risken att drabbas av en specifik sjukdom om man röker (exponerad), jämfört med risken att drabbas av samma sjukdom om man inte röker (oexponerad). Med hjälp av begreppet etiologisk fraktion kan man beräkna hur stor andel av sjukligheten i den exponerade gruppen (rökare) som beror på exponeringen, dvs att man röker, och hur mycket kan antas beror på andra orsaker. Modellen använder ett liknande begrepp som i litteraturen kallas för Potential Impact Fraction (PIF)⁹³ som beräknar proportionell förändring av risk för ohälsa efter att exponering av en riskfaktor förändrats. På så sätt kan man uppskatta hur framtida sjuklighet förändras om man minskar förekomsten av relaterade riskfaktorer. PIF är den andel av den nuvarande incidensen av sjukdomsfall som kan reduceras om riskfaktorförekomsten minskas till en viss nivå.

---

⁹¹ <http://www.hfsnatverket.se/sv/halsokalkylatorn>;

<https://cancercentrum.se/samverkan/vara-uppdrag/prevention-och-tidig-upptackt/prevention/cancerpreventkalkylator/>

⁹² Cancerstudien i Örebro/Dalarna och Uppsala; Östergötland, Region Stockholm; Johansson P, Feldman I (2013) Ändrade levnadsvanor i Stockholm län, skattning från RHS-modellen. Rapport 2013 Karolinska Institutet;

Ulgsdotter Gunnarsson K (2019) Hälsoeffekter och samhällskostnadsbesparingar av reducerad rökningprevalens i Region Östergötland, *Umeå Universitet 2019*

⁹³ Barendregt J J, Lennert Veerman J (2010) Categorical versus continuous risk factors and the calculation of potential impact fractions *J Epidemiol Community Health 2010;64:209-212*;
Morgenstern & Bursic (1982)

De riskfaktorer som ingår i modellen är fetma (BMI>30), daglig tobaksrökning, fysisk inaktivitet, och riskkonsumtion av alkohol. Totalt ingår 15 diagnoser i modellen där levnadsvanor har visat sig ha betydelse för att utveckla sjukdom. Modellen använder offentlig statistik för att beräkna kostnader för Regionernas hälso- och sjukvård, för kommunernas vård om omsorg samt utgifter för sjukförsäkring från Försäkringskassan.

Eftersom den relativa risken för sjukdom varierar mellan kön och mellan åldersgrupper görs en könsuppdelning samt en indelning i tre åldersgrupper: 20-44 år, 45-64 år och 65-84 år.

Syftet med analysen är att uppskatta effekten av förändrade rökvanor i Kalmar län. Analysen görs i tre scenarier:

- Analys av hela populationen
- Analys uppdelat i olika åldersgrupper och kön
- Analys uppdelat i ålder, kön och utbildningsnivå

Metod

Data från Hälsa på Lika Villkor (HLV)⁹⁴ 2018 har använts för att bestämma utgångsvärden för daglig rökning 2018. Datamaterialet har delats in i kön (män och kvinnor) samt ålder. Åldersstrata: 20-44 år, 45-64 år, och 65-84 år. Hälsokalkylatorn version 3 har använts för att simulera utfall i olika scenarier. Målvärden för dagligrökare till 2025 är satt till 5%.

2018 uppgick den vuxna befolkningen i Kalmar län mellan 20-84 år till 183 078 personer⁹⁵. 6% eller totalt 11 634 individer uppgav att de röker dagligen (4 258 män och 7 376 kvinnor)⁹⁶. Målet för Region Kalmar län när det gäller rökning är att andelen dagligrökare ska minska från nuvarande 6% till 5% till 2025. Jämförelsen görs mellan år 2018 och 2025 och i tre scenarier.

Tabell 1: Befolkning Kalmar län 2018

Åldersgrupp	Män	Kvinnor
20-44	35 737	32 622
45-64	31 438	30 793
65-84	25 672	26 816
Totalt	92 847	90 231

Källa: SCB

Tabell 2: Andel rökare i befolkningen, Kalmar län 2018

Åldersgrupp	Andel dagligrökare		Antal dagligrökare	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
20-44	6%	7%	2 108	2260
45-64	10%	9%	3 091	2655
65-84	7%	9%	1 750	2456
Totalt	7%	8%	6 949	7371

Källa: Folkhälsomyndigheten HLV 2018

⁹⁴ http://fohm-app.folkhalsomyndigheten.se/Folkhalsodata/pxweb/sv/B_HLV/

⁹⁵ SCB 2021

⁹⁶ Folkhälsomyndigheten: HLV 2018

Scenario 1:

I scenario ett reduceras prevalensen av daglig rökning för kön och åldersgrupp från nuvarande nivå till målvärdet 5%.

Scenario 2:

I scenario 2 analyseras skillnader i utfall om prevalensen av dagligrökning förändras enbart i en av grupperna (åldersgrupp eller kön). Syftet är att undersöka skillnader mellan åldersgrupper och kön för att se var en minskad prevalens gör störst skillnad i sjukdomsfall och samhällskostnader.

Scenario 3:

I scenario 3 görs analysen med avseende på utbildningsnivå.

Resultat

Scenario 1: Effekter av reduktion av prevalens av dagligrökning i hela befolkningen

Resultatet av modellens skattning av effekten vid en minskad rökprevalens i hela befolkningen från nuvarande nivå till målvärdet 5% visar en minskning av totalt 504 nya sjukdomsfall. Den största minskningen gäller KOL (-313 fall), och ischemisk hjärtsjukdom (-85 fall). Förändringen ger också utfall i minskade kostnader totalt på totalt 74,1 miljoner kronor fram till 2025. Uppdelat på verksamheter uppgår besparingarna inom hälso- och sjukvården till totalt 32,9 miljoner kronor, för kommunerna 17 miljoner kronor och för Försäkringskassan 24,2 miljoner kronor.

Tabell 3: Estimerade skillnader av nya fall och kostnader (tkr) för män och kvinnor i åldersgruppen 20-84 år

	Män och Kvinnor			
	Nya fall	HSV (tkr)	Kommun	F-kassa
Diabetes	-18	-665	0	0
Hjärt/kärlsjukdom	-85	-3 574	-1 870	-4 292
Stroke	-7	-352	-378	-740
Lungcancer	-58	-3 492	-5 684	-4 455
Koloncancer	-2	-92	-196	-0
Bröstcancer	-2	-53	-196	-297
Prostatacancer	-3	-93	-294	-297
KOL	-313	-22 726	-6 886	-12 950
Depression	-15	-35	-27	-0
Frakturer	-15	-1 819	-1 470	-11 88
Totalt	- 504	-32 901	-17 001	-24 219

Scenario 2: Reducering av andelen dagligrökare med avseende på kön och ålder

Jämförelse mellan grupperna män och kvinnor samtliga åldrar.

Resultatet av modellens skattning av effekten vid en minskad rökprevalens enbart i gruppen män eller enbart gruppen kvinnor visar att förväntad minskning av nya fall är störst bland män (302) jämfört med kvinnor (202). Kostnadsbesparingarna för samhället blir därför högre för män, drygt 44 miljoner kronor till 2025 jämfört med förväntade kostnadsbesparingar för kvinnor som uppgår till knappt 30 miljoner kronor.

Bland nya fall är det framför allt en större förväntad minskning av antalet nya fall av KOL bland män (-202) jämfört med förväntad minskning av antalet nya fall av KOL bland kvinnor (-112), medan den förväntade minskningen av fall av lungcancer är betydligt mindre, -31 bland män och -27 bland kvinnor.

Skillnaderna i kostnadsbesparingar mellan de båda grupperna är störst för Försäkringskassan där de beräknade besparingarna är 63% högre för gruppen män jämfört med gruppen kvinnor. Motsvarande siffror för hälso- och sjukvård är 50% högre besparingar för gruppen män jämfört med gruppen kvinnor. Analysen visar också att skillnaderna i förväntade kostnadsbesparingar i kommunerna mellan de båda grupperna är 30% högre för gruppen män jämfört med gruppen kvinnor. Se tabell 4.

Tabell 4: Estimerade skillnader av nya fall och kostnader (tkr) för män och kvinnor vardera i åldersgruppen 20-84 år

	Män				Kvinnor			
	Nya fall	Kostnader			Nya fall	Kostnader		
		HSV	Kommun	F-kassan		HSV	Kommun	F-kassan
Diabetes	-9	-333	0	0	-9	-333	0	0
Hjärt/kärlsjukdom	-48	-2 019	-1 056	-2 738	-37	-1 556	-814	-1 554
Stroke	-4	-202	-216	-444	-3	-151	-162	-296
Lungcancer	-31	-1 867	-3 038	-2 673	-27	-1 626	-2 646	-1 782
Koloncancer	-1	-46	-98	0	-1	-46	-98	-0
Bröstcancer	0	0	0	0	-2	-53	-196	-297
Prostatacancer	-3	-93	-294	-297	0	-0	-0	-0
KOL	-201	-14 595	-4 422	-8 288	-112	-8 132	-2 464	-4 662
Depression	0	0	-0	0	-1	-35	-27	0
Frakturer	-5	-607	-490	-594	-10	-1 213	-980	-594
Totalt	-302	-19 762	-9 614	-15 034	-202	-13 145	-7 387	-9 185

Jämförelse mellan åldersgrupper båda könen

Vid en jämförelse av åldersgrupper ser man att den största förväntade minskningen av nya fall finns i gruppen 45-64 år (245), därefter kommer åldersgruppen 65-84 år (232), och lägst antal förväntade nya fall återfinns bland gruppen 20-44 år (20).

De förväntade kostnadsbesparingarna är också högst i gruppen 45-64 år, den totala summan uppgår till 38,5 miljoner kronor. Den förväntade kostnadsbesparingen är högst för hälso- och sjukvården (15,7 mkr) samt för Försäkringskassan (22,4 mkr), och betydligt lägre i kommunerna (0,4 mkr). (Se tabell 6).

I åldersgruppen 65-84 år är däremot de förväntade kostnadsbesparingarna i kommunerna betydligt högre (9,4 mkr), medan de förväntade kostnadsbesparingarna för Försäkringskassan är 0. (se tabell 7).

Tabell 5: Estimerade skillnader i nya fall och kostnader (tkr) för män och kvinnor i åldersgruppen 20-44 år

	Män och Kvinnor 20-44 år			
	Nya fall	HSV (tkr)	Kommun	F-kassa
Diabetes	0	0	0	0
Hjärt/kärlsjukdom	-6	-253	-132	-444
Stroke	0	0	0	0
Lungcancer	0	0	0	0
Koloncancer	0	0	0	0
Bröstcancer	0	0	0	0
Prostatacancer	0	0	0	0
KOL	-14	-1 017	-308	-1 036
Depression	0	0	0	0
Frakturer	0	0	0	0
Totalt	-20	-1 270	-440	-1 480

Tabell 6: Estimerade skillnader i nya fall och kostnader (tkr) för män och kvinnor i åldersgruppen 45-64 år

	Män och Kvinnor 45-64 år			
	Nya fall	HSV (tkr)	Kommun	F-kassa
Diabetes	-8	-296	0	0
Hjärt/kärlsjukdom	-52	-2 187	-1 144	-3 848
Stroke	-3	-151	-162	-444
Lungcancer	-15	-904	-1 470	-4 455
Koloncancer	0	0	0	0
Bröstcancer	-1	-27	-98	-297
Prostatacancer	-1	-31	-98	-297
KOL	-161	-11 690	-3 542	-11 914
Depression	0	0	0	0
Frakturer	-4	-485	-392	-1 188
Totalt	-245	-15 771	-440	-22 443

Tabell 7: Estimerade skillnader i nya fall och kostnader (tkr) för män och kvinnor i åldersgruppen 65-84 år

	Män och Kvinnor 65-84 år			
	Nya fall	HSV (tkr)	Kommun	F-kassa
Diabetes	-8	-296	0	0
Hjärt/kärlsjukdom	-26	-1 094	-572	0
Stroke	-2	-101	-108	0
Lungcancer	-43	-2 589	-1 214	0
Koloncancer	-2	-92	-196	0
Bröstcancer	-1	-27	-98	0
Prostatacancer	-2	-62	-196	0
KOL	-138	-10 020	-3 036	0
Depression	0	0	0	0
Frakturer	-10	-1 213	-980	0
Totalt	-232	-15 494	-9 400	0

Jämförelse mellan män och kvinnor per åldersgrupp

En jämförelse mellan män och kvinnor per åldersgrupp visar att den förväntade minskningen av nya fall i åldersgruppen 20-44 är förhållandevis låg, 8 fall för gruppen män och 12 fall för gruppen kvinnor. Detta beror på att prevalensen av daglig rökning bland både män och kvinnor i åldersgruppen är relativt låg och ligger nära målvärdet (6% för män och 7% för kvinnor). Den förväntade kostnadsbesparingen blir därför begränsad, 2 mkr för gruppen kvinnor och 1,2 mkr för gruppen män.

I tabellerna 8 och 9 nedan redovisas resultaten för de båda åldersgrupperna 45-64 år och 65-84 år för män respektive kvinnor. Resultatet visar att den största effekten av minskad rökprevalens i nivå med målvärdet 5% uppnås bland män i åldersgruppen 45-64 år. Den förväntade minskningen av nya fall uppgår 160 och de förväntade kostnadsbesparingarna uppgår till 28,9 mkr. De näst största effekterna av minskad rökprevalens i nivå med målvärdet 5% ser man i gruppen kvinnor 45-64 år där förväntade kostnadsbesparingar uppgår till totalt 16 mkr.

Tabell 8: Estimerade skillnader i nya fall och kostnader (tkr) för män uppdelat i åldersgrupperna 45-64 år och 65-84 år.

	Män							
	45-64 år				65-84 år			
	Nya fall	Kostnader			Nya fall	Kostnader		
	HSV	Kommun	F-kassan		HSV	Kommun	F-kassan	
Diabetes	-5	-185	0	0	-3	-111	0	0
Hjärt/kärlsjukdom	-34	-1 430	-748	-2 516	-11	-463	-242	0
Stroke	-2	-101	-108	-296	-1	-51	-54	0
Lungcancer	-9	-542	-882	-2 673	-22	-1 325	-2 156	0
Koloncancer	0	0	0	0	-1	-46	-98	0
Bröstcancer	0	0	0	0	0	0	0	0
Prostatacancer	-1	-31	-98	-297	-2	-62	-196	0
KOL	-107	-7 769	-2 354	-7 918	-89	-6 463	-1 958	0
Depression	0	0	0	0	0	0	0	0
Frakturer	-2	-243	-196	-594	-2	-243	-196	0
Totalt	-160	-10 301	-4 386	-14 297	-131	-8 764	-4 900	0

Tabell 9: Estimerade skillnader i nya fall och kostnader (tkr) för kvinnor uppdelat i åldersgrupperna 45-64 år och 65-84 år.

	Kvinnor							
	45-64 år				65-84 år			
	Nya fall	Kostnader			Nya fall	Kostnader		
	HSV	Kommun	F-kassan		HSV	Kommun	F-kassan	
Diabetes	-3	-111	0	0	-5	-185	0	0
Hjärt/kärlsjukdom	-18	-757	-396	-1 332	-15	-631	-330	0
Stroke	-1	-51	-54	-148	-1	-51	-54	0
Lungcancer	-6	-362	-588	-1 782	-21	-1 265	-2 058	0
Koloncancer	0	0	0	0	-1	-46	-98	0
Bröstcancer	-1	-27	-98	-297	-1	-27	-98	0
Prostatacancer	0	0	0	0	0	0	0	0
KOL	-54	-3 921	-1 188	-3 996	-49	-3 558	-1 078	-0
Depression	0	0	0	0	0	0	0	0
Frakturer	-2	-243	-196	-594	-8	-970	-784	0
Totalt	-85	-5 472	-2 520	-8 149	-101	-6 733	-4 500	0

Scenario 3: Reducering av andelen dagligrökare med avseende på utbildningsnivå

I tabell 10 framgår antal och andel dagligrökare uppdelat på utbildningsnivå och kön. Tabellen visar att andelen dagligrökare är högst i gruppen med enbart förgymnasial utbildning. Den högsta andelen återfinns bland kvinnor 65-84 år, totalt 1564 dagligrökare. Det näst högsta antalet dagligrökare återfinns i gruppen män 65-84 år (1001) som utgör 19% av populationen i den gruppen.

Målet är att minska dagligrökningen till 5% i hela befolkningen. Resultatet visar att insatser som riktas mot gruppen med enbart förgymnasial utbildning kan ha större effekt på totalen eftersom andelen dagligrökare i den gruppen högst.

Tabell 10: Antal och andel dagligrökare uppdelat i åldersgrupper, utbildningsnivå och kön, Kalmar län 2018.

	Förgymn utb		Gymn utb		Eftergymn utb	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
20-44	782 (16%)	546 (17%)	664 (3%)	1027 (7%)	529 (5%)	687 (5%)
45-64	1282 (23%)	985 (30%)	1363 (8%)	1270 (8%)	85 (1%)	400 (3%)
65-84	1001 (19%)	1564 (43%)	442 (6%)	614 (8%)	78 (2%)	278 (6%)
TOTALT	3065 (20%)	3095 (31%)	2469 (6%)	2911 (8%)	692 (3%)	1365 (4%)

Källa: HLV 2018

Diskussion och slutsats

Tobaksprevention är en viktig del av Region Kalmar läns arbete för att förbättra folkhälsan och minska risken för sjukdom i befolkningen. Även om andelen dagligrökare har sjunkit över tid finns det fortfarande stora hälsovinster och kostnadsbesparingar att göra genom att ytterligare minska rökningen. Om andelen dagligrökare minskar till 5% visar rapporten att upp till 504 nya sjukdomsfall kan undvikas och kostnadsbesparingar kan göras på totalt 74,1 miljoner kronor fram till 2025. Uppdelat på verksamheter uppgår de förväntade besparingarna inom hälso- och sjukvården till totalt 32,9 miljoner kronor, för kommunerna 17 miljoner kronor och för Försäkringskassan 24,2 miljoner kronor.

Rapporten ska i första hand användas för att belysa de vinster som samhället och individen kan göra om prevalensen av dagligrökning går ner och därmed skapa ett bättre underlag för beslut om insatser för rökprevention. Även om resultaten i rapporten visar hur risken för insjuknande och förväntade kostnadsbesparingar fördelar sig mellan olika grupper behöver insatser för att minska rökning bygga på en mängd kriterier. Det faktum att en lägre andel dagligrökare återfinns i åldersgruppen 20-44 år betyder till exempel inte att insatserna för denna grupp ska begränsas, samtidigt är det viktigt att veta att en stor andel av de som enbart har förgymnasial utbildning i åldersgruppen 45-64 år är dagligrökare och därmed löper stor risk att drabbas av sjukdom.

Om Region Kalmar län ska nå målet om att begränsa antalet dagligrökare till 5% av befolkningen till 2025 innebär det att 5 166 individer måste sluta röka till 2025.

3.6 BRP+

Inledning

Normen för att mäta ett lands utveckling har varit att använda sig av måttet bruttonationalprodukten (BNP). BNP mäter värdet av alla färdigställda produkter som tillverkas i ett land under ett år.⁹⁷

Att använda sig av måttet BNP har emellertid fått kritik under senare år för att det inte ger en heltäckande bild av i vilken riktning utvecklingen faktiskt går i ett land. Definitionen av investeringar är materiella ting vilket utesluter investeringar i utbildning i ett land. Offentliga tjänsteproduktionen som vård, rättsväsende och andra yrken som inte producerar något materiellt räknas bara som att värdet är samma som kostnaden. Detta avspeglar inte värdet för olika gruppers roll för välfärden och samhället. En annan kritik är att BNP inte räknar in effekter på miljön i produktionen. Arbetsmiljö, exploatering av gästarbetare och hur fördelningen av resurserna mellan medborgarna ser ut i ett land.⁹⁸

Av dessa orsaker som är nämnda ovan har följaktligen många börjat överge BNP som mätsystem för att få fram statistik över hur utvecklingen i ett land verkligen ser ut när mycket av informationen man ger en missvisande bild av verkligheten. Svenska regeringen använde i vårpropositionen från 2017 ett nytt mått för att mäta välbefinnande av just den anledningen att BNP inte ger hela bilden av samhällets utveckling. Även i Nya Zeeland har BNP:s begränsningar uppmärksammas och konsekvenserna av detta har blivit att införa "the living standards framework" som är ett mätverktyg för politikerna att förhålla sig till vid beslut och för att få bättre kunskap om verkligheten.⁹⁹

BRP+

BRP+ systemet använder sig av OECD:s Better life initiative ramverk och är utvecklat av Tillväxtverket och Reglab. BRP+ består av två delar. En del som visar livskvaliteten i nutid. Livskvaliteten i BRP+ mäter resultatet av viktiga faktorer som är betydelsefulla för människors livskvalitet. Exempel på viktiga faktorer för livskvaliteten inom BRP+ är arbete, bostad, hälsa och utbildning. Den andra delen i ramverket består av hållbarhet vilket innefattar bland annat utsläpp, levnadsvanor, skydd av natur. Hållbarheten i BRP+ mäter ifall utvecklingen i Sverige är hållbar eller inte för framtida generationers livskvalitet. För att få fram kunskap används betydelsefulla data från olika källor som SCB, Folkhälsomyndigheten, Skolinspektionen, Länsstyrelserna och från många andra myndigheter.¹⁰⁰

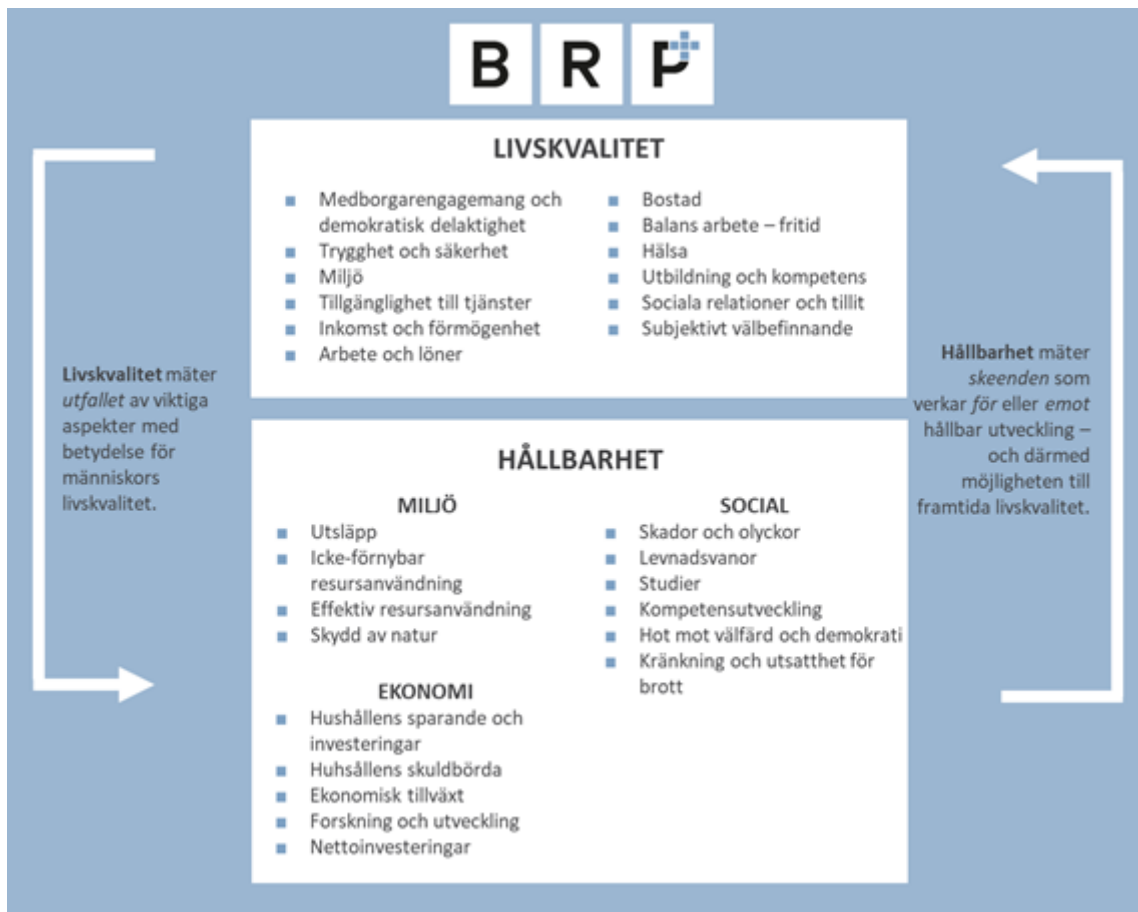
⁹⁷ Klas Eklund. *Vår ekonomi-En introduktion till samhällsekonomin*. 12:e uppl. Italien: Norstedts, 2010, s. 126.

⁹⁸ Klas Eklund. *Vår ekonomi-En introduktion till samhällsekonomin*. 12:e uppl. Italien: Norstedts, 2010, s. 127–129.

Se även: <https://tillvaxtverket.se/statistik/regional-utveckling/brp--breddat-matt-pa-utveckling.html> (Hämtad 2021-01-20)

⁹⁹ [Nya Zeeland skrotar BNP-måttet – mäter välbefinnande i stället – Reglab](#) (Hämtad 2020-01-20)

¹⁰⁰ <https://tillvaxtverket.se/statistik/regional-utveckling/brp--breddat-matt-pa-utveckling.html> (Hämtad 2021-01-20)

BRP+ har 15 olika mätområden (som kallas teman). 12 av dessa teman är förenade med livskvalitet och tre är förenade med ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet.

BRP+ mätområden

BRP+ har 15 olika mätområden (som kallas teman). 12 av dessa teman är förenade med livskvalitet och tre är förenade med ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. Dessa teman är sedan indelade i olika aspekter som man mäter med olika indikatorer. För att förstå hur BRP+ redovisar sin statistik krävs en djupare redogörelse som kommer presenteras nedan:

Varje tema är uppbyggt av aspekter. Varje tema kan ha en till fem olika aspekter. Dessa aspekter är sedan uppbyggda av olika indikatorer. Dessa indikatorer har ett värde mellan 0 och 100. Alla indikatorer i BRP+ är jämförelser med fem år tillbaka i tiden. Dessa indikatorvärden läggs samma till värdet på aspekten. Dessa värden blir sedan också 0 till 100. Sedan vägs aspekterna ihop till temanivån med samma metod och dessa värden blir också mellan 0 och 100. Bästa värdet är 100 och sämsta är 0.

Teman som ska analyseras i denna rapport.

De teman som kommer vara i fokus i denna rapport är: Tema sex som innefattar arbete och löner, tema 9 som handlar om hälsa och tema tio som handlar om utbildning och kompetens. I slutet av rapporten kommer bilagor finnas där det presenteras mer genomgående vilka teman, aspekter, indikatorer och källor som används av BRP+.

Tema 6. Arbete och löner.

Tema sex har sex olika aspekter där den första som är *integration* har tre indikatorer. Dessa indikatorer är: Förvärvsarbetande skyddsbehövande och anhöriga (flyktingar) 20–64 år, vistelsetid 4–6 år, Lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta (status efter 90 dagar), Förvärvsintensitet bland utrikes födda 20–64 år.

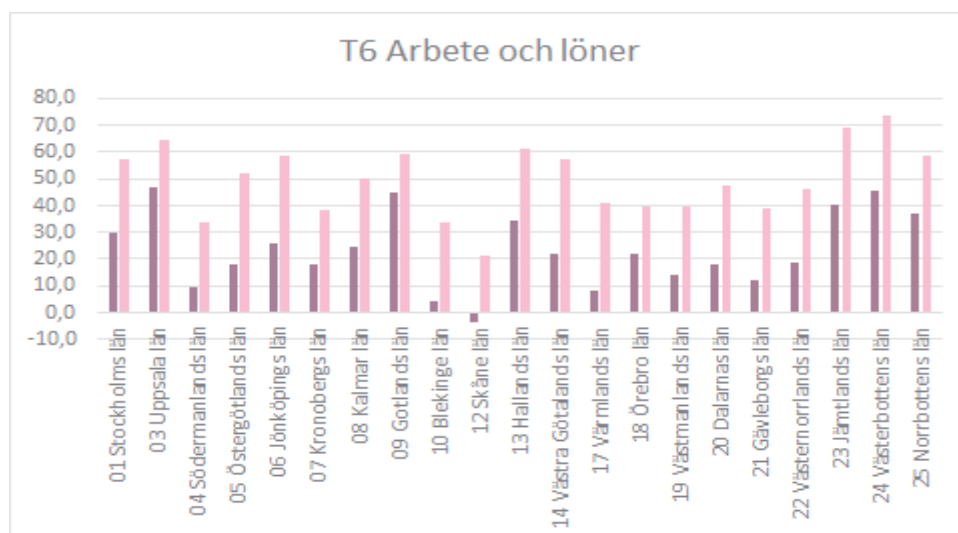
Andra aspekten är *löneklyftor* som har två indikatorer: Ginikoefficient, index och Kvinnors andel av lönesumman (arbetskommun).

Tredje aspekten är *Matchning* med indikatorn: Anställda 20–64 år som arbetar i yrken som stämmer väl överens med deras utbildning.

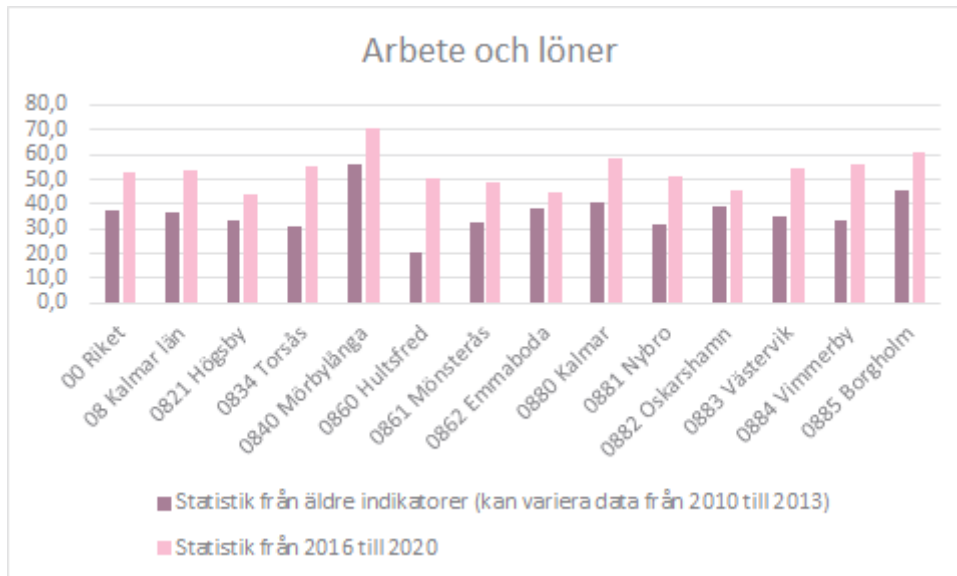
Fjärde aspekten, *Tillgång till arbete* har också två indikatorer: Långtidsarbetslöshet 25–64 år, andel och Förvärvsarbetande invånare 20–64 år.

Femte aspekten är *Hemarbete* med indikator: föräldrapenningdagar som tas ut av män, andel av antal dagar.

Sista aspekten är *Upplevda arbetsvillkor* med indikator: Invånare 16–84 år som är oroliga över att förlora sitt arbete.

Bilden ovan visar hur värdet av dessa aspekter i temat har förändrats de senaste fem åren. Som tydligt visas har Region Kalmar läns värden ökat 24 till 50,2, vilket innebär en ökning på 30. I riket har utveckling varit 22,4 till 48, 1 vilket är en ökning på 25,6. Detta innebär att Region Kalmar län har haft en bättre ökning än genomsnittet.

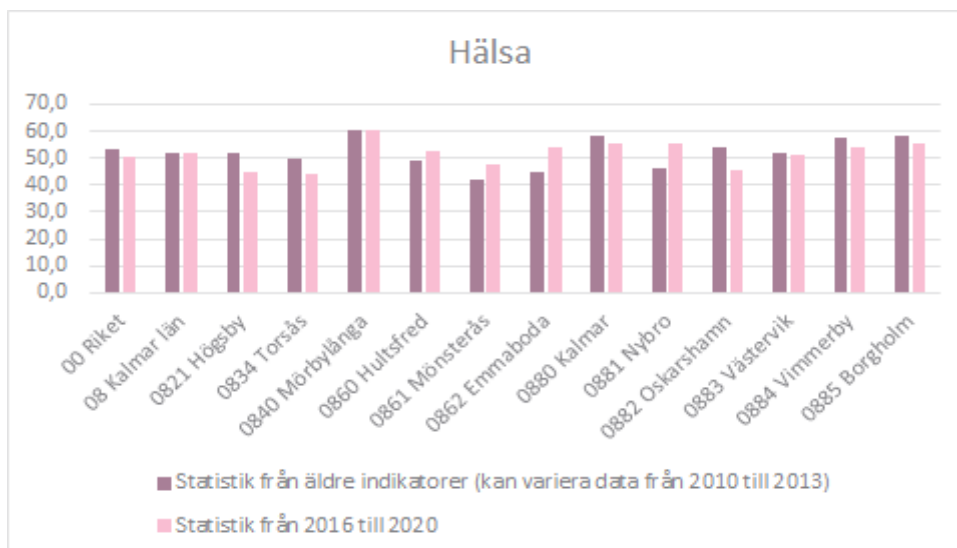

Bryter man ner det till kommuner i Region Kalmar län ser man att det är stora skillnader mellan kommunerna i deras värden. Den kommun med högst värden i Region Kalmar län är Mörbylånga med 70,3 medan den kommunen med lägst värde är Emmaboda med ett värde på 44,6. Trots dessa skillnader har utvecklingen varit positiv i alla kommuner som finns i Region Kalmar län.

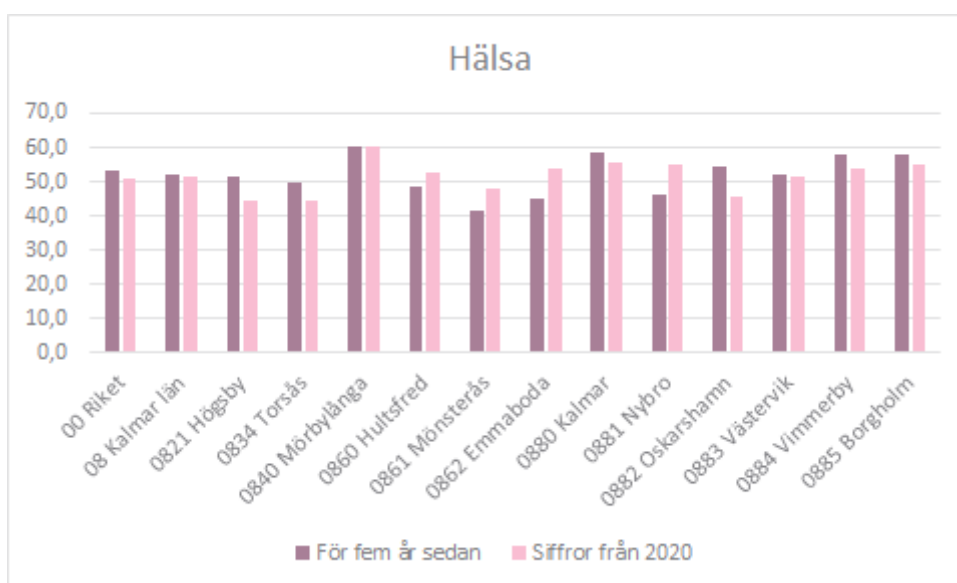
Det som är värt att observera är att många av dem indikatorer som BRP+ använder sig av inte uppdateras vart femte år utan det kan variera från indikator till indikator.

Tema 9. Hälsa.

Tema nio har flera aspekter som också är indelade i flera indikatorer. Den första som är *Allmänt hälsoläge* innefattar indikatorer som Medellivslängd för kvinnor, män och invånare med fetma.

Bilden ovan visar alla aspekterna som sätts ihop ger ett temavärde på 55,1 av den senaste statistiken jämfört med 50,8 för fem år sedan. Detta är en förändring på 4,3. Jämförs detta med riket så har Region Kalmar län en positiv utveckling. Riket har gått från 50,9 till 49,0 i värde de senaste fem åren.

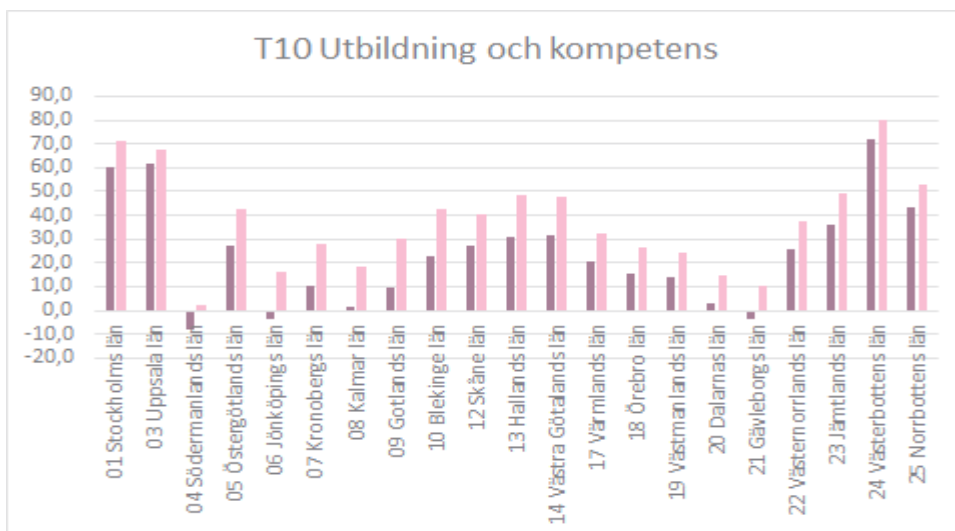

På kommunnivå ser tråkigt nog utvecklingen inte lika positiv ut för Region Kalmar län. Kommunerna Högsby, Torsås, Kalmar och några flera har en negativ utveckling och har sämre värden än vad de hade för fem år sedan. I Högsbys fall är det ett minskat värde på 7,2, från 51,7 till 44,6.

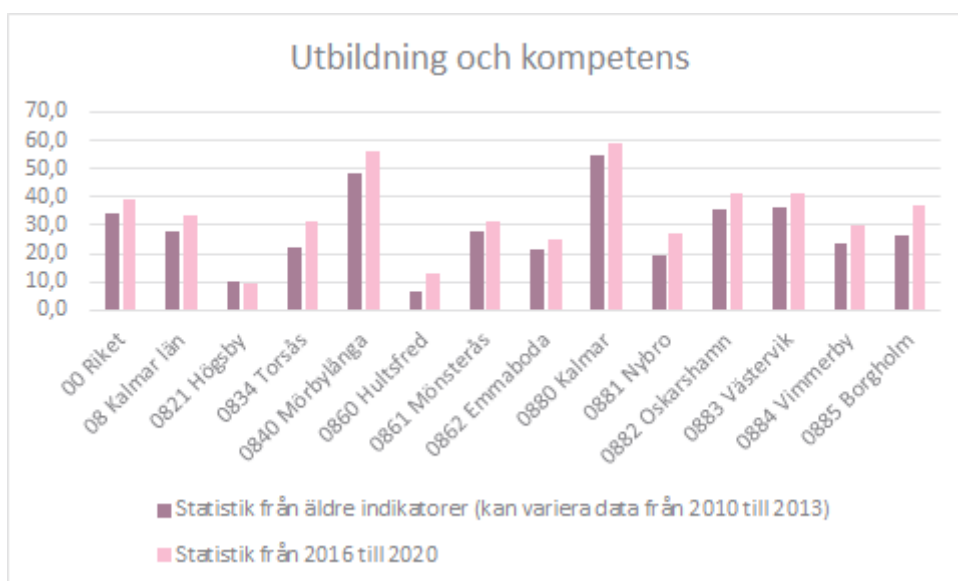
Tema 10. Utbildning och kompetens.

Tema tio är indelat i fyra aspekter. Dessvärre saknas det indikatorer på två av dessa aspekter (*Kompetens* och *Upplevd kompetens*).

De två aspekter som har indikatorer är inom *Formell utbildning* med syftet att mäta invånare 25–64 år med eftergymnasial utbildning och Invånare 25–64 år med minst gymnasial utbildning.

Bilden ovan visar alla aspekterna som sätts ihop ger ett temavärde på 18,3 av den senaste statistiken jämfört med 1,3 för fem år sedan. Detta är en förändring på 16,9. Jämförs detta med riket så har Region Kalmar län en utveckling som går åt rätt håll. Dessvärre var Region Kalmar Läns värden väldigt låga för fem år sedan och ligger en betydande bit under riket. Rikets genomsnitt har gått från 23,6 till 37,4 i värde de senaste fem åren. Detta indikerar på att Region Kalmar län har en lång väg kvar för att uppnå genomsnittet i riket.

Även på detta tema finns det skillnader på kommunnivå i Region Kalmar Län. Kalmar och Mörbylånga kommun har bäst värden med 59 och 56. Torsås ligger å andra sidan på ett lägre värde med siffrorna 31. För alla kommuner är det emellertid en positiv utveckling förutom Högsby som har ett minskande värde med 0,5 jämfört med fem år sedan.

Sammanfattning

I den här rapporten har tre av BRP+s teman studerats. Dessa tre teman har varit arbete och löner, hälsa och utbildning och kompetens.

Denna rapport kan konstatera att genomsnittsvärdet i Region Kalmar län går åt rätt håll med hjälp av mätverktyget BRP+. Två av de teman som analyserats visar också att Region Kalmar län ligger över genomsnittet i riket och på höga nivåer med en positiv utveckling. I temat utbildning ligger dessvärre Region Kalmar Län under rikets genomsnitt men har haft en stark ökning i värde jämfört med för fem år sedan.

Det som också är viktigt att poängtera med denna rapport är att BRP+ inte har indikatorer för alla sina aspekter. I temat utbildning och kompetens saknas två av fyra indikatorer vilket kan ifrågasättas. Alla indikatorer har inte samma uppdateringsfrekvens och det påverkar att datat som BRP+ använder sig av kan i vissa fall vara äldre än tio år vilket rapporten tidigare har uppmärksammat.

Det som också redovisas i rapporten är att det finns stora skillnader inom Region Kalmar län som måste upplysas. På temat arbete hade Emmaboda ett värde på 44 medan Kalmar hade på 70 vilket är en stor skillnad som måste noteras. Alla kommuner hade en positiv utveckling men befinner sig på väldigt olika nivåer och utgångspunkter.

Även i temat hälsa visar Region Kalmar län en ökning och bra värden jämfört med riket men att flera delar av regionen har värden som går åt fel håll med en negativ utveckling. Denna utveckling kan ge stora konsekvenser för människors hälsa i framtiden om inte åtgärder införs.

Det är därav viktigt att dessa skillnader inte blir bestående och för stora med att vissa delar av regionen har en positiv utveckling medan andra delar inte har det. Lägre utbildning och chans till arbete innebär sämre hälsa och större risk för sjukdomar för individer i samhället.

3.7. EUs fonder och omställningsbidrag

Hälsa

EU:s hälsoprogram EU4Health¹⁰¹

Som en del av EU-kommissionens mycket omfattande förslag till EU:s återhämningsplan, föreslås ett helt nytt hälsoprogram kallat EU4 Health, med en total budget på 5,1 miljarder euro. varav 20% ska gå till att förebygga sjukdomar och hälsofrämjande insatser. Detta är en markant ökning från ursprungligt förslag till budget på 413 miljoner euro. Man kan därmed se en höjd prioritet för EU:s hälsoprogram, både vad gäller budget om omfattning. De största utlysningarna budgetmässigt väntas ske under 2021-2022, som en del av EU:s återhämningsplan efter Covid-19.

EU4Health tar sig både an de direkta behoven som uppstått i samband med Covid-19 och mer långsiktiga utmaningar för att stärka hälso- och sjukvårdssystemen vad gäller åldrande befolkning, ojämlikheter i hälsa, ökning av kronisk sjukdom och den digitala omställningen. 20% av budgeten ska gå till att förebygga sjukdomar och hälsofrämjande insatser.

Detta är utmaningar som Region Kalmar delar med samarbetsregioner inom Plattform Hälsa (Småland Blekinge Halland) och med delar med övriga Europa.

Målet med EU4Health är att det ska:

- stärka EU:s beredskap inför större internationella hälsohot genom lager av sjukvårdsmateriel för krissituationer och skapa en reserv av vårdpersonal och experter som kan rycka ut vid kriser i EU;
- bidra till ökad övervakning av hälsohot
- stärka hälso- och sjukvårdssystemen att stå emot epidemier
- stärka hälsosystemen genom att ta sig an långsiktiga utmaningar genom hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser för en åldrande befolkning.
- bidra till hälso- och sjukvårdens digitala omställning
- öka tillgång till hälso- och sjukvård för utsatta grupper
- säkra tillgången på läkemedel och medicintekniska produkter, rekommendera en försiktig och effektiv användning av antibiotika och främja medicinsk forskning och läkemedelsforskning och grönare tillverkning.

Det är en stor bredd på de insatser som kan finansieras.

---

¹⁰¹ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsoarbete/internationellt-samarbete/eus-halsoprogram/>

Horisont Europa ¹⁰²

Horisont Europa är namnet på uppföljaren till nuvarande Horisont 2020, och blir därmed EU:s fond för forskning och innovation (FoI) för programperiod 2021–2027. Det föreslås bli det mest ambitiösa FoI-finansieringsprogrammet någonsin. Programmet är inte enbart till för forskningsaktörer, utan även kommuner, regioner och andra samhällsaktörer. SKR har tidigare, under Horisont 2020, arbetat tillsammans med VINNOVA för att stötta och stimulera medlemmarna att bli aktiva. Vi förväntar oss en snarlik bas även i nästa programperiod.

VINNOVA är för närvarande nationella kontaktpunkt med uppdrag att stötta potentiella ansökare. Själva ansökan görs direkt till EU-kommissionen, för närvarande via dess via dess fondportal. Som regel krävs ett konsortium med minst 3 partners från 3 länder för att kunna ansöka. Oftast täcker EU 100% av kostnaderna, vilket gör programmet attraktivt. Detta gör att konkurrensen är relativt hög.

Programmet väntas få en budget på 80 miljarder euro och ska implementeras genom tre ”pelare”.

Särskilt intressant för hälsa och sjukvård är pelare 2: globala utmaningar. Inom denna pelare har man delat in de globala utmaningarna i fem olika kluster. Ett av dessa adresserar specifikt hälsa (kluster 1), och omfattar följande områden:

1. Livslång hälsa
2. Miljömässiga och sociala faktorer som påverkar hälsan
3. Icke överförbara och sällsynta sjukdomar
4. Infektionssjukdomar
5. Verktyg, teknik och digitala lösningar för hälso- och sjukvård
6. System för hälso- och sjukvård.

Område 5 och 6 bör vara av direkt relevans för utveckling av hälsa och sjukvård. Det kan även vara intressant att även titta på andra kluster, t.ex. de kluster som omfattar digitalisering eller livsmedel.

¹⁰² https://ec.europa.eu/info/horizon-europe_en

En av nyheterna inom Horisont Europa är att man även kommer satsa på missions. Här sätts mål/uppdrag som ska uppnås, men förutom tidsramen och budgeten är själva vägen till målet inte förbestämd. Det finns en tydlig ambition att involvera samhället i stort. Det mission som berör hälsa tar sig an kampen mot cancer.

Något annat som kan vara relevant att titta närmre på är de så kallade europeiska partnerskapen. Inom dessa mobiliseras finansiering från EU och privata och offentliga aktörer. Ett av de partnerskap som föreslås är Health and Care System Transformation. Det riktar sig tydligt till hälso- och sjukvårdsansvariga såsom regioner, och ser ut att ersätta nuvarande European Innovation Partnership on Active (EIP-AHA) and Healthy Ageing och Active Assisted Living Programme (AAL). Exakt vad detta innebär i form av medel vet vi inte än, men då dessa två varit centrala för regionalt samarbete inom hälsoområdet på den europeiska arenan, kan det vara värt att bevaka hur de utvecklas.

Digitala Europa¹⁰³

Digitala Europa är ett nytt EU:s program som syftar till att stödja den digitala omvandlingen av ekonomi och samhälle i Europa. Ambitionen är att stimulera en bred användning av digital teknologi. Hälsa är ett av de områden som tydligt berörs av denna omvandling och delar av programmet riktar sig direkt till offentlig sektors digitala omställning. Totalt 6,7 miljarder euro väntas investeras i Digitala Europa.

Programmet är tänkt att fokusera på fem huvudområden:

- Superdatorer
- Artificiell intelligens (AI)
- Cybersäkerhet och förtroende
- Digital kompetens
- Bred användning av digital teknik i hela ekonomin och samhället

Alla områden har betydelse för hälsa, med superdatorer kan vi komma längre inom medicinsk forskning, med hjälp av AI kan vi utveckla nya diagnostiseringsmetoder, och cybersäkerhet är en förutsättning för digitaliserad vård. De två sista områdena kan vara direkt relevanta för satsningar i hälso- och sjukvårdsverksamheten. Inom dessa nämns bl.a. kompetenshöjande insatser inom offentlig sektor och att stötta offentlig sektor i omställningen genom, inkl. tillgång till test och pilotmöjligheter. Då programmet är helt nytt vet vi fortfarande inte mycket om hur genomförandet av programmet kommer fungera.

Erasmus+¹⁰⁴

EU:s program för livslångt lärande stöttar bland annat sektorsspecifika samarbeten som adresserar utmaningar kring kompetensförsörjning. Erasmus kan således nyttjas för projekt som

---

¹⁰³ <https://www.digitaleurope.org/>

¹⁰⁴ https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/node_en

syftar till kompetensutveckling och kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvårdssektorn. Erasmusprogrammet går mot en betydligt större budget i nästa programperiod, drygt 21 miljarder euro. Man kommer bygga vidare på nuvarande program, men bredda det ytterligare. Projekt kan handla om kompetensinsatser för befintlig arbetskraft, eller, utbyten och projekt för att stärka utformningen av lokala/regionala kompetensförsörjningsinsatser.

Programmet har olika programområden (key actions). Den som är mest relevant för regioner är programområde 2 Samarbeta för innovation och utbyte av god praxis. Programområdet har följande insatsområden. Det område som är mest intressant är strategiska partnerskap inom vuxenutbildning.

- Strategiska partnerskap inom allmän utbildning, yrkesutbildning, ungdomsverksamhet och vuxenutbildning
- Europauniversitet
- Kunskapsallianser
- Branschspecifika kunskapsallianser

Regional utveckling

Interreg

Interreg-samarbeten är egentligen en del av regionalfonden som syftar till att utveckla samarbetet över nationsgränserna, Sverige deltar i 14 interregprogram. Grundprincipen för Interreg-programmen är att lära tillsammans, hitta gemensamma lösningar på problem och överbygga gränshinder i syfte att skapa hållbar tillväxt och utveckling. Interreg har under nuvarande programperiod (2014-2020) fokuserat på bland annat forskning & innovation – hur det kommer se ut framöver vet vi inte med säkerhet.

EU:s långtidsbudget 2021–2027 och återhämtningspaketet

Den 17 december 2020 antog rådet förordningen om EU:s fleråriga budgetram för 2021-2027. Långtidsbudgeten är på 1 074,3 miljarder euro för EU27 och inbegriper integreringen av Europeiska utvecklingsfonden.

Under nästa långtidsbudget ska EU:s finansiering inriktas på nya och förstärkta prioriteringar inom EU:s olika politikområden, bland annat den gröna och digitala omställningen.

Sammanhållningspolitiken och den gemensamma jordbrukspolitiken får även i fortsättningen betydande ekonomiska stöd och moderniseras så att de på bästa sätt bidrar till Europas ekonomiska återhämtning och EU:s gröna och digitala mål.

Totalt kommer omkring en tredjedel av EU:s utgifter inom ramen för långtidsbudgeten att bidra till nya och stärkta politikområden. Finansiering inom ramen för det nya återhämtningsinstrumentet kommer att hjälpa EU:s medlemsländer att hantera konsekvenserna av covid-19-krisen, och därmed bidra till deras modernisering och stärka motståndskraften.

EU lägger 132,8 miljarder euro på utgiftsområdet inre marknaden, innovation och den digitala ekonomin, och 377,8 miljarder euro på Sammanhållning, resiliens och värden. Dessa belopp kommer att öka till 143,4 miljarder euro respektive 1 099,7 miljarder euro genom ytterligare finansiering från Next Generation EU, inbegripet lån till medlemsländerna. Ytterligare 356,4 miljarder euro går till området Naturresurser och miljö (373,9 miljarder euro med bidrag från Next Generation EU).

EU:s regionalfondsprogram

Regionalfondsprogrammet omfattar åtgärder för att främja regional konkurrenskraft och ökad sysselsättning. Den europeiska regionala utvecklingsfonden, ERUF, ska medverka till att nå målet för den regionala tillväxtpolitiken.

Insatserna inom regionalfondsprogrammet 2021-2027 ska bidra till omställning till en hållbar regional utveckling och bidra till ett grönt, hållbart och mer innovativt Europa. De regionala programmen ska tas fram med utgångspunkt främst i de regionala utvecklingsstrategierna. I Sverige ska, enligt förordningsförslaget, programmet omfatta politiskt mål 1, ”Ett smartare Europa genom innovativ och smart ekonomisk omvandling” samt politiskt mål 2 ”Ett grönare och koldioxidsnålare Europa”. Regeringen påpekar att det är viktigt att det görs prioriteringar av insatser mellan och inom de politiska målen.

EU:s regionalfondsprogram blir särskilt viktiga för att kunna stötta och stärka regionens näringsliv samt gynna tillväxt och grön omställning, till exempel inom smart specialisering och digitalisering. En femtedel av pengarna ska stötta digitalisering inom EU, medan 37 procent är öronmärkta för en grön omställning.

Regionala och nationella tillväxtmedel samt ERUF-medel kan stärka och stötta regionens näringsliv i spåren av covid-19, till exempel inom smart specialisering. Genom regional samordning kan medlen användas effektivt under regionalfondernas programperiod 2021–2027.

React-EU

Från och med första kvartalet 2021 kan svenska regioner söka 534 miljoner kronor i EU-medel av Tillväxtverket. Pengarna ska främja en grön, digital och hållbar återhämtning av ekonomin och omställning i företag för att möta effekterna av coronapandemin. React-EU är ett initiativ från EU och ingår i EU:s återhämtningsplan Next generation EU. Tillväxtverket har fått regeringens uppdrag att förbereda och vidta de åtgärder som behövs i Sverige.

React-EU är riktat mot olika tematiska inriktningar. Regionerna kommer ha möjlighet att bedriva projekt inom följande inriktningar:

- Digital omställning
  - Till exempel inom digitalisering, robotisering, automatisering.
- Grön omställning

- Till exempel inom cirkulär ekonomi, energieffektivisering, klimat, elektrifiering.
- Innovation
  - Till exempel inom teknikutveckling, regionala styrkeområden, innovationsfrämjande systemet.
- Internationalisering
  - Till exempel inom små och medelstora företags internationaliseringsförmåga, investeringsfrämjande.
- Företagsfrämjande systemet
  - Till exempel inom utveckling av metoder och verktyg, samverkan/samordning.
- Branschsatsningar
  - Till exempel inom besöksnäringen, kulturella och kreativa näringar.

Insatser inom React-EU pågår fram till 2023.

4. Utvärdering av Kunskapsunderlaget

Syftet med utvärderingen

Syftet med utvärderingen är se hur relevant kunskapsunderlagets innehåll är för användarna. Utvärderingen mäter spridningen av kunskapsunderlaget, huruvida underlaget har använts och om kunskapsunderlaget tar upp relevanta och centrala förutsättningar för verksamhetens utveckling.

Analysen av spridningen av kunskapsunderlaget ger en ökad förståelse för hur många människor som har tagit del av materialet och vilka funktioner dessa representerar. Målet är att kunskapsunderlaget ska ha en stor spridning i regionen (såväl inom den egna organisationen som bland samarbetspartners) för att skapa en gemensam bild av regionens viktigaste utmaningar och förutsättningarna för utveckling och tillväxt.

Analysen av användningen av kunskapsunderlaget ska ge en bild av omfattningen av användandet av de data och analyser som gjorts.

Analys av kunskapsunderlagets relevans ska ge svar på om de områden som tas upp är relevanta i förhållande till regionens planeringsprocesser, om det saknas något område eller om någon del av analysen behöver utökas eller kompletteras.

Metod

Data har inhämtats dels ur protokoll från möten där kunskapsunderlaget har presenterats, dels ur Region Kalmar läns IT-system om trafik på hemsidan Fakta Kalmar län. Slutligen har en enkätundersökning genomförts riktad till användare av kunskapsunderlaget.

Kvantitativa data:

- Antal deltagare/åhörare vid genomförda presentationer under året.
- Antal besök på hemsidan (Fakta om Kalmar län)

Kvalitativa data:

- Enkätundersökning riktad till användare av underlaget.

Urval:

Urvalet av respondenter begränsar sig till en fördefinierad grupp planerare, analytiker och folkhälsoutvecklare verksamma inom offentlig förvaltning i länet.

Resultat

Spridning

Ett sätt att undersöka spridningen av Kunskapsunderlaget inom Region Kalmar län är att identifiera antalet unika deltagare vid de presentationer som gjorts av kunskapsunderlaget under 2020. Kunskapsunderlaget har främst presenterats i ett antal större forum som ledningsgruppen för RKL, regionstyrelsens plan- och budgetberedning, regionstyrelsen och regionfullmäktige. I dessa forum deltar både politiker och tjänstepersoner. Totalt har 70 politiker och 22 tjänstepersoner deltagit vid dessa möten.¹⁰⁵

Tabell 1: Antal deltagare vid presentationer av kunskapsunderlaget

Forum	Antal politiker	Antal tjänstepersoner	Totalt antal
Ledningsgruppen för RKL		19	19
Regionstyrelsens plan och budgetberedning	12	6	18
Regionstyrelsen	25	12	37
Regionfullmäktige	67	4	71
Totalt antal unika deltagare	70	22	92

Utöver dessa möten har kunskapsunderlaget också presenterats för grupper av tjänstepersoner inom Regionen, bl.a. personalen inom regional utvecklingsförvaltning (ca 50 tjänstepersoner) och i ett antal arbetsgrupper och planeringsgrupper (totalt ca 50 unika deltagare). Data och analyser ur kunskapsunderlaget har också använts externt i dialoger med politiker och tjänstepersoner från länets kommuner och Länsstyrelsen, samt i regionalt lednings forum och länsberedningens för regionala utvecklingsfrågor.

Användning

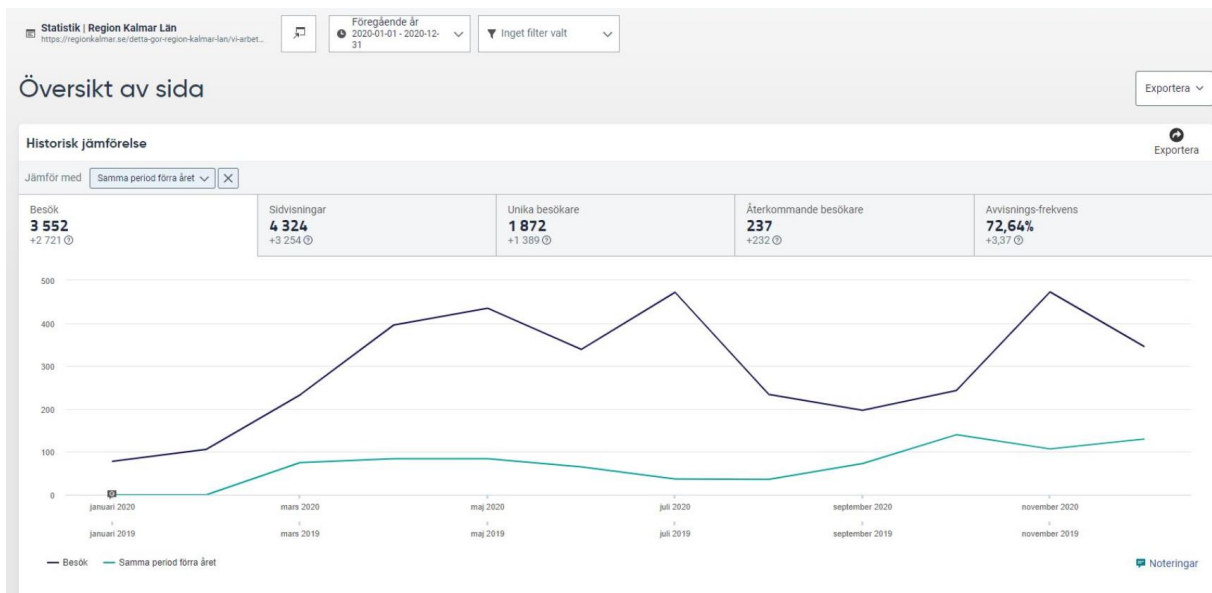
Kunskapsunderlaget finns tillgängligt dels i form av ett dokument, dels i form av en interaktiv presentation på regionens hemsida¹⁰⁶. Presentationerna är utvecklade med tanke på att användaren själv ska kunna filtrera och välja parametrar för att göra de analyser som bäst fyller användarens behov.

En analys av antalet besökare på hemsidan under 2020 visar att det har varit totalt 3 552 besök på den interaktiva hemsidan, vilket är en ökning med 2 721 jämfört med 2019. 1 872 av dessa är unika besökare och 237 är återkommande besökare. Besöksstatistiken visar också att antalet besökare var något mindre från januari till mars för att sedan öka under sensvåren och nå en topp i juli månad. Efter en minskning under augusti till september ökade besöken sedan kraftigt under oktober och november månad. Ett rimligt antagande är att topparna sammanfaller både pandemins olika vågor och verksamhetsplanering inför kommande år.

¹⁰⁵ Se bilaga 2

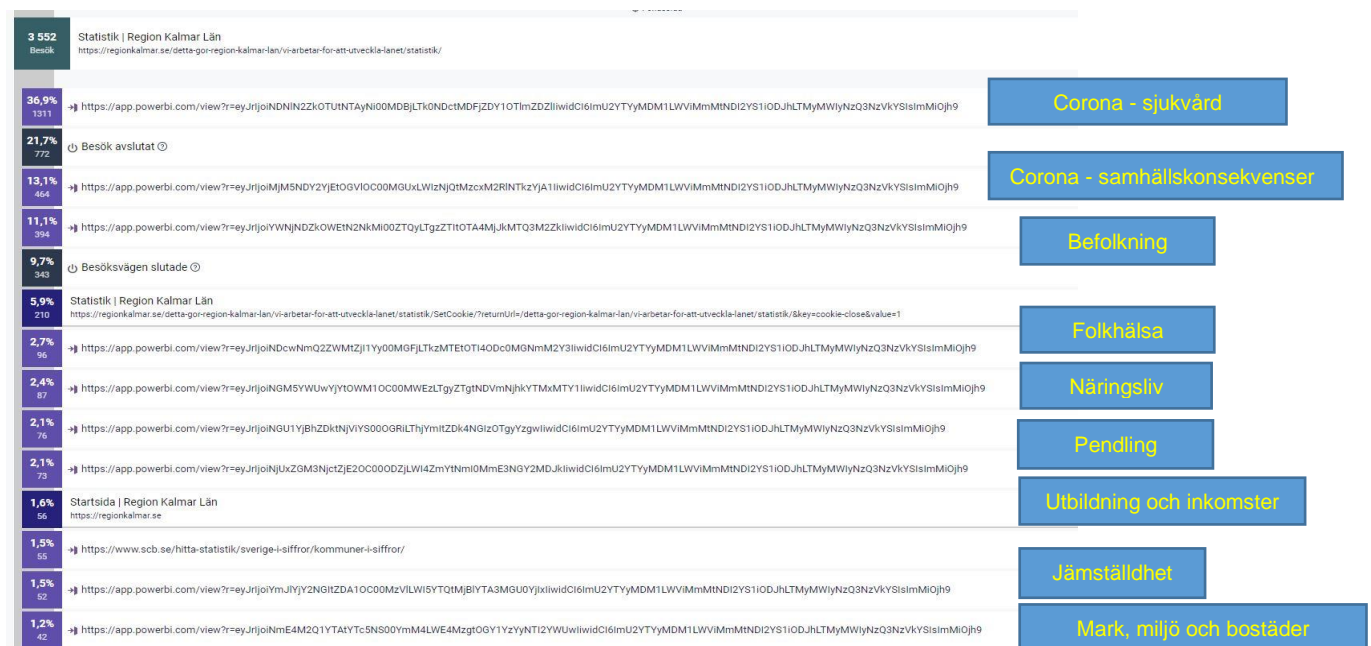
¹⁰⁶ <https://www.regionkalmar.se/faktakalmarlan>

Figur 1: Antal besök på hemsidan 2020

En analys av vilka områden som besöktes oftast under året visar att det framför allt är Corona - sjukvård som har många besökare, totalt 36,9 procent av samtliga besökare har gått in och tittat på den modulen. Sedan följer modulen Corona - samhällskonsekvenser (13,1%) och därefter modulen Befolkning (11,1 %). Andelen besökare på modulerna Mark, miljö och bostäder, Jämställdhet, Utbildning och inkomster, Folkhälsa, och Näringsliv varierar mellan 1,2 och 2,7 procent.

Figur 2: Andel besökare per modul 2020

Resultat från enkätundersökningen¹⁰⁷

Under december månad 2020 gjordes en enkätundersökning bland potentiella användare i länets kommuner och andra offentliga verksamheter. Enkäten gick ut till totalt 213 individer. Totalt 62 svar inkom (svarsfrekvensen 29 procent).

Enkätundersökningen tyder på att Kunskapsunderlaget har nått ut brett i länet.

Arbetsuppgifter och huvudsakliga ansvarsområden varierar stort i den grupp som svarat på enkäten. Där återfinns t ex handläggare för infrastruktur, arkitekter, statistiker, planerare, folkhälsoutvecklare, hälso- och sjukvårdspersonal, ansvariga för utvecklingsfrågor, och samordnare inom olika områden. En stor andel av de som svarat uppger att de både deltagit i presentationer av kunskapsunderlaget och tagit del av informationen via regionens hemsida.

Tabell 2: Jag har tagit del av Kunskapsunderlaget via följande kanaler

Namn	Antal	%
Deltagit i presentation av kunskapsunderlaget	35	56
Via Regionens hemsida (regionkalmar.se/faktakalmarlan)	41	66
På annat sätt	9	14
Total	85	136

Relevans

Av de svarande som uppger att de tagit del av kunskapsunderlaget uppger 29 procent att de har haft användning av informationen i sitt arbete. 26 procent uppger att de delvis har haft användning av informationen. En del uppger att det fungerat som underlag för planeringsarbete och inspiration. Information om corona pandemin nämns liksom möjligheten att jämföra resultat mellan kommuner. Andra uppger att underlaget är helt nytt och att man behöver mer tid att bekanta sig med det.

Tabell 3: Jag har haft användning av kunskapsunderlaget i mitt arbete

Namn	Antal	%
Håller helt med	29	47
Håller delvis med	26	42
Håller inte alls med	7	11
Total	62	100

På frågan om informationen i kunskapsunderlaget upplevs som relevant för det egna arbetet svarar 39 procent att de håller med helt och hållet, och 20 procent att de håller med delvis. Även här uppger de svarande att det har varit relevant och användbart för planering, men man efterfrågar också mer data på lokal nivå.

¹⁰⁷ Hela enkäten ligger med i bilaga 2

Tabell 4: Informationen i kunskapsunderlaget är relevant för mitt arbete

Namn	Antal	%
Håller helt med	39	63
Håller delvis med	20	32
Håller inte alls med	3	5
Total	62	100

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan man säga att kunskapsunderlaget har nått en god spridning bland både politiker och tjänstepersoner i Region Kalmar län. Underlaget har också fått spridning utanför den egna organisationen. Detta måste betraktas som ett viktigt resultat för att skapa en god samsyn vad gäller planering av verksamheten och förutsättningarna för utveckling i länet i stort. Däremot vet vi inte hur kunskapsunderlaget har spridits och mottagits bland andra viktiga aktörer i länet som till exempel näringslivet.

Förhållandevis många har tagit del av kunskapsunderlaget via regionens hemsida och använt det interaktiva presentationsverktyget. Statistiken visar på fler besökare mellan september och november vilket kan tolkas som att informationen har använts i planeringsarbetet, till exempel för att stämma av och jämföra indikatorer och grundläggande antaganden. Utvärderingen visar att det framför allt är information om befolkning, näringsliv och pendling som har dragit flest besökare till hemsidan.

Slutligen visar utvärderingen också att en övervägande del av de som svarat på enkäten anser att innehållet i kunskapsunderlaget har varit relevant och användbart.

Några citat från utvärderingen:

” Oerhört värdefullt för både argument och för att kunna värdera behovet av insatser.”

” Innehållet är relevant och kommer förmodligen att bidra till mitt uppdrag.”

” Jag har visat Fakta om Kalmar län vid presentationer och utbildningar och hänvisat andra att gå in och se hur statistiken ser ut.”

5. Bilagor

Bilaga 1: Läget i länets stora företag – en sammanfattning av 2020 och inledningen av 2021

- Såld 66 900 lastvagnar under året, 27 procent färre än året innan. Scantias bussar minskade 33 procent till 5 200.
- Positiv syn på framtiden – definitivt bokslut 22 mars
- För att komma i kapp orderboken inför Scania i Oskarshamn ett tredje arbetsskift vid monteringen.

- Deltar i Region Kalmar läns upphandling om vaccinering av personalen
- Världens första anläggning för fossilfri biometanol vid massabruket i Mönsterås invigdes under hösten 2020.

- Under pandemin har Kährs gått från en nedgång till ett rejält uppsving av golvtillverkning. Bolaget gör ett bättre år under pandemin än året innan.

- Rejäl nedgång och permittering av tjänstepersoner

Läget i länets stora företag

regionkalmar.se |

Källor: Ölandsbladet 16 februari 2021 (Scania), Barometern 30 december 2020 (Scania), Hallands Nyheter 2 februari 2021 (Södra), [Sodra.com](https://www.sodra.com) 15 december 2021, Barometern 9 februari 2021 (Kährs), Sveriges Radio Kalmar 21 oktober 2020 (SAFT)

- Kompetensförsörjning är en utmaning för industrin. För att råda bot på det möts Vimmerby gymnasium, Vimmerby campus och några av traktens industriföretag för att diskutera hur man kan samarbeta.
- Trots ett turbulent år med nedstängning av fabriken under fyra veckor och varsel för en tredjedel av personalstyrkan har antal anställda ökat till över 600 vid årets slut.

- Nya YH-utbildningar: systemutvecklare, automation för livsmedelsproduktion (Kalmar), certifierad produktionstekniker i Västervik samt ventilationsingenjör (Kalmar)
- Koncernens huvudintäkter för helåret var 23 procent lägre jämfört med föregående år, främst minskningar i bemanningesverksamheten
- Global pandemi och minskad försäljning till flygindustrin sänkte Trelleborg AB:s omsättning med tio procent under 2020, men industrikoncernen avslutar med ett starkt fjärde kvartal.

Läget i länets stora företag

regionkalmar.se |

Källor: Vimmerby Tidning 12 februari 2021 (Ljunghälls), Vimmerby Tidning 2 januari 2021 (Ljunghälls), Oskarshamns Tidningen 2 februari 2021 (Lernia), TT 15 februari 2021 (Lernia), Trelleborgs Allehanda 11 februari 2021 (Trelleborg)

- Åbro Kung var företagets mest sålda ölet (plats nr 5 av alla öl) på Systembolaget 2020. Ökad försäljning med 18,7 procent i förhållande till 2019.
- 40 nya bryggerier startades totalt i Sverige under 2020

- VD Peter Andersson räknar med en tillväxt på 5-7 procent för 2020 och mer långsiktigt på 3-5 procent.
- Trenderna att svensken äter mer kyckling, och då helst svensk kyckling, har förstärkts i krisen.

- I Kalmar sjönk slakten med sex procent 2020 till 397 509 grisar
- KLS Ugglarps i Kalmar minskade marknadsandelar för grisslakt från 16 till 15 procent mellan 2019 och 2020.
- I Kalmar minskar slakten av storboskap med fem procent 2020 till 57 394 djur (storboskap). Marknadsandelen oförändrad på 14%
- Risk för minskad svensk nötköttsproduktion på grund av torkan 2018 och minskad fodertillgång samt därmed minskad kalvning

Läget i länets stora företag

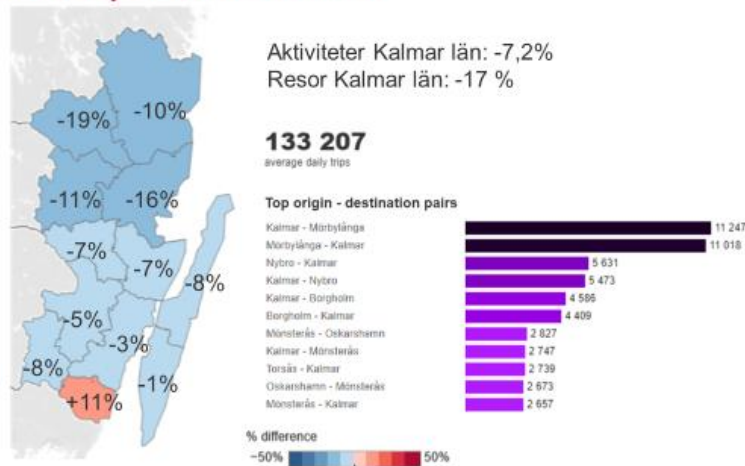
regionkalmar.se |

Källor: Beernews 15 februari 2021, Livsmedel i Fokus 10 februari 2021 (Åbro), [Jordbruksaktuellt](#) 12 februari 2021 (KLS), [Jordbruksaktuellt](#) 11 februari 2021

Förändring i aktiviteter Kalmar län 2020 jämfört med 2019.

Förändring av aktiviteter juni 2019 och 2020

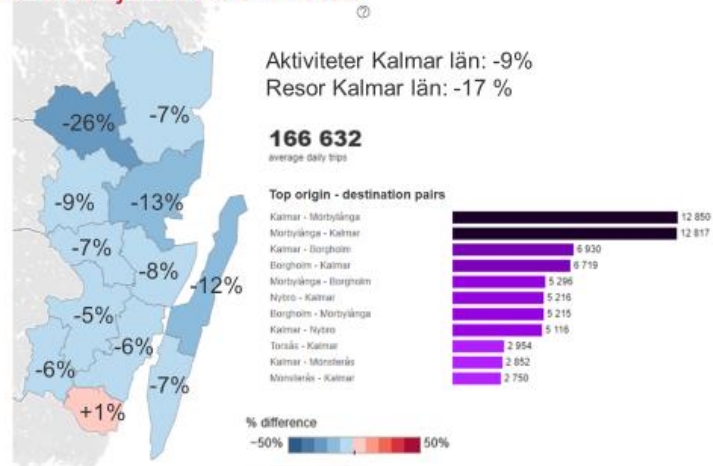

KANTAR | Sifo

Källa: Telia Crowd Insights

Figur 4.

Förändring av aktiviteter juli 2019 och 2020

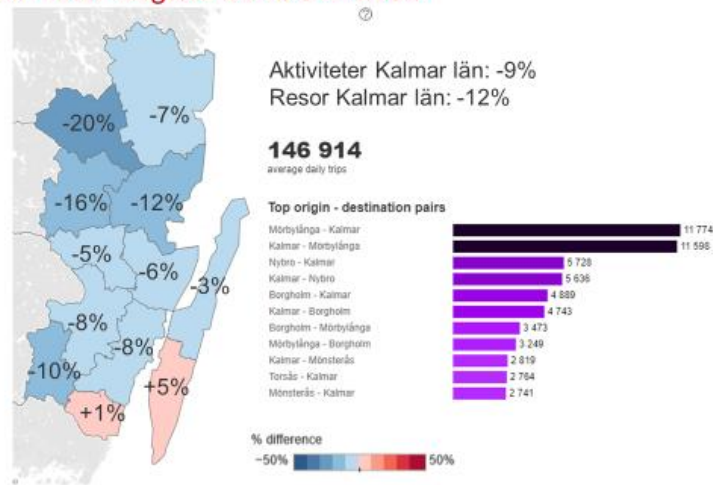

KANTAR | Sifo

Källa: Telia Crowd Insights

Figur 5.

Förändring av aktiviteter augusti 2019 och 2020

KANTAR | Sifo

Källa: Telia Crowd Insights

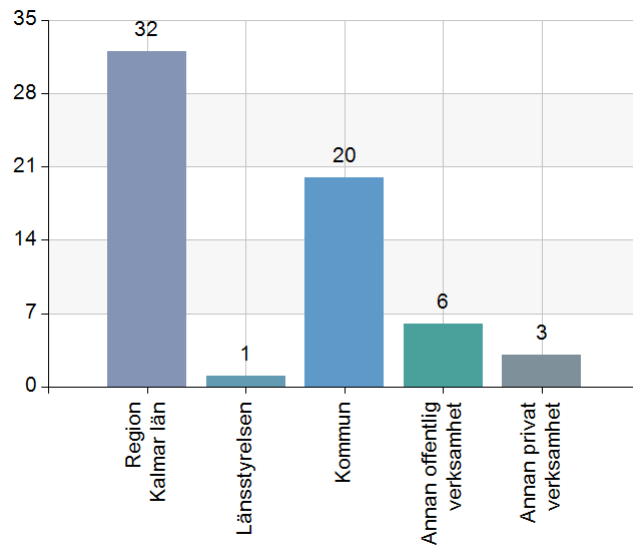
Figur 6.

Bilaga 2: Utvärdering Kunskapsunderlaget

Kunskapsunderlaget

1. Jag arbetar i följande organisation

Namn	Antal	%
Region Kalmar län	32	51,6
Länsstyrelsen	1	1,6
Kommun	20	32,3
Annan offentlig verksamhet	6	9,7
Annan privat verksamhet	3	4,8
Total	62	100

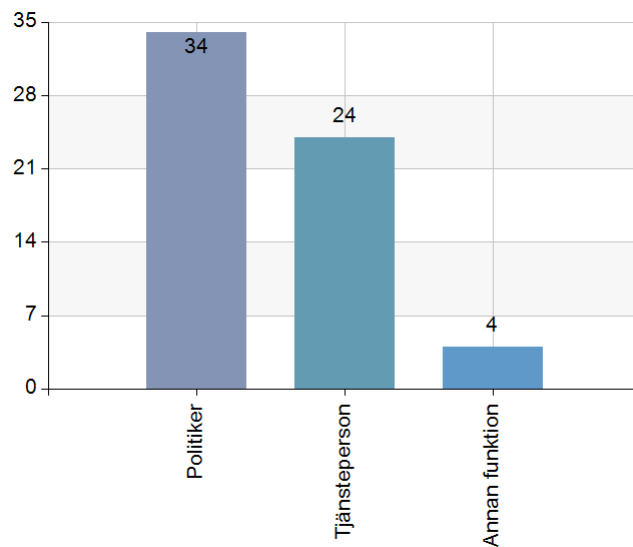

Svarsfrekvens

100% (62/62)

2. Jag har tagit del av Kunskapsunderlaget i egenskap av

Namn	Antal	%
Politiker	34	54,8
Tjänsteperson	24	38,7
Annan funktion	4	6,5
Total	62	100

Svarsfrekvens

100% (62/62)

3. Mina huvudsakliga arbetsuppgifter är

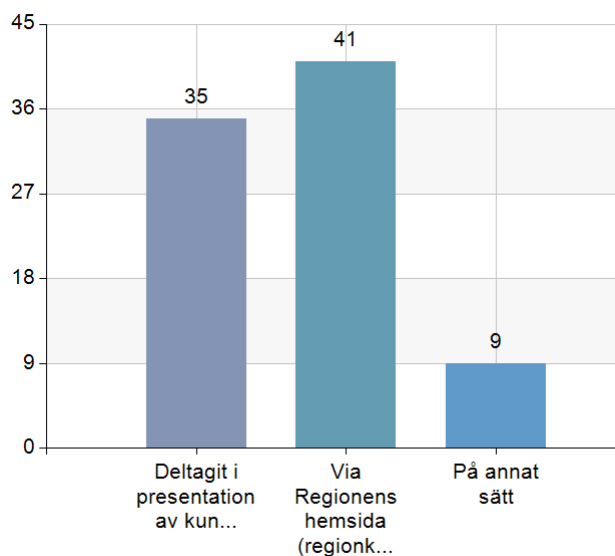
Ersättare RegionfullmäktigeRepresentant i Metodrådet för reg Kalmar
ÖversiktsplaneringStatistikansvar
Ledamot i fullmäktige
Regionråd
Politisk sekreterare och förtroendevald.
Jag arbetar som folkhälsoutvecklare med fokus på tobaksfrågorna, försöker också bredda till hela ANDTS. Arbetar viss del även med psykisk hälsa och suicidprevention.
Strateg inom vattenförvaltning
Utvecklingsarbete, projekt, fiberutbyggnad, medborgardialog, lokal utveckling i samverkan med samhällsföreningar och andra lokala föreningar.
Översiktsplanering
Hälso- och sjukvård, äldre. Folkhälsofrågor, läkemedel. Psykisk hälsa, Suicid, HBTQ mm
Förtroendevald
Fullmäktigeledamot
Får jag inte tala om
Sjuksköterska
Folkhälsa
folkhälsosamordnare
Regionstyrelsen
Befolkningsstatistik, utredningar
Folkhälsoarbete
Ersättare i regionstyrelsen, ledamot i regionfullmäktige, ordförande i beredningen för invånarfrågor
Folkhälsosamordnare med därtill följande arbetsuppgifter
Regionala utvecklingsfrågor
Stadsarkitekt Planarkitekt
oppositionsråd
FolkhälsaUnder covid 19 krisledning
Politiker
Social hållbarhet, strategiskt arbete, verksamhetsutveckling
Samhällsplanering
Befolkningsstatistik, prognosarbete, GIS
Ledamot
PolitikerSjukgymnast
Handläggning och dialog tidiga skeden av fysisk planering
Planarkitekt
Ordf i Kretslopp sydost (Ksrr) ordf i Kalmar vatten ers i regionfullm, ord i kf kalmar kommun och nämndeman i Götahovrätt

Pensionär med förtroendeuppdrag och styrelseuppdrag inom privata sektorn.
Folkhälsa
Lärare
politiker ersättare som aldrig tjänstgjort
Ungdoms och ANDTS-samordnare
läkare
Regional utveckling
Regionstyrelse
Utvecklingsarbete barn och unga
Entreprenör
Ersättare i regionförbundet
Att skapa en jämlik hälsa i länet.
Regionala Utvecklingsfrågor.

4. Jag har tagit del av kunskapsunderlaget genom följande kanal

Namn	Antal	%
Deltagit i presentation av kunskapsunderlaget	35	56,5
Via Regionens hemsida (regionkalmar.se/faktakalmarlan)	41	66,1
På annat sätt	9	14,5
Total	85	137,1

Svarsfrekvens

100% (62/62)

På annat sätt

Inte alls

Har inte tagit del av det överhuvudtaget, då ingen talat om för mig att det finns eller att jag ska ta del av det

inte tagit del alls

Har inte tagit del av materialet

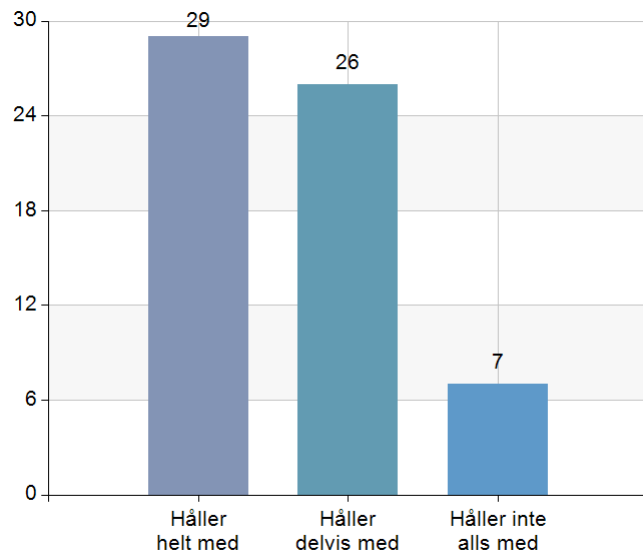
direktinformation

dagspressen

5 a. Jag har haft användning av informationen i kunskapsunderlaget (som t ex data, analys, slutsatser) i mitt arbete

Namn	Antal	%
Håller helt med	29	46,8
Håller delvis med	26	41,9
Håller inte alls med	7	11,3
Total	62	100

Svarsfrekvens
100% (62/62)

5 b. Kommentarer

Bra och informativt
Jag upptäckte kunskapsunderlaget just nyligen, har inte fått info om det innan (eller inte uppfattat i annat fall). Men ska nu läsa igenom det noggrant och se vad jag kan använda mig utav. Tack!
Analys av Corona inom länsstyrelsens KRIS organisation.
Det är ett mycket värdefullt underlag. Särskilt bra var presentationen av underlaget och dialogen som följde. Som liten kommun har vi inte resurserna att själva ta fram statistik och underlag att jämföra med.
Mycket användbar sammanställning, lätt att hitta det man söker. Avgörande för användbarheten framöver är att materialet hålls uppdaterat!
Kan inte ha användning av något som jag tills idag inte visste existerade
Enkelt sätt att jämföra de olika kommunerna i länet på. Men tar ofta själv fram underlag när jag behöver jämföra. Använder kanske mer som inspiration när jag själv ska göra analyser
Har som ny i tjänsten inte haft möjlighet till att använda mig av materialet än.
Mycket matnyttig statistik, bra för presentation till politik och allmänhet
Hoppas det används!
Ger bättre förutsättningar att fatta beslut, se var behoven till utveckling är och se nya perspektiv!
Bra för omvärldsbevakningen. Bra som kunskapsunderlag för regionplanen. Sedan får man beakta detta underlag är framtaget främst utifrån hälso- och sjukvårdsperspektivet på regionala nivå.
har ej tagit del av kunskapsunderlaget
Jag visste inte att det fanns så jag har inte använt det
vet knappt vad det handlar om

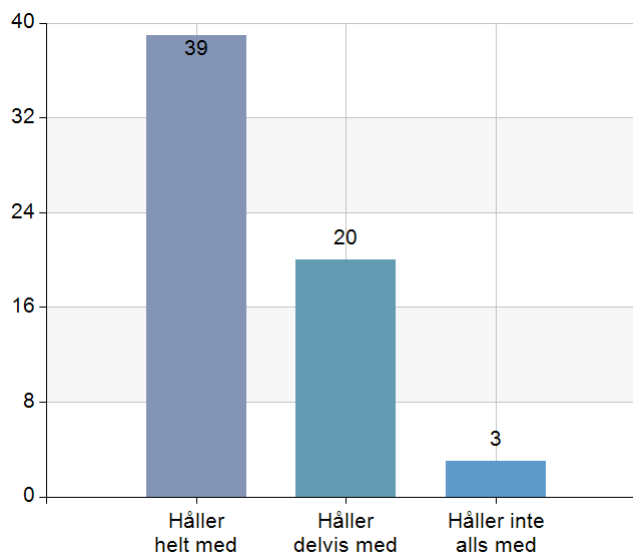
Jag har visat Fakta om Kalmar län vid presentationer och utbildningar och hänvisat andra att gå in och se hur statistiken ser ut.

6 a. Informationen i kunskapsunderlaget (som t ex data, analys, slutsatser) är relevant för mitt arbete

Namn	Antal	%
Håller helt med	39	62,9
Håller delvis med	20	32,3
Håller inte alls med	3	4,8
Total	62	100

Svarsfrekvens

100% (62/62)

6 b. Kommentarer

Det verkar så det lilla jag läst, väldigt bra att det finns!

Analys av Corona inom länsstyrelsens KRIS organisation.

Inte sett

Se svar 5 b

Relevant information! Bra att komma ut med info när hemsidan kompletterats med nytt material

Mer sånt här!

Det är blir större skillnader inom länet som kan belysas bättre. Tillgängligheten för t ex kollektivtrafik och bredband kan ju se hygglig ut om man bara ser siffrorna utifrån regional nivå. Läger du ut en geografisk jämförelse blir det en helt annan bild. Hur stora delar av länet har tillgång till bredband, hur stora delar av länet har tillgång till timmestrafik o s v. Vi ansvarar ju för länstrafik..... Finns en tendens att flytta perspektivet till mellan och inom regionala centra inom Sydsverige.....Skulle vara intressant att se vårdkonsumtionen i primärvård resp slutenvård på kommunnivå eller inom resp hälsocentrals upptagningsområde. ntressant att se utifrån Borgholmsmodellens effekter samt vad och om närheten till fler vårdaktörer påverkar o s vVid beskrivning av den regionala ekonomin behöver man beskriva totala antalet sysselsatta inom olika branscher, inte bara förändringarna. Några kan tro att vi snart inte har någon industri .....Förstår att materialet måste begränsas men det går ju att lägga bilagor, kommunbilagor eller var man kan söka djupare information.Tack för ett bra material

skulle ha varit bra om det hade skickats ut separat från handlingar då jag aldrig tjänstgjort i regionfullmäktige

Har inte använt det så kan inte ta ställning

Vet ej

Oerhört värdefullt för både argument och för att kunna värdera behovet av insatser.